

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології

ЗБІРНИК
З Б І Р Н И К

**НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ТА МАГІСТРАНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ
ФІЛОЛОГІЇ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ВИПУСК 9

Кам'янець-Подільський
«Аксиома»
2016

УДК 80: 001(045)

ББК 80

З 41

Рецензенти:

Л.В. Дербеньова – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

О.С. Силаєв – доктор філологічних наук, професор кафедри російської та світової літератури Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

Відповідальний редактор: П.Л. Шулик, кандидат філологічних наук, професор

Редакційна колегія: С.Д. Абрамович, доктор філологічних наук, професор; О.В. Галайбіда, кандидат філологічних наук, доцент; В.О. Казимір, кандидат філологічних наук, доцент; О.В. Кеба, доктор філологічних наук, професор; В.С. Кшевецький, кандидат філологічних наук, доцент; А.А. Марчишина, кандидат філологічних наук, доцент

*Друкується за ухвалою вченої ради
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 4 від 28.04.2016 р.)*

З-41 Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Випуск 9. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. – 156 с.

УДК 80:001(045)

ББК 80

*Свідоцтво про державну реєстрацію
засобу масової інформації
серія КВ №14712-3683ПР від 12.12.2008 р.*

© Автори статей, 2016

© «Аксіома», видання, 2016

МОВОЗНАВСТВО

АНГЛІЙСЬКА МОВА

УДК 373.5.016:81'243:82-83

*О.А. Банішевська,
студентка 5 курсу факультету іноземної філології*

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ІНШОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Стаття присвячена проблемі навчання іншомовного діалогічного мовлення в умовах компетентнісного підходу. Основну увагу приділено формуванню діалогічної компетентності школярів на уроках англійської мови.

Ключові слова: діалогічне мовлення, компетентність, етапи формування діалогічної компетентності.

В основі будь-якого діалогу лежать різні висловлювання, комбінування яких складає його сутність. Діалогічне мовлення (ДМ) характеризується певними комунікативними, психологічними і лінгвістичними особливостями. Під терміном *діалог* розуміється як сам процес діалогізування, так і його результат – текст.

В.В. Черниш зазначає, що ДМ слід розглядати як комунікативний акт, де наявна зміна ролей того, хто говорить і того, хто слухає. Однак у фізичному плані співрозмовники не просто обмінюються висловлюваннями, як вважається традиційно, а співставляють свої висловлювання, розміщуючи їх у так званий послідовно-часовий ряд [1, с. 15].

Для розгортання діалогу важливе значення має ініціативна (перша) репліка. Вона і є початковим мовленнєвим стимулом, і носієм теми. Реакція партнера повинна бути тематично узгоджена.

Існують різні підходи до навчання ДМ, з яких можна виділити два основних. Відповідно до першого – «зверху вниз» – навчання ДМ розпочинається зі слухання діалогу-зразка з його наступним варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування. Другий – «знизу вгору» – передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікатив-

ної ситуації (КС), що не виключає прослуховування діалогів-зразків. Обидва підходи є можливими. Ми вважаємо раціональнішим другий підхід, адже у процесі формування мовленнєвих навичок (граматичних, лексичних) учні виходять на рівень понадфразової єдності, в тому числі і діалогічної єдності (ДЄ); їхня увага зосереджена на вживанні нової граматичної структури або лексичної одиниці. Виходячи на рівень обміну репліками, школяр використовує вже знайомі йому ДЄ. Завдання ж навчання ДМ включають засвоєння учнями нових видів ДЄ [1, с. 16].

Як відомо, ДЄ складається із реплік – ініціативних і реактивних, тому завдання вчителя – навчити учнів швидко й адекватно реагувати своєю реплікою на репліку вчителя / диктора, а також продукувати ініціативні репліки за зразком, що його подає вчитель.

Навчання реплікування можна вважати підготовчим або нульовим етапом формування навичок і вмій ДМ учнів. На цьому етапі виконуються знайомі вже рецептивно-репродуктивні та репродуктивні умовно-комунікативні вправи на імітацію, підстановку, відповіді на запитання, на запит певної інформації (за зразком), повідомлення інформації тощо. При навчанні реплікування важливо поступово збільшувати обсяг репліки учня – від однієї до двох-трьох фраз.

Коли учні засвоять репліку-реакцію та ініціативну репліку певної ДЄ, можна переходити до першого етапу формування навичок і вмій ДМ – оволодіння певними ДЄ. На цьому етапі використовуються рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи з обміну репліками. Учасниками спілкування є самі учні, а вчитель лише дає їм певне комунікативне завдання, де окреслюється КС і вказуються ролі, що їх виконуватимуть учні.

Другим етапом формування навичок і вмій ДМ учнів є оволодіння ними мікродіалогом. Мікродіалог розглядають як засіб вираження основних комунікативних інтенцій партнерів по спілкуванню. Він є імпліцитною структурною основою розгорнутого діалогу і включає взаємопов'язані ланцюжки ДЄ, які ще називають діалогічним цілим. Мікродіалоги відрізняються від ДЄ не лише обсягом, але й своєю відносною завершеністю. Власне діалог (розгорнутий діалог) складається із двох-трьох мікродіалогів [1, с. 18]. Мета другого етапу – навчити учнів об'єднувати засвоєні ДЄ, підтримувати бесіду, не дати їй зупинитися після першого обміну репліками. На цьому етапі використовуються рецептивно-продуктивні комунікативні вправи нижчого рівня (такі, що допускають використання спеціально створених вербальних опор для висловлювання учнів).

Звичайно на цьому етапі учасниками спілкування є самі учні, які виступають у певних ролях або від свого власного імені. На основі навчальних КС, запропонованих учителем (або поданих у підручнику), вони продукують мікродіалоги. На третьому етапі учні мають навчитися вести діалоги різних функціональних типів, обсяг яких відповідає вимогам чинної програми для відповідного класу і типу школи, на основі створеної вчителем (описаної в підручнику) КС. Вправи, що виконуються на третьому (заключному) етапі, відносяться до рецептивно-продуктивних комунікативних вправ вищого рівня (таких, що не дозволяють використання спеціально створених вербальних опор).

Список використаних джерел

1. Черниш В. В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні / Валентина Василівна Черниш // Іноземні мови. – 2011. – №3. – С. 15-22.

Summary

The article deals with the problem of spoken interaction in foreign languages teaching in the aspect of the competency based approach. The main attention is paid to the formation of dialogic competence of pupils at English lessons.

Key words: *dialogic speech, competence, stages of dialogic competence.*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА АСИМІЛЯЦІЯ ІСПАНСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються процеси лексико-семантичної асиміляції запозичень з варіантів іспанської мови в англійській мові США. Виявлено, що процес інтеграції запозичень представлений генералізацією та конкретизацією значення.

Ключові слова: асиміляція, запозичення, американська англійська.

Внаслідок дії соціально-історичних та культурних чинників (іспанська колонізація, міграції носіїв іспанської мови до Сполучених Штатів, тощо), відбувалась постійна взаємодія англійської мови з іспанською. З одного боку, американський варіант знаходився у контакті зі стандартною іспанською мовою у період іспанської колонізації XVI-XVII ст. та під час міграції з Іспанії у XIX столітті. З іншого боку, на англійську мову США впливали ті різновиди іспанської мови, якими представлені колишні країни-колонії Латинської Америки. Такі процеси зумовили взаємну інтерференцію обох мовних систем, а одним з наслідків цієї інтерференції стали лексичні запозичення з іспанської мови, які значно збагатили англійську мову. Як свідчать дослідження мовознавців, кількість запозичень з іспанської мови в англійській мові Сполучених Штатів становить понад тисячу одиниць [2]. Основна кількість запозичень надійшла з латиноамериканських варіантів іспанської мови, в першу чергу, з мексиканського.

Прийнято вважати, що про повну асиміляцію може йти мова, якщо перетворення запозичення відбулося на всіх мовних рівнях. Після завершення процесів модифікацій запозичення здобуває потенційну здатність до словотворення, а лексичний розвиток запозичених слів завершує процес їхньої асиміляції, тобто ознакою фінального освоєння запозичення є його лексико-семантична асиміляція [3]. Дослідження лінгвістів свідчать про те, що 16 % всіх запозичень з іспанської мови змінили семантику в процесі асиміляції. Є навіть випадки, коли лексема змінювала семантику де-

кілька разів упродовж певного періоду, як наприклад, слово *creole*, що позначало людину іспанського походження, а у період французького панування над штатом Луїзіана лексема *creole* перетворилася на позначення уродженця Луїзіани, який має французьке походження. Згодом, слово набуло іншого значення, а саме, стало позначенням франко-африканця за походженням [2].

Лексико-семантичне переосмислення “етнокультурно забарвлених” іспанізмів в американському варіанті здебільшого представлене *розширенням* та *звуженням* значення. Крім того, у багатьох випадках зміни у денотації можуть супроводжуватися змінами оціночної конотації, зокрема, детеріорацією значення слова.

Ціла низка запозичень з іспанської мови проходила процес переосмислення на базі *генералізації*, тобто у порівнянні з вихідним значенням іспанізму семантика цих позначень розширялася в американському варіанті англійської мови. Ключовим спостереженням у цьому напрямку ми вважаємо те, що значна кількість генералізованих запозичень є неофіційними “ксеноетнонімами” на позначення мексиканців, наприклад, *bato, ese, hombre, el primo, paisano, pelado, vendido* [3] та ін.

Деякі генералізовані запозичення апелюють до діяльності та соціального статусу вихідців з Латинської Америки. Наприклад, лексема *paisano* в іспанській мові позначає селянина, але сьогодні вживається на позначення мексиканця, тобто значення етимону розширено, оскільки в розмовній англійській мові одиниця *paisano* відноситься до цілого етносу. Вочевидь, що у своєму новому додатковому значенні слово *paisano* апелює до сільськогосподарської діяльності, якою займаються у США представники цього етносу. На позначення всіх мексиканців вживається також одиниця *pelado*, що в мові-етимоні (іспанській) позначає бідну, погано виховану людину, простолюдина. Конкретні значення “бідний, погано вихований” були модифіковані у напрямку генералізації і лексема *pelado* перетворилася на зневажливе позначення мексиканця у розмовній англійській мові США. В основі семантичного переосмислення етнофобізму *pelado* лежить стереотип про матеріальну незабезпеченість іспаномовних спільнот.

Крім того, розширення значення могло мати місце, наприклад, якщо слово з нейтральним значенням змінювало свою конотативну характеристику. В іспанській мові іменник *gazapo* (в англійській мові – альтерація *gazabo*) має значення “хитрий чоловік, шахрай”. В американському варіанті англійської мови ця одиниця виступає еквівалентом слова *gu* та має негативну конотацію [2]. Важко стверджувати, що “хитрий” є негативною характеристикою. Але,

беручи до уваги презирливе ставлення білих американців до мексиканців та припускаючи, що, зокрема, “хитрість” мексиканця та латиноамериканця взагалі викликає негативні емоції у “англоамериканця”, можна пояснити причини модифікації цього іспанізму.

Випадки *конкретизації значення* запозичень з іспанської мови не є численними. Це можна пояснити тим, що процес стереотипізації іспаномовних етносів вимагав утворення позначень цілого етносу (здебільшого мексиканців). Конкретні поняття, хоча й відомі американській культурі, відображені за допомогою одиниць іспанської мови, асоціювалися у білого населення з мексиканцями як з етнічною спільнотою і внаслідок цього були перенесені на цій етнос як на об’єкт номінації.

Іменник *barrio*, який в іспанській мові позначає “район або квартал міста”, в американському варіанті набув вузького значення “латиноамериканський квартал”, що зумовлено дією соціально-історичних чинників [3]. У США справді є окремі квартали населені вихідцями з Латинської Америки і назва є адекватною демографічній ситуації у них. Крім того, поняття “квартал” та “район” для англійської мови вже не були новими та відображались у відповідних номінаціях. Однак найголовніше, що лексема *barrio* є стереотипно зумовленою в англійській мові США, оскільки латиноамериканські квартали вважаються непрестижним місцем мешкання, як і будівлі, що розташовані в цих кварталах та іменуються *El Building* [1]. Саме етнічний стереотип про іспаномовні спільноти як про другорядні та неповноцінні, в першу чергу, детермінував таке звуження семантики одиниці *barrio* – в американському варіанті існувала потреба наголосити за допомогою мовних засобів, що вихідці з Латинської Америки мешкають в окремих районах американських міст, фактично не змішуючись з білим населенням. Одиницю *El Building* також слід вважати прикладом конкретизації значення, проте, це слово не є повноцінним запозиченням, єдиним запозиченим компонентом у ньому є означений артикль іспанської мови *el*, який зумовлює звуження семантики одиниці англійської мови *building*, надаючи їй презирливого відтінку.

Таким чином, процес інтеграції запозичень з іспанської мови в американський варіант англійської мови супроводжувався генералізацією та конкретизацією значення. У порівнянні з розширенням значення, його звуження спостерігається значно рідше, але у деяких випадках має місце комбінація звуження та розширення значення.

Список використаних джерел

1. Фирсова Н.М. О национальных характерах испаноязычных и англоязычных народов в сопоставительном плане / Н. М. Фирсова // Филологические науки. – 2004. – № 2. – С. 51-58.
2. Laaksonen L. The Spanish Influence on American Language and Society / Introduction to American English First Paper. – 2004. Режим доступу: <http://www.uta.fi/FAST/US1/P1/HLW/II-span.html>
3. MacNeil R., Cran W. Hispanic Immigration: Reconquest or Assimilation // Do You Speak American? – New York: a division of Random House Inc., 2005. – P. 89-114.

Summary

The article deals with the processes of lexical-semantic assimilation of Hispanic borrowings in American English. The process of their integration is followed mostly by generalization and specialization of the meaning.

Key words: *assimilation, borrowing, American English.*

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «НЕОРДИНАРНИЙ АНГЛІЄЦЬ» В РОМАНІ ГЕНРІ ДЖЕЙМСА «ЖІНОЧИЙ ПОРТРЕТ»

У статті ставиться завдання розглянути особливості лінгвокультурного типу «неординарний англієць». Автор проводить аналіз та порівняння лексичних, мовних та культурних особливостей представників типу англійця та робить висновок про те що Ральф Тачит є яскравим взірцем досліджуваного типу.

Ключові слова: лінгвокультурний типаж, екстраординарний англієць, метафора, епітет.

Метою дослідження є аналіз особливостей художнього втілення лінгвокультурного типу «extraordinary Englishmen» в романі Генрі Джеймса «Жіночий портрет».

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- 1) дати визначення поняття “лінгвокультурний типаж” як явища мовної картини світу;
- 2) сформулювати основні характеристики типу «extraordinary Englishmen»;
- 3) дати характеристику лінгвокультурного типу «extraordinary Englishmen» в особі Ральфа Тачита та порівняти його із лордом Уорбертоном на основі твору Генрі Джеймса «Жіночий портрет».

Робота проводилась у два етапи.

На першому, теоретичному, було висвітлено вже існуючі дослідження мовних особистостей, лінгвокультурних типажів як явищ мовознавства в межах лінгвокультурології, лінгвоперсонології та лінгвоконцептології. Зокрема, ми спирались на праці таких відомих лінгвістів, як В. Гумбольдт, В.І. Карасик та О. А. Ярмахова та ін. [2,3].

Лінгвокультурний типаж може бути як пов'язаним з дійсно існуючою особистістю, так і із вигаданими персонажами. Характеристики лінгвокультурного типу визначаються як через його мовну поведінку, так і через його соціальну поведінку в цілому. Це поняття прирівнюють до узагальнених образів людини як частини

культурного соціуму, іміджу, персонажу, ролі, стереотипу, лінгвокультурного концепту [3].

Досліджуючи лінгвокультурний типаж «extraordinary Englishman», потрібно розглядати понятійну, ціннісну складову відповідного менталітету, де англієць як мовна особистість розглядається в міжкультурному (колективному) і в індивідуальному (авторському) концептах [1].

У практичній частині роботи було проведено вивчення критеріїв типової поведінки британців на прикладі персонажів роману Г. Джеймса «Жіночий портрет». Під даний лінгвокультурний типаж в романі тією чи іншою мірою підпадають різні герої. Адже кожному притаманна своя певна «неординарність». Проте, на нашу думку, найяскравіше підходить під досліджуваний типаж саме Ральф Тачит.

Звичайно для опису та характеристики героїв художніх творів використовуються такі художні засоби, як епітети, порівняння, метафори, що мають на меті розкриття як зовнішності, так і внутрішнього світу персонажа. Знайомлячи нас із Ральфом Тачитом, Генрі Джеймс використовує такі епітети: «Tall, lean, loosely and feebly put together, he had an ugly, sickly, witty, charming face-furnished, but by no means decorated, with a straggling moustache and whisker» [4]. Таким чином, у зовнішності персонажа акцентується найважливіше, що вирізняє його з-поміж інших людей, – негарне, але розумне, чарівне обличчя людини, враженої хворобою.

Своїм зовнішнім виглядом він відрізняється від типового англійського джентльмена, зазвичай гордовитого, впевненого в собі, одягненого консервативно, проте зі смаком: «He wore a brown velvet jacket. He carried his hands in his pockets, and there was something in the way he did it that showed the habit was inveterate. His gait had a shambling, wandering quality; he was not very firm on his legs» [4]. Акцентовані в цьому описі звички й особливості триматися на ногах (руки в кишенях, невпевнена, незграбна хода) також виділяють Ральфа Тачита.

Можливо, такі повадки персонажа спричинені його станом здоров'я, проте вони є нетиповими для жителів туманного Альбіону, для яких бути й виглядати здоровим є не лише життєвою необхідністю, але й вимогою світського етикету. Це змушувало джентльменів активно займатися спортом, і, що важливо, приховувати свої недомогання під бездоганною поставою. Взірцевим у даному відношенні є лорд Уорбертон, який завжди був бездоганим як в одязі, так і в поставі та манерах «...a remarkably

well-made man of five-and-thirty, a noticeably handsome face, fresh-coloured, fair and frank, with firm, straight features, a lively grey eye and the rich adornment of a chestnut beard.» [4].

Одяг лорда теж свідчить про його не аби яку поважність. «He was booted and spurred; he wore a white hat; he held his two hands behind him, and in one of them – a large, white, well-shaped fist – was crumpled a pair of soiled dog-skin gloves.» [4]. Натомість Ральф Тачит не тільки не приховує свої недуги, але й відкрито про це говорить.

Для кращого розкриття характеру Ральфа автор використовує діалогічні ситуації різного роду, в яких яскраво висвітлюється дотепність, іронія та самоіронія героя: «Her cousin used, as the phrase is, to chaff her; he very soon established with her a reputation for treating everything as a joke, and he was not a man to neglect the privileges such a reputation conferred. She accused him of an odious want of seriousness, of laughing at all things, beginning with himself» [4].

Позиція Ральфа як дотепника і насмішника є свідомо обраною. Завдяки цьому він міг вільно і дещо завуальовано висловлювати свої думки. Мові «екстраординарного англійця» притаманна метафорична образність, яка не завжди знаходить розуміння серед оточуючих, на що вказує розповідач: «Ralph looked forward to a fourth and a fifth he had no conviction that she would stop at a third. She would keep the gate ajar and open a parley; she would certainly not allow number three to come in» [4].

Персонаж Джеймса є досить чутливою та сором'язливою людиною, що, зокрема, засвідчує епізод перед розмовою з матір'ю: «he knocked at his mother's door (at a quarter to seven) with a good deal of eagerness”, “Ah,” Ralph answered, with a blush which the girl noticed» [4]

Проведене дослідження дозволяє зробити загальний висновок про те, що лінгвокультурний типаж «extraordinary Englishman» в романі Генрі Джеймса «Жіночий портрет» є важливою складовою художнього смислу твору. Це дає змогу говорити про особливу значущість даного типажу в англійській лінгвокультурі загалом і дозволяє більш адекватно представити домінанти англійської національної свідомості та комунікативної поведінки.

Список використаної літератури

1. Воробьев В.В. Лингвокультурология (теория и методы) : монография // В.В. Воробьев – М.: Изд-во Рос. ун-та дружбы народов, 1997. – С. 331.

-
-
2. Гумбольдт В.. Избранные труды по языкознанию // В. Гумбольдт. – М., 1984. – С.162–183.
 3. Карасик В.И., Дмитриева О.А. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / О.А. Дмитриева, В.И. Карасик //Аксиологическая лингвистика: Лингвокультурные типаж: сб. науч. тр. – Волгоград: Парадигма, 2005. – С.5-25
 4. Henry James. Portrait of a Lady / James Henry // – Houghton, Mifflin and Company, Boston. Macmillan and Co., London, 1881. p. 520. – ISBN NA.

Summary

This article aims to consider the particular facial features of linguocultural type “extraordinary Englishman.” The author analyzes and compares lexical, linguistic and cultural characteristics of different representatives of Englishmen type and concludes that Ralph Tachut is a prime example of the studied linguocultural type.

Key words: *linguocultural type, extraordinary Englishman, metaphor, epithet.*

ВЕРБАЛЬНИЙ ПРОСТІР КОНЦЕПТУ “SEARCH FOR TRUTH” В ОПОВІДАННЯХ В. ВУЛЬФ

У статті представлені результати філологічного аналізу щодо вербального простору концепту «істина» в оповіданнях В. Вульф в контексті модерністського та філософського ракурсу світу ідей письменниці.

Ключові слова: *концепт, модернізм, філософські ідеї, філологічний аналіз.*

Кожна художньо-естетична система має свій початок, своє першоджерело. Модернізм теж його мав, у гранично-революційних формах. У 10-20 рр. ХХ ст. молоді митці гучно оголосили про свій відрив від «старої», «облудливої цивілізації». Самовираз, відображення у літературі і мистецтві власного, самоцінного «я» стало основою модернізму в усіх його проявах [1, с.2].

Модернізм стверджувався як елемент загальноєвропейського літературного процесу. І тут, слушно зауважив Д. Наливайко, «слід брати до уваги, що на зламі століть не просто відбулася зміна літературних напрямків, а розпочався глибинний переворот, за своїми масштабами і наслідками рівний переворотам на переході від античності до середньовіччя й від середньовіччя до Нового часу. Йдеться про кардинальну зміну естетичного світогляду, творення нових парадигм художнього мислення та нових форм і структур творчості» [2, с.4].

У центрі модернізму – «філософія життя» А. Бергсона, з його розумінням.

Життя як абсолютного, безмежного начала світу, різноманітного у своїх проявах, яке неможливо збагнути за допомогою розуму або почуття, а лише завдяки інтуїції, тобто пізнання істини через сферу підсвідомого, коли творчість стає ірраціональним містичним актом [3, с. 6].

Пізнати себе, збагнути світ у його співвіднесеності з людиною, зробити світ більш людяним. Ці прагнення не полишають творчу людину з перших кроків самоусвідомлення, що знайшло яскраве втілення у творах письменниці. В центрі нового мистецтва – людина як одна цінність у жорстокому, механізованому, гину чому

світі. Серце її пошматоване, змучене бездушністю суспільства і вічним конфліктом духу і плоті, життя і смерті.

Отже творчість В'єрджії Вульф, твори якої стали об'єктом нашого філологічного дослідження, виявила цікавий філософський ракурс. Нашу увагу привернув ряд онтологічних загальнолюдських ідей творів письменниці. Проблеми внутрішнього світу людини, душі, пошуку істини людського існування, життя і смерті, вічності і мінливості, часу і безкінечності – це лише короткий перелік ідей, що знайшли своє безпосереднє втілення в оповіданнях В. Вульф.

Здійснивши філологічний аналіз цілого ряду оповідань письменниці вдалося виокремити досить широке коло семантичних вербалізаторів концепту *SEARCH FOR TRUTH*, що дозволило побудувати семантичну сітку-граф і виявити двосторонні і односторонні компонентно-дериваційні зв'язки у межах даного концепту. Семантична сітка відображує процес мислення письменниці, розвиток її думки, архитиктоніку створення образу активного пошукача істини.

Очима героїв своїх оповідань В. Вульф вдивляється у дзеркало, намагаючись розглядіти обриси істини у відображенні, спіймати невловимий її силует. Цей процес демонструють семантичні зв'язки ребра графа: *looking-glass reflected – as if she had seen to the bottom of everything*.

Вона задає найстаріші філософське питання: *Who am I? What did I come in here for?*

Вдивляючись у глибину неба, автор шукає відповідь, подумки летить у космос за істиною. Можливо вона прихована за образом позаземної істоти: *to keeping his eyes – looking at the sky – through space, winking light like a fitful star – it looked like a creature from another world – the meteorite*. Метеорит як непізнаний уламок невідомого світу істини врывається у життя героїв та несе з собою більше запитань чим відповідей.

Проникнути у глибину життя людини, дійти самої суті – завдання В. Вульф, можливо навіть її творча місія: *penetrate – he had involved himself too deep in life – as if she had seen to the bottom of everything*.

Письменниці «докопується» до істини, шукаючи її у земних надрах, у рештках цивілізації: *Digging for – ransacked all deposits of earth – began burrowing his fingers down, down into the sand – went further and further – brought it to the surface – the lump of glass that had been dug from the sand – its emeralds had come at last to shore*. Здається вона зрозуміла де шукати істину, відкриття лежить на по-

верхні, винесене на берег морською хвилею. Життя, цей чудовий дарунок всесвіту – в ньому і є сама істина: *discovery – beneath her it lay-all good ,all lovable – she lay in this good world, this new world – to leave only the truth -there must be truth.*

Людина, її душа – місце, де істина знайшла свій притулок: *The light in the heart – there must be.*

Список використаних джерел

1. Дітькова С. Модерністські тенденції на початку ХХ століття / С. Дітькова // Всесвітня література та культура, 2006. – №2 – С. 2–3.
2. Бурлакова І. Початок доби модернізму / І. Бурлакова, Г. Пуліна // Всесвітня література і мистецтво. – 2006. – № 2. – С. 12–13.
3. Кеба О. В. Зарубіжна поезія другої половини ХІХ–ХХ сторіччя: матеріали для вивчення О. В./ Кеба, П. Л. Шулик. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2003. – 156 с.

Summary

The article focuses on the investigation of the verbal area of the concept “Search for Truth” in Virginia Woolf’s short stories in the context of the author’s modernistic and philosophical ideas.

Key-words: *concept, modernism, philosophical ideas, philological analyses.*

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСІВ У РОМАНІ Т. ГАРДІ “ПІД ДЕРЕВОМ ЗЕЛЕНИМ”

У статті розглянуто лінгвостилістичні засоби пейзажних описів у романі Томаса Гарді “Під деревом зеленим” та реалізацію їхньої прагматичної функції. Метафору та епітет визначено домінуючими засобами створення образності. У романі зорові образи переважають над звуковими, проте для творів письменника характерна їхня синестезія.

Ключові слова: пейзаж, художній текст, пейзажний опис, опис природи, синестезія.

Дослідженню описових текстів присвячено значну кількість наукових праць, спрямованих переважно на вивчення лексико-граматичної будови описів природи. Опрацьований науковий доробок вітчизняних (О.В. Волошина [1], Н.П. Іванова [2], Г.П. Пасічник [4]) та зарубіжних (І.М. Вознесенська, О.Л. Зозуля, І.В. Кондаков, Л.Ф. Лихоманова [3]) лінгвістів свідчить про достатньо глибоке з погляду лексико-семантичного аспекту вивчення ознак зазначеного виду дискурсу.

Аналізуючи останні джерела і публікації, варто зазначити, що парадигма лінгвостилістичних особливостей пейзажних описів чисельна і залишається ще не остаточно визначеною. Незважаючи на велику кількість досліджень у літературі, мистецтві, культурології, присвячених пейзажу, нерозкритими залишається низка питань.

Пейзажні описи є характерною рисою Томаса Гарді – відомого англійського прозаїка XIX століття. Своєрідність його пейзажів знаходить вираження у винятково тісному і дієвому взаємозв'язку природи і людини. В одному зі своїх віршів (The Abbey Mason) Гарді зазначає, що саме природа надихала його:

*Things fail to spring from nought at call
And art beginnings most of all
He did but what all artists do,
Wait upon Nature for his clue.*

Метою нашої розвідки є виявлення лінгвостилістичних особливостей пейзажних описів у романі Томаса Гарді “Під деревом зеле-

ним” на предмет з’ясування реалізації в них лінгвальних засобів та їхньої прагматичної функції.

Необхідно зазначити, що найбільш вживаними стилістичними засобами є: метафора, персоніфікація, гіпербола, епітети, порівняння, уподібнення, оксиморон, повторення.

Немало порівнянь і метафор, що відтворюють картини природи, базуються на слухових відчуттях. Ми зустрічаємо характерний опис шуму від вітру в романі “Під деревом зеленим”. Гарді дуже тонко помічає своєрідність голосів різних дерев і передає їхнє звучання за допомогою метафори та персоніфікації: *At the passing of the breeze, the fir-trees sob and moan no less distinctly than they rock; the holly whistles as it battles with itself; the ash hissed amid its quiverings; the beech rustles while its flat boughs rise and fall* [8, с. 67-68]. Для передачі своїх почуттів та емоцій автор використовує також гіперболи: *“a world in a bottle”, a world in an hourglass* [8,с.70].

Зазвичай у пейзажних описах природи у Гарді переважають зорові образи, але вони нерідко поєднуються із звуковими образами. У романі “Під деревом зеленим” в описі нічного неба є порівняння, в якому мерехтіння зірок уподібнюються помаху крил птаха: *the white stare twinkled so vehemently that their flickering seemed like the flapping of wings* [8, с.85] У цьому образі перехід від зорового сприйняття до слухового настає непомітно, відбувається злиття (синестезія) двох відчуттів в слові *flicker*, яке має два значення: “мерехтити” і “махати крилами”. Тому дієслово *flap* (змахувати, тріпотіти крилами) не заважає сприйняттю зорового образу. За допомогою подібних “синестетичних” образів Гарді відтворює світ з якомога більшою точністю та достовірністю, багатством звуків та барв.

Різним структурними підрозділами роману Т. Гарді “*Under the Greenwood Tree*” характерні різні стилістичні засоби. Для опису зимового пейзажу у підрозділі “Зима” автор використовує епітети, до складу яких входять лексичні групи прикметників на позначення темряви, сутінків: *“silver and black-stemmed birches”, “ the pale grey boughs of beech”, “ the dark-creviced elm”*[8, с.7-8]. У підрозділі “Весна” переважають лексико-семантичні групи іменників на позначення блиску, світла: *“a fine spring day”, “the descending sun”, “a nebulous blaze of amber light”*[8, с. 68-69], *“a morning of lingering dews”, “fuchsias and dahlias were laden with small drops and dashes of water”*[8, с.130-131], *“ the landscape being concave”, “masses of hot, dry air”, “grassplot and the garden appeared light and pale”*[8, с. 146-147].

Загалом для Гарді типовим є похмуře сприйняття природи. Найчастіше в його романах зустрічаються картини непогожого осіннього чи зимового пейзажу. Він зображує похмурі, суворі риси природи. Щодо структурної характеристики епітетів, то у романі “Під деревом зеленим” переважають парні епітети.

Зображення природи формує перед очима пейзажну картинку: темне озеро поміж гір, яке обрамлене деревами і в якому віддзеркалюються нічне небо з мерехтливими зорями та місяць. Усе застигло у морозному повітрі. Погляд фіксується не на одній точці, не на одному об’єкті, а рухається площиною, що зумовлено тривимірністю простору: горизонталь, вертикаль та світло (повітря), або ширина, висота та глибина, які стають невід’ємними *структуровірними* елементами пейзажу. Рух світла і повітря надає пейзажу динаміку, це проявляється у використаних дієсловах: “glitter”, “to be armoured”, “appear” – які пов’язані з рухом – мерехтити, озброюватись, з’являтись. До того ж ці дієслова імпліцитно виражають присутність людини.

Пейзажним описам Т.Гарді властивий антропоцентризм. У романі “Під деревом зеленим” є розгорнуте порівняння дерев з людиною, яке розвиватиметься в подальших романах: *The trees of the old brown plantation writhed like miserable men...distressing the mind by its painful unwantedness, as when a strong man is seen to shed tears* [8, с. 110].

Аналіз досліджень пейзажних описів у цьому романі засвідчив, що їм притаманні чіткі структурні, прагматичні та лінгвостилістичні особливості. Пейзаж позначає зовнішній світ крізь суб’єктивний досвід людини. Пейзаж у творі мистецтва – це те, як людина бачить світ, вона звертається до суб’єктивних відношень, до взаємодії фізичного та психічного всесвіту.

Отже, проведене дослідження засвідчило, що у XIX столітті пейзажні образи природи втрачають свою конкретність, суб’єктивне бачення світу та емоційне напруження сприйняття природи переважають над предметністю та видовим, ландшафтним представленням природи. Звідси виникає новий вимір у зображенні природи – постпейзажний образ природи.

Список використаних джерел

1. Волошина О.В. Роль сенсорної лексики у створенні художньої образності (на матеріалі англійської прози): автореф. дис. канд. філол. наук / О.В. Волошина – К., 1994. – 23 с.
2. Иванова Н. П. Літературний пейзаж та ментальний простір автора в російській прозі XIX століття: автореф. дис. д-ра філол. наук :

-
-
- 10.01.02 / Н. П. Іванова ; Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. — Сімферополь, 2011. — 40 с.
3. Лихоманова Л.Ф. — [Електронний ресурс] / Л. Ф. Лихоманова. — Режим доступу: <http://science.urfu.ru>
 4. Пасічник Г.П. Об'єктивація макроконцепту “пейзаж” в англomовному художньому дискурсі // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. н. пр. — вип.11 / Г. П. Пасічник. — К.: Логос, 2007. — С.261–265.
 5. Петрухіна Л. Е. Образи природи як стани екзистенції у поезії (теоретичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Л. Е. Петрухіна. — Львів, 2000. — 19 с.
 6. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) / А. Ткаченко. — К. : Правда Ярослави́чів, 1998. — 448 с.
 7. Fitter C. Poetry, Space, Landscape: Toward a New Theory [Електронний ресурс] / Chris Fitter. — Cambridge: Cambridge UP, 1995. — 322 p. — Режим доступу:http://books.google.com.ua/books?id=PJojL7B66wC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gb_s_ summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
 8. Hardy T. Under the Greenwood Tree or the Mellstock Quire: A Rural Painting of the Dutch School/ Thomas Hardy. — Kyiv: Znannia, 2015. — 206 p.

Summary

The article focuses on the stylistic means of landscape study in literary texts by Thomas Hardy “Under the Greenwood Tree” and implementing in them pragmatic functions. Metaphor and epithet are defined domineering means of creation of vividness. In a novel visualisations prevail over sound images, however for works of the writer their characteristic feature is synesthesia.

Key words: *landscape, literary text, landscape description, description of nature, synesthesia.*

ХРОНОЛОГІЯ НАДХОДЖЕННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ В АНГЛІЙСКУ МОВУ

У статті проаналізовано періоди та тематичні групи французьких правових запозичень. Подана хронологія пояснює їх соціальну детермінованість та кількісний склад у формуванні правничої термінологічної системи сучасної англійської мови.

Ключові слова: запозичення, термін, правова система, нормандське завоювання.

При дослідженні термінологічних запозичень, які утворюють словотвірні парадигми в мові-реципієнті, важливо брати до уваги хронологічний аспект, тобто, періоди появи та час фіксації термінологічних запозичень в мові-реципієнті. Оскільки правова дисципліна, як і багато інших галузей знань, безпосередньо стосується соціальної сфери, то правову термінологію можна визначити як соціально-детерміновану.

Англо-французькі мовні та культурні контакти існували ще до нормандського завоювання. До старофранцузьких запозичень, які проникли в англійську мову до нормандського завоювання, належить лише декілька слів, які не стосуються галузі права. Це пояснюється тим, що в основі англійської правової системи лежить загальне англосаксонське, а не римське право, яке в ті часи було запозичене усіма правовими системами Європи. Відповідно, до нормандського завоювання правовий словник англійської мови складався в основному з англо-саксонських лексем [3, с. 26].

Надалі становлення британської правової системи залежало передусім від нормандських завойовників, які, швидко злившись із французькою цивілізацією, згодом перейняли добре на той час розвинуту систему франкського права. Здійснювані ними нововведення стосувались, насамперед, запровадження централізованої адміністративної системи, організованого судочинства та інституту присяжних, на позначення яких використовувались усталені правничі терміни [2, с. 106].

Наприкінці XII ст. французька мова засвоюється й середніми верствами населення: купцями, торговцями та службовцями. На-

віть управителі та власники маєтків при вирішенні справ послугували французькою мовою [4, с. 29]. Отже, феодална верхівка суспільства, яка тоді складалась із завойовників, здійснювала контроль над державним управлінням та судовими органами країни, а відтак, запроваджувала у цих сферах свою мову та звичаї.

Правові запозичення XI-XII ст. були нечисленними. Незначна кількість термінів, засвоюючись англійською мовою впродовж двох століть, позначала назви посадових осіб, закладів, адміністративно-правових порядків, характерних для нормандського правління, та економічно-правових відносин (*master, robber, pledge, prison, rent, justice, court* та ін.)

Після 1204 р. соціально-культурні й економічні відносини між Англією та Францією розвивалися вже не так плідно. Відповідно, статус французької мови в Англії зменшувався, особливо зі зростанням ворожого ставлення до Франції і французької мови та посиленням англійського націоналістичного руху. Сторічна війна загострила почуття національної ворожості до Франції та французької мови. Разом з тим, знання французької мови було обов'язковим, бо війна проходила на французькій території.

Послаблення впливу французької мови збігається з відродженням англійської національної мови, хоча французькі запозичення у ній продовжували функціонувати, особливо у тих сферах, де англійська мова не знаходила власних засобів вираження. Найдовше французька мова збереглась у парламентських актах, особливо в Statute Books – збірникові законодавчих рішень, які до 1300 р. складались переважно латинською мовою, до 1485 року – французькою мовою і лише після 1485 р. – англійською мовою [1, с. 135]. Декілька французьких зворотів, які функціонують за правилами французької вимови, досі збереглись в мові англійського парламенту. Серед них: *amende honorable* “прилюдне вибачення”, *arrêt de prince* “затримання іноземних суден, щоб запобігти поширенню політичної інформації”, *carte blanche* “повна свобода дій”, *coup de grâce* “вирішальний удар”, *in pais* “поза судом та без протоколів”, *hors de combat* “той, який вибув з гри”, *raison d'état* “державні міркування”, *raison d'être* “розумна підстава”, *savoir faire* “вміння, спритність”, *savoir vivre* “вміння добре поводитись в суспільстві” [4]. Згодом такі мовні кліше стали інтернаціональними і до цього часу функціонують як своєрідний мовний декор у багатьох європейських мовах.

На підставі наведених прикладів можна стверджувати, що у XIII – XIV ст. англійська мова ще не повністю проникла в сферу державного управління та адміністрації. Саме це – прямо чи опо-

середковано – розширювало можливості впливу французької мови на формування англійської правової термінології. Словниковий склад англійської мови найбільше поповнився і адміністративними, і правовими запозиченнями з французької мови в другій половині XIII ст. та досягнув своєї кульмінаційної точки в другій половині XIV ст. Тематично запозичення XIII – XIV ст. відображають нормандський вплив, передусім, у сфері управління державою. Сюди належать: 1) термінологія адміністративно-державного управління (*governance, country, burgess, parliament, nation, empire*); 2) назви посад та посадових осіб (*mayor, constable, judge, secretary, president*); 3) терміни на позначення адміністративно-правової діяльності, тобто, такої як економічна організація суспільства, феодална система, діяльність скарбниці та ін. (*tax, interest, fine, money, contract*); 4) терміни пов'язані з судочинством (*cause, penal, arrest, verdict, charter*); 5) найменування злочинів та інших правопорушень (*adultery, crime, felony, fraud, slander*); 6) термінологія на позначення видів власності та майнових відносин (*heritage, legacy, property, estate*).

Велика кількість запозичених правничих термінів XIII–XIV ст. (40%) з царини юриспруденції перейшла до розмовної англійської мови, збагативши її концептами узагальненого вжитку.

Список використаних джерел

1. Бруннер К. История английского языка: Пер. с нем. С. Х. Васильева / К. Бруннер. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1955. – Т. 1. – 324 с.
2. Baugh A.C. A History of the English Language / A.C. Baugh, T. Cable. – 3rd ed. – London : Routledge & Kegan Paul, 1993. – 507 p.
3. Hiltunen R. Chapters on legal English: Aspects past and present of the language of the law / R. Hiltunen. – Helsinki : Suomalainen Tiedeakatemia, 1990. – 123 p.
4. Stévanovich C. Manuel d'histoire de la langue anglaise: des origines à nos jours / C. Stévanovich. – Paris : Ellipses, 1997. – 160 p.

Summary

The article deals with the periods and thematic groups of French borrowings denoting legal terms. The given chronology explains their social and quantitative determination in the formation of modern English law nomenclature.

Key words: *borrowing, term, legal system, Norman Conquest.*

«ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ У ЗОШ»

У статті розглянуто та проаналізовано природу письма, як виду мовленнєвої діяльності; зазначено основні етапи навчання письма та розглянуто основні види вправ, які використовуються на цих етапах. Велика увага у статті приділяється практичним аспектам вивчення орфографії, засвоєнню структурних моделей речень, оволодінням писемним мовленням як засобом спілкування.

Ключові слова: *письмо, писемне мовлення, письмова мовленнєва діяльність, графіка, орфографія.*

Загальновідомо, що письмо, як і говоріння, аудіювання та читання, є одним із видів мовленнєвої діяльності та засобом навчання іноземної мови, яке посідає важливе місце у міжнародному письмовому спілкуванні. Проте доволі часто в сучасній практиці при навчання іноземної мови акцент роблять на оволодінні усним мовленням, а розвиток писемних мовленнєвих навичок у багатьох випадках залишається поза активною увагою. Та й у методичному плані писемне мовлення тривалий час вважали неважливим видом мовленнєвої діяльності і було майже усунено від процесу навчання іноземної мови, що на думку лінгвіста Є. І. Пасова, було стратегічним прорахунком [2].

Зазначене вище визначає актуальність дослідження проблем навчання писемного мовлення учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Адже сучасне соціальне життя характеризується інтенсивними інтеграційними процесами, які відбуваються у всіх його сферах, що потребує нових підходів до оволодіння іноземними мовами, зокрема й навичками писемного мовлення.

Свого часу дослідженню цих проблем приділяли і приділяють значну увагу відомі вчені, а саме: І. Бім, С. Шатілов, В. Рогова, Н. Гез, С. Ніколаєва, Н. Шведова, І. Синиця, Є. Пасов, К. Гаращук, Л. Гаращук, Ю. Гринда тощо.

У психології та фізіології письмо визнають найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, яка залучає всі мовленнєві аналізатори: слухомоторні, рукомоторні, слухові. Тому, безумовно, саме письму слід приділити важливу увагу при вивченні англійської мови.

У навчанні письма дослідники виділяють три етапи. На кожному з них роль письма змінюється.

1-ий етап – оволодіння графікою/орфографією із залученням матеріалу, опрацьованого усно.

На початковому етапі реалізується мета оволодіння технікою письма, формування навичок, які пов'язані із засвоєнням звуко-буквених відповідностей. У процесі формування цих навичок учні оволодівають труднощами, які пов'язані з вивченням особливостей звуко-буквених відповідностей у мові, що вивчається. Головна увага при навчанні техніки письма на початковому етапі навчання іноземної мови приділяється чіткості та нормативному написанню букв.

На цьому етапі навчання письма найбільш актуальними є такі види вправ:

- на написання окремих букв;
- на ускладнене списування/ виписування букв, буквосполучень і слів;
- групування слів з однаковими звуками, але різними графемами;
- списування за зразком;
- списування з різними завданнями (підкреслити букву, буквосполучення, слова з однією і тією ж орфограмою) [4].

2-ий етап – засвоєння структурних моделей речень, властивих усній та письмовій формам спілкування, комбінування їх у мовленні. Основною метою другого етапу, поряд з орфографічними навичками, є формування лексико-граматичної правильності письма [3].

Тут використовують такі вправи, як:

- вправи на запитання-відповіді з частковою зміною мовного матеріалу;
- на трансформацію мовного зразка;
- на підстановку;
- на розширення та скорочення;
- диктанти (диктант із самоконтролем, пояснювальний диктант, диктант вивченого напам'ять (уривок прози, вірш), диктант-переклад).

3-ий етап – оволодіння писемним мовленням як засобом спілкування.

Мета третього етапу в навчанні письма і писемного мовлення – формування дій, що забезпечують виклад мовного матеріалу в письмовій формі.

Характерними видами вправ на цьому етапі можуть бути:

-
-
- складання листа другові за зразком, чи ситуацією;
 - розповідь за придуманим початком (кінцем);
 - опис картинок, слайдів, міста, вулиці;
 - складання діалогу за темою;
 - написання заміток до газети за темою: навчання, побут, дозвілля, суспільна робота [1].

Відомий вчений В.М. Філатов виділяє кілька найбільш поширених труднощів, що виникають у процесі навчання писемного мовлення:

- 1) процес навчання писемного мовлення постійно ускладнюється розбіжностями між звуковими і графічними планами вираження думки іноземною мовою (thought , laugh, daughter, fight);
- 2) якщо при усному спілкуванні мовець може пропустити щонебудь, надати екстра-інформацію за допомогою міміки, жестів, інтонації, то при повідомленні в письмовій формі висловлювання повинно бути конкретним і повним, максимально розгорнутим, щоб виконати свою комунікативну функцію;
- 3) формування навичок в області графіко-орфографічної системи мови, що досліджується, наявність таких особливостей, як «німі» літери, слова-омофони (knight – night, right – write, see – sea);
- 4) оволодіння писемним мовленням передбачає наявність в учня певного рівня соціокультурної компетенції (правила написання дат, звертань до особи, адрес; форми написання офіційних/неофіційних листів) [5].

Отже, навчання англійського писемного мовлення є складним психо-фізіологічним процесом, який потребує чітко підібраних засобів та методів навчання англійської мови. Також вміння письмового вираження думок дає можливість учням закріпити навички та вміння усного спілкування та покращити інші види англійської мовленнєвої комунікації.

Список використаних джерел

1. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / С.Ю. Ніколаєва, М.О. Біги. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
2. Пасов Е.И. Коммуникативные методы обучения иноязычному говорению / Е.И. Пасов. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
3. Рогова Г.В. Методика обучения иностранного языка в средней школе / Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.

-
-
4. Складенко Н.К. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 1999. – 263 с.
 5. Филатов В.М. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе / В.М. Филатов. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 416 с.

Summary

The article analyzes writing as a kind of the speech activities, it determines the main levels of teaching writing; it gives the main kinds of exercises used at these levels. We pay much attention to the practical aspects of teaching, spelling. Written speech activity is considered as the means of communication.

Key words: *writing, written speech, written speech activity, spelling.*

VERBALIZATION OF THE CONCEPT “DEATH” IN POETICAL LANGUAGE OF EMILY DICKINSON

У статті представлено аналіз концепту Смерть та спосіб його вербалізації у поезії Емілі Дікінсон. Дослідження стилістичних особливостей поетичного мовлення розкриває внутрішній світ та погляди поетеси. Домінуючими засобами вербалізації визначено: повтор, персоніфікацію, метафору, епітети, гру слів, іронію та алітерація.

Ключові слова: *смерть, символізм, текстуальне втілення.*

Emily Dickinson wrote many poems concerning death. It is a venerable theme, on which a great body of literature has been written. There is something exceptional, however, in the fact that so large a part of her work deals with the subject. The major Dickinson's critics have noted the importance of the death theme to her poetry.

George Frisbie Whicher, for example, says that “*she recurred to it [the subject of death] more frequently than to any other*”. Richard Chase comments that “*in the large majority of Emily Dickinson's poems, from the least impressive to the most, there are intimations of death*”. Thomas H. Johnson, while recognizing that many poets have made death central in much of their poetry, also believes that “*Emily Dickinson did so in hers to an unusual degree*”. The frequency and importance of the theme indicate that a full study is clearly warranted [4, p. 17-18].

The aim of the research is to analyse different poetic devices and sentence structure in E. Dickinson's poems, which are concerned the revealing of the concept *death*. The research will focus how the poet had represented the philosophy of death through style and structure of the poems.

Emily Dickinson gives us a variety of experience on the subject. She closely examines the sensations of the dying; the response of the onlookers; the terrible struggle of the body of her life; the church services and even the thoughts of the dead person. She had a strange fascination for death and imagined herself dead with mourners walking past her or lying in order to punish different friends. Dickinson's death poems deal with an intellectual point of view. She sees death as a culmination of human experience.

The poem “*Because I could not stop for Death*” is taken from complete collection of poems by Emily Dickinson published in 1924. In this poem she personifies *death* with a very gentle character. The poem comprises twenty four free verse line scheme. She portrays *death* as a physical being who comes as kind fellow to take the protagonist to her final destiny i.e. *death* [1].

She carries the poem by using *poetic devices: repetition, personification, metaphor, epithets, pun, irony, capitalizing letters and alliteration*. It gives the message that while one is never prepared to meet death but one should happily face the fact that death is the real destiny of man.

*Because I could not stop for Death –
He kindly stopped for me –
The Carriage held but just Ourselves –
And Immortality.
We slowly drove – He knew no haste
And I had put away
My labor and my leisure too,
For His Civility – [3, p. 147].*

Theme of death has been represented by Emily Dickinson in the poem through the use of variety of lexemes with positive or neutral meaning, like “*kindly*”, “*civility*” and “*paused*”. These words used for death show that death is not a painful experience rather it is smooth. Such lexemes as “*Labor*” and “*Leisure*” are used to describe the responsibilities along with happiness, one enjoys in this world. It gives the idea that no matter how much man is indulged in mortal world he has to put away with its responsibilities one day to embrace death. In the third stanza Emily draws the whole life cycle from beginning, youth and death by metaphors like “*children*”, “*gazing grain*” and “*setting sun*”. These *metaphors* show that nothing is permanent in this world by realizing reader that every phase of the life has to pass. The poet reflects pessimistic approach when she portrays coldness of death through the *epithets* “*quivering*”, “*chill*”. She warns the reader in a way to get prepared for death every time because it is unexpected always. In the end she concludes by suggesting *death* as final, immortal destination by using epithet “*eternity*’.

Death is portrayed as a lively physical character in form of metaphor to display the death as a process. The house is reflected as a “grave” in a metaphorical sense to show the willingness of narrator to die.

Emily Dickinson personifies death by using word “*He*” for death where as “*us*” symbolizes human beings. We find *personification of*

death in “*Because I could not stop for Death*” as it is shown as a person depicting human characteristics. “*He kindly stopped for me* (line 2),” “*We slowly drove* (line 5),” “*We paused* (line 17).” Then she attributes human quality to the setting sun as “*He passed us* (line 13)” [3, p. 147].

Kindness of *Death* is ironically reflected by E. Dickinson that it is disturbing the narrator amid her engagements in worldly activities. *Death* even does not give her time to prepare for cold weather, and she is under dressed. *Death* is portrayed “civilized” ironically because it has got power to achieve what it wants, then no need to be forceful. The poet focuses ironically on the unexpected arrival of death in these lines: “*He kindly stopped for me*”

The phrase “*we passed*” is repeated thrice in the third stanza of the poem “*Because I could not stop for Death*” to focus the attention of reader towards step by step process of *journey towards final destination*.

The discussed poem by Emily Dickinson provides readers with food for thought for multiple interpretations of death. The poem represents *death as a reality*. The stylistic discussion of this poem reveals that meanings are embedded deep down with the help of linguistic structure. The poem reflects the realities of life, death and what happens after death. The main means of verbalization such as metaphors, epithets, irony reveal the personal philosophy of the poet about death.

Список використаних джерел

1. Anderson Ch.R. *Emily Dickinson’s Poetry: Stairway of Surprise* / Ch.R. Anderson. – New York: The Johns Hopkins University Press, 1960. –p. 908-910.
2. Freeman M.H. *Metaphor making meaning: Dickinson’s conceptual universe* / M.H. Freeman.– *Journal of Pragmatics*, 24, 1995. – p. 643-666.
3. *The complete poems of Emily Dickinson*. [Ed. by Thomas H. Johnson]. – Little, Brown and Company, 2014. – 784 p.
4. Thomas W. *Death in the poetry of Emily Dickinson* / W. Ford Thomas. – University of Alabama Press, 1996. – 206 p.

Summary

The paper considers the analysis of the concept Death and the means of its verbalization in E. Dickinson’s poems. The investigation of the peculiarities of poetical language reveals the inner world and views of the poet. Means of verbalization are: repetition, personification, metaphor, epithets, pun, irony, alliteration.

Key words: *death, conception of the world, textual embodiment.*

ЛІНГВОКОГНІТИВНЕ ОСМИСЛЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

У роботі розглядаються особливості ментальної структури образу, роль та особливості реалізації художнього образу в тексті. Власне образність тлумачиться не лише як літературознавча категорія, а, в першу чергу, як невід'ємна риса людської мисленнєвої діяльності, що стає можливим за застосування лінгвокогнітивного підходу.

Ключові слова: образне мислення, ментальний образ, художній образ, образ-схема, концептуалізація.

Образна мова, поетичні образи завжди були сферою літературних досліджень, але когнітивна лінгвістика піддає сумніву існуючі підходи до дослідження художнього тексту та генерує нові шляхи та методи вивчення словесних образів і художнього тексту [3]. Рене Веллек вважає, що коли, замість сухого переповідання прози, вдається до пошуку значення художнього твору, враховуючи його складну структуру, на перший план тоді виходить основна структура поезики, представлена послідовністю таких термінів як образ, метафора, символ та міф [7, с. 190]. Саме образ виступає об'єктом дослідження в даній статті, а його зв'язок із концептуальними метафорою та символом відкривають поетико-когнітивну перспективу наукового дослідження його природи.

Ж. Фоконьє та М. Тернер (2002) зазначають що дослідження в численних сферах зводяться до реабілітації образного мислення як фундаментального наукового питання, позаяк воно (образне мислення) є центральним механізмом значення [6, с. 203]. На думку, Л. І. Белехової саме словесний поетичний образ є доміантним у конструюванні «повідомлення» художнього тексту, а процес текстотворення, як і функції елементів тексту, здійснюються за когнітивним принципом [3]. За О.П. Воробійовою, когнітивне прочитання як додатковий засіб літературної інтерпретації сприяє об'єктивізації інтуїції читача в питаннях, що стосуються літературної образності та прихованих завдань літературного тексту [6, с. 215]. Звичайна (повсякденна) розумова діяльність живить думку художню та, відповідно, структурує літературну уяву – образне мислення; стосовно чого Ж. Фоконьє та М. Тернер, свого часу, зазначали: « The mind is not a Cyclops: it has more than one I; it

has three – identity, integration, and imagination – and they all work inextricably together» [6, с. 203].

Тема образів властива як літературній критиці так і психології. Первинно, з позицій психології, образ трактувався як мисленнєві відтворення, пам'ять попереднього чуттєвого чи емоційного досвіду, до того ж не обов'язково зорового [7, с. 191]. Тому вважається, що словесний образ є формою відображення інтелектуального та емоційного інформаційного комплексу, що активізує певний емоційно-чуттєвий досвід у свідомості учасників художнього дискурсу [1, с. 253]. Ментальні образи створюються людиною постійно. З позицій когнітивної лінгвістики термін образ включає сприйняття у всіх актах концептуалізації, а концепти (навіть абстрактні) розвиваються з репрезентації перцептивного нагромадження зорового, слухового, тактильного, рухового, нюхового та смакового досвідів; відповідно, образ – це завжди репрезентація певних речей чи діяльності [4, с. 217].

Мова художня об'єднує окремі слова в неповторювані мовні звороти, що в комплексі функціонують рівноцінно до знаків семіотичної системи; такі вирази презентують одиничний інтелектуально-емоційний комплекс, є уніфікацією окремих ідей (Езра Паунд) і називаються образами [7, с. 192].

Поетичний образ розглядається як когнітивна двопланова (концептуальна і словесна) структура; на концептуальному рівні, образ тлумачиться як єдність ейдетичних (цілісних) та логічних (дискретних) аспектів [3]. Проте, у поетичних образах акцент швидше на особливостях слів та їх єдностях (виразах) ніж на чуттєвості: естетичний (чуттєвий) ефект приєднаний до концепту [7, с. 192].

У дослідженні образів з когнітивної точки зору особливої ваги слід надати образ-схемам, фундаментальне значення яких в конструюванні образів не варто недооцінювати. Проте, не варто також і ототожнювати вищезгадані поняття, адже образ-схеми є ані образами, ані схемами, у звичному для них сенсі. Образ-схема є акумуляцією перцептивного досвіду з метою малування просторової та концептуальної структур [4, с. 215]. За Л. І. Белеховою [3], поетичний образ є вербальним втіленням конфігурації різноманітних концептуальних образ-схем, сконструюваних на основі концептуальних метафори та метонімії.

Притаманна властивість людської думки, структурування та засвоєння інформації за концептуальною моделлю «образ-схема», є первинним способом концептуалізації знань про світ, тілесного і чуттєвого досвіду. Тоді як, власне образне мислення (уява) постає засобом й невіддільною умовою створення словесних образів

та літературного твору, результат інтерпретації якого – художній образ.

Художній образ часто інтерпретується дослідниками з погляду кумулятивності [2], як «узагальнюючий, синтетичний, побудований на основі словесних образів, локалізованих у рамках контексту [1, с. 253]».

Художні образи сприяють висвітленню тих аспектів, які ховаються у концептуальному просторі поза текстом та які схильні активізувати інтуїцію інтерпретатора [6, с. 215]. Позаяк і художні і словесні образи є окремими складовими єдиного цілого, яким є художній твір [1, с. 254].

В основі простору поетичного образу знаходиться текстовий світ, з його мікро- та макро-структурами, які впливають на інтерпретацію тексту читачами [3]. Будь-який вислів є образом, який конструюється концептуалізаторами – автором та читачем [5, с. 237].

Відповідно до структури, на рівні якої здійснюється інтерпретація, виділяють дві групи поетичних образів: старі (архетипи та стереотипи) й нові (ідіотипи та кайнотипи) [3]. Дана класифікація, запропонована Л.І. Белеховою відносно недавно, проте знаходить багато спільного з традиційним підходом до вивчення образів, за яким виділяються «зв’язані» (слухові та мускуляторні) образи, які обов’язково виникають в читача і є спільними для всіх, або більшості читачів; та «вільні» – різняться від читача до читача, або від типу до типу [7, с. 191].

Такі різновиди образів прямо пов’язана із підсвідомими фоновими знаннями, які активують автор та читач : перший під час кодування повідомлення/значення в тексті, останній під час його інтерпретації. Дана гіпотеза є чинною, одночасно, для глобального та текстового виду символів.

За О. П. Воробйовою [6, с. 209], ключовий образ оповідання може включати символ (символічний образ). Когнітивна модель словесного поетичного образу є комплексною структурою, яка визначається усіма видами образ-схем; елементи образ-схем в такій структурі представлено символами [3].

З позицій когнітивної лінгвістики, взаємодія образів та символів здійснюється з трьох головних перспектив: реконструкція загальноприйнятих концептуальних метафор, створення нових концептуальних метафор та керування когнітивними операціями з ментальними образами [6, с. 204].

Дієвість образу полягає не стільки в його яскравості/живості, скільки в його ментальноподієвому аспекті, пов’язаному з відчут-

тями (I. A. Richards): «Its efficacy comes from its being “a relict” and a “vestigial representation” of sensation» [7, с. 191].

Список використаних джерел

1. Дельва О. Художній образ “маленької людини”: когнітивно-поетологічний підхід / Ольга Дельва // Науковий вісник Херсонського державного університету : збірник наукових праць / Ред.кол. : В. Олексенко, Л. Белехова та ін. – Херсон : ХДУ, 2013. – Вип. XIX. – С. 252-257. – (Серія : Лінгвістика).
2. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 272с.
3. Belekova L. Cognitive Models of Verbal Poetic Images [Інтернет ресурс] / L. Belekova. – Pushchino, 1999. – Режим доступу : http://fcl.ksu.ru/winter.99/cog_model/moscow.htm
4. Oakley T. Image Schemas / Todd Oakley // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens. – New York : Oxford University Press, 2007. – P. 214-224.
5. Pokojka A. Images of the Sea and Desert in W. H. Auden’s The Sea and the Mirror and its Polish Translation : a Cognitive Analysis/ Agnieszka Pokojka // Cognitive Processes in Language / K. Kosecki, J. Badio. – Lodz : Peter Lang, Internationaler Verlag der Wissenschaften S. 237-247.
6. Vorobyova O. “The Mark on the Wall” and Literary Fancy: A Cognitive Sketch / O. Vorobyova // Cognition and Literary Interpretation in Practice / Ed. by Harri Veivo, Boo Pettersson and Merja Polvinen. – Helsinki : Helsinki University Press, 2005. – P. 201-217.
7. Wellek R., Warren A. Theory of Literature / Ren Wellek and Austin Warren. – New York : Harcourt, Brace and Company, 1949. – 403 p.

Summary

The article concerns peculiar structure of the mental image, functions and the peculiarities of the artistic image in the fiction text. The notion of imagery is considered mainly from the cognitive rather than literary perspective, what enables the interpretation of the former as an essential feature of human mental activity.

Keywords: *imagery, mental image, artistic image, image-schema, conceptualization.*

СЛОВОТВОРЧА МАНІФЕСТАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «МІСТИЧНЕ» В АНГЛІЙСЬКІЙ ГОТИЧНІЙ ПРОЗІ

У статті проаналізовані засоби словотворення для вираження поняттєвої категорії «містичне» в англійському готичному романі XVIII ст. Доводиться, що вони набувають властивості конкретизувати і спеціалізувати це значення внаслідок реалізації двох субкатегоріальних ознак: «таємниче» і «страх».

Ключові слова: словотворення, дериват, містичне, дериваційна модель.

Своєрідність функціонування словотвірного мовного рівня зумовлена, насамперед, тісними зв'язками з іншими рівнями мови. В історії англійської мови відсутні спеціалізовані засоби словотворення, які розкривають зміст поняття *містичне*, але окремі з них можуть впливати на семантику твірної основи, актуалізуючи при цьому зміст відповідної категорії.

Так, для дієслів-дериватів типовим є вживання префікса *a-* та суфікса *-en*. Функціонування префікса *a-* нами зафіксовано переважно у словах французького походження зі значенням 'підсилювати, нагнітати, спричиняти ескалацію'. Наприклад: *await* – (сер.-англ. *awaiten*; < двн.-франц. *awaitier*, *a-* + *waitier*), *awake* – (сер.-англ. *awaken*; < двн.-англ. *awæspan* < *wacan* 'прокидатися, підніматися'). Показово, що вживання відповідних дієслів-дериватів певною мірою вказує на переживання страху перед невідомим / таємничим.

Таке саме значення інтенсифікації притаманне суфіксу *-en*: *heighten* – (< двн.-англ. *hēhtho* 'високий, поважний' + *-en*, двн.-англ. *-n*). Такі деривати є досить нечисленими у творах авторів досліджуваного періоду. Наприклад:

Amanda viewed the dark and stupendous edifice, whose gloom was now heightened by the shadows of evening, with venerable awe; the solitude, the silence which reigned around, the melancholy murmur of the waves, as they dashed against the feet of the rocks, all heightened the sadness of her mind (Roche R. The Children of the Abbey)

З іншого боку, наявне домінування інвентарю афіксів для іменників та прикметників, які актуалізують значення 'містичне'.

Так, для прикметників-дериватів – це вживання префіксів *in-*, *un-*, *dis-*, *super-*, *extra-* та суфіксів *-ful*, *-ous*, *-ible* / *-able*, *-y*, *-less*.

Ад'єктивні лексеми латинського походження з префіксами *in-*, *un-*, *dis-*, запозичені в англійську мову наприкінці XIV ст. [3], мають негативну або навіть деструктивну конотацію, експлікуючи, водночас, реалізацію субкатегоріальних ознак «таємниче» і «страх». Ці форманти використовуються у функції заступання, корелюючи зі словотвірною категорією протилежності [3, с. 136]. Так, А. Радкліф послуговується такими дериватами виключно з метою охарактеризувати стан людини, що потрапила в безвихідне становище або зіткнулася з невідомим. Наприклад:

<...> *unexpected precipitancy and consternation* – (сер.-англ. *un-*, *on-*, двн.-англ. *on-*, гот. *un-*, лат. *in-* + лат. *ex(s)pectāre* – ‘очікувати’) (Radcliffe A. *The Italian, or, The Confessional of the Black Penitents*)

В англійській готичній прозі поширені дериваційні моделі з префіксами латинського походження *super-* та *extra-*, що вказують на градаційне розмежування в межах інтенсивності й вживаються з метою збудження уяви та хвилювання читача (гіперболізація). Наприклад: *extraordinary* – (лат. *extrā* – ‘над’, ‘поза’ + сер.-англ. *ordinarie* < лат. *ordinārius* ‘звичайний’).

Продуктивними при творенні дериватів, що актуалізують поняття *містичне*, слід вважати суфікси *-ful*, *-ous*, *-ible* / *-able*, *-ed*, які підсилюють певну ознаку або маніфестують емоційний компонент у висловленні експерієнцера з приводу виконання особливої дії, пов’язаної з відчуттям тривожності / страху. У готичних текстах кінця XVIII ст. ці суфікси зафіксовані у прикметниках з давньоанглійськими твірними основами на позначення стану страху (*state of fear*) та «нагнітання страху (*fear aggravation*)». Показово, що оцінний атрибут відіграє роль інтенсифікатора, розкриваючи ступінь вияву градуальності цієї емоції. Наприклад: *dreadful* – (< сер.-англ. *dreden* (v.); двн.-англ. *drædan*); *awful* – (< сер.-англ. *aghe*, *awe*, пор. також двн.-пвн. *agi* ‘страх’; гот. *agis*; двн.-англ. *ege*). Джерелом творення номінацій виступають романські / латинські запозичення: *hideous* – (< сер.-англ. *hidous*; двн.-франц. *hisdos*, *hisde* ‘жах, переляк’; пор. також < двн.-в.-нім. *egisida* + *-os*); *terrible* – (сер.-англ. < лат. *terribilis*, *terr(ēre)* ‘лякати’ + *-ibilis*), *terrified* (< лат. *terrificare* ‘лякати’).

Іменники, що визначають поняттєву категорію «містичне» в англійських готичних романах XVIII ст., утворені за допомогою суфіксів *-tion*, *-sion*, *-ity*, *-ness*. Ці форманти переважно репрезентують абстрактні субстантивні лексеми латинського походження зі значенням стану або дії, зазвичай виступаючи при дієслівних та при-

кметникових основах, і позначають «надприродне (supernatural)» та «сакральне (sacred)», відтворюючи значення таїнства, загадковості, містичного переживання, за семантичними показниками іноді наближаючись до реалізації субкатегоріальної ознаки «страх»: *superstition* – (сер.-англ. < лат. *superstitiō, superstit* ‘перебувати понад, поза (розумінням)’); *apprehension* – (р.-н.-англ. < лат. *apprehendere* ‘оволодіти, захопити’). Наприклад:

A fearful silence ensued; the person whom he thought he had seen, disappeared in the darken/s of the room; the noise of armour was heard no more; and he began to think that the figure he had seen, and the sound he had heard, were the phantoms of a sick imagination, which the agitation of his spirits, the solemnity of the hour, and the wide defolation of the place, had conjured up (Radcliffe A. *The Castles of Athlin and Dunbayne: A Highland Story*)

solemnity – (сер.-англ. *solem(p)ne* < лат. *sōlemnīs, sōlempnis* ‘церемоніальний’, ‘обрядовий’ + сер.-англ. *-te(e)*; двн.-франц. *-e(t)*; < лат. *-tātem*);

darkness (< двн.-англ. *deorc* + двн.-англ. *-nes(s)*; пор. також: сер.-нідерл. *-nisse*; двн.-в.-нім. *-nissa*; нім. *-nis*; гот. *-inassus*).

Зазначимо, що конверсія як спосіб творення іменників зі значенням ‘містичне’, виявлена нами переважно у давньофранцузьких / латинських запозиченнях, так званих “poetic words” [2, с. 97], на зразок: *recess* – ‘відлюдне місце’ (< лат. *recēssus, recēdere* – ‘віддалятися’); *vision* – ‘видіння’ (< лат. *visio(-n)*, *vidēre* – ‘бачити, уявляти’).

Іншим способом деривації іменників та прикметників, що вживаються для експлікації *містичного*, є словоскладання. Матеріал доводить, що низку таких композитів утворено шляхом складання давньоанглійських твірних основ (N+N>N), (N+Adj.>Adj.) У текстах аналізованого періоду вони є результатом стилістичного прийому акцентуації певної властивості предмета й маніфестують семантику «надприродного (supernatural)» та «символічного (symbolic)», а також «нагнітання страху (fear aggravation)». Наприклад: *giant-spectre* – (сер.-англ. *geant* < лат. *gigant*; грецьк. *gigās*; двн.-англ. *gigant* < лат. ‘велетень’ + лат. *spectrum* ‘загадкове явище’); *moon-light* – (< сер.-англ. *mone*; двн.-англ. *mōna* + двн.-англ. *lēoht* ‘блиск’); *death-like* (< двн.-англ. *dead*; герм. *dauthaz* + двн.-англ. *gelic* ‘подібний’; герм. *galikaz*); *half-stifled* (< двн.-англ. *half, halb* (Mercian), *healf* ‘частина’; герм. *khalbas* + двн.-франц. *estouffer* ‘заглушити, поглинути’, пор. також двн.-в.-нім. *stopfon*).

Аналіз мовного матеріалу свідчить, що виявлені словотвірні засоби вираження поняттєвої категорії «містичне» в англійському

готичному романі XVIII ст. набувають властивості конкретизувати і спеціалізувати це значення внаслідок реалізації двох субкатегоріальних ознак: «таємниче» і «страх».

Список використаних джерел

1. Bayer-Berenbaum L. *The Gothic Imagination: Expansion in Gothic Literature and Art* / L. Bayer-Berenbaum. – L. : Fairleigh Dickinson University Press, 1982. – 155 p.
2. Blum J. *Mystical Experience: Interpretation and Comparison* : [Doctoral Dissertation]. – Philadelphia, 2009. – 274 p. – Bibliogr. : p. 257–268.
3. Botting F., Townshend D. *Gothic: Critical Concepts in Literary and Cultural Studies* / F. Botting, D. Townshend. – L., New York : Taylor & Francis, 2004. – 335 p.

Summary

The article is focused on the analysis of derivational tools expressing the category “mystic” in the English gothic novel of the XVIII c. They are proved to specify and concretize this meaning in consequence of realization of two subcategories “mysterious” and “fear”.

Key words: *word-formation, derivative, mystic, derivational model.*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ КАРТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті висвітлено питання використання інтелектуальних карт з метою формування іноземної комунікативної компетентності на уроках англійської мови. Розглянуто принципи створення інтелектуальних карт і особливості їх застосування для формування мовної та мовленнєвої компетентностей.

Ключові слова: інтелектуальні карти, іноземна комунікативна компетентність.

Сучасне суспільство перенасичене різномірною, не класифікованою інформацією і на сьогодні першочерговим завданням, особливо для нас, як майбутніх вчителів, стає вміння структурувати інформацію виділити взаємозв'язки та головну суть. В наш час учні перенавантажені великими обсягами інформації, відтак в них знижуються активність та успішність у засвоєнні нових знань. Завданням вчителя є пошук шляхів підвищення рівня мотивації до вивчення іноземної мови. Застосування інтелектуальних карт (ІК) на уроках – mind maps – на наш погляд допомагає підвищити пізнавальну діяльність учнів та буде корисним на різних етапах засвоєння знань.

Метод ІК був розроблений англійським психологом Тоні Бьюзеном. ІК – це діаграма, на якій відображають слова, ідеї, завдання або інші елементи, розташовані радіально навколо основного слова або ідеї [4].

ІК можуть застосовуватись для формування різних складників іноземної комунікативної компетентності.

Так для формування *мовленнєвої компетентності в аудіюванні* ІК можуть застосовуватись для охоплення змісту тексту, запису основних ідей під час перегляду відео / презентацій / телепередач; *у говорінні* – для запису ідей в процесі мозкового штурму та для збирання ідей та візуалізації інформації з метою підготовки до монологічного мовлення під час виступу; *у читанні* для охоплення змісту, запису основних ідей під час читання об'ємних/складних текстів [2, с. 45].

Використання ІК для формування мовної компетентності сприяє *систематизації вивченої лексики*, що, безумовно, приводить до її кращого *запам'ятовування*; а також дає можливість *повторювати* лексичний матеріал перед написанням контрольних робіт або тестів:

лексику на схемі представлено як складну систему логічних зв'язків, де лексичні одиниці представлені не ізольовано, а у зв'язку з іншими.

Для контролю рівня засвоєння вивченого лексичного матеріалу із використанням ІК учням можна заповнити схему, що містить лише скелет ІК, або скласти власну, використовуючи запропоновану ключову ідею. Цілісність, структура, логічність зв'язків карти дають уявлення про рівень володіння учнями лексичним матеріалом.

ІК дають змогу подавати нові граматичні структури у вигляді схем з ілюстраціями та наглядними взаємозв'язками, а також систематизувати необхідний *граматичний матеріал*. За необхідності схему можна переглянути, особливо коли слід пригадати граматичні правила під час повторення вивченого граматичного матеріалу [1].

Для створення ІК можна скористатися локальними програмами – iMindMap, FreeMind, The Personal Brain, Xmind тощо, а також on-line ресурсами – SpiderScribe.net [http://www.spiderscribe.net], MindMeister [http://www.mindmeister.com/ru], Bubbl.us [https://bubbl.us/], Mindomo Basic [http://www.mindomo.com/] тощо [3, с. 39].

Отже, застосування ІК значно полегшить процес розуміння та запам'ятовування, а також підвищить активність та успішність у засвоєнні нових знань. Використання ІК з метою формування ІКК є цілком виправданим і сприяє отриманню відповідних знань і формуванню відповідних навичок та розвитку вмінь.

Список використаних джерел

1. Гордеева А. Й. Интеллектуальные карты как засіб формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів / А. Й. Гордеева // Иноземні мови. – 2012. – № 4. – С. 51-58.
2. Ніколаєва С. Ю. Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи / Софія Юріївна Ніколаєва // Иноземні мови. – 2012. – № 1. – С. 42-51.
3. Олефіренко Н. В. Сучасні інструментальні засоби створення електронних ресурсів навчального призначення / Н. В. Олефіренко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. – №6. – С. 36-41.
4. Черній М. Карты знань як засіб збільшення ефективності засвоєння навчального матеріалу учнями та їх застосування за допомогою веб-сервісів / М. Черній // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 6. – С. 87-94.

Summary

The article deals with the application of mind maps to form a foreign language communicative competence. The principles of creating the mind maps and the specific features of their application in the process of formation of foreign language competences have been considered.

Keywords: *mind maps, foreign language communicative competence.*

СИЛОВА ДИНАМІКА ЯК КОГНІТИВНИЙ СПОСІБ ДИСКУРСИВНОГО ОСМИСЛЕННЯ ПОДІЙ

Ця стаття має на меті дослідити силову динаміку осмислення події в сучасному англомовному дискурсі новин. Пропонується огляд особливостей представлення події з точки зору трьох типів силової динаміки.

Ключові слова: силова динаміка, подія, англомовний дискурс новин, Антагоніст, Агоніст.

Газетний дискурс, як створена мовними засобами реальність [1, с. 11], призначений для формування ставлення читачів до подій у світі. У цьому важливу роль відіграють відношення причини, що відбивають такий взаємозв'язок, відповідно до якого одна подія викликає, спрямовує чи змінює іншу [2, с. 834], тобто уявлення про причину нерозривно пов'язане з феноменами сили й руху. Формування категорії причини пов'язується когнітивною лінгвістикою із сенсомоторним досвідом, описаним теорією силової динаміки (force dynamics) [3, с. 409–428]. Осмислення причини як початку й джерела змін у світі спирається на низку силових дій: застосування сили, опір і його подолання [3, с. 409].

Категорія силової взаємодії маркує в мові семантику взаємодії об'єктів з точки зору реальних силових процесів. Двома об'єктами або структурними елементами динаміко-силових схем виступають, відповідно, Антагоніст (діяч) і Агоніст (об'єкт дії). [3, с. 49–51]. Обидва можуть характеризуватися протилежними тенденціями: до руху або до спокою. Таким чином, в сило-динамічному аспекті розрізняємо дві моделі причини, які спираються на більш сильного антагоніста : в одній із них агоніст із внутрішньою тенденцією до спокою рухається під впливом антагоніста зі схильністю до руху. Це силове протистояння характеризує взаємодію фізичних об'єктів, внутрішні психічні конфлікти людини, психо-емоційне протистояння між індивідами й зіткнення протидіючих соціальних чинників [3, с. 412].

Відповідно до зазначеної вище теорії, виділяють три основних типи ситуацій, пов'язаних з проявом динаміки сил [3, с. 71–76].

Перший тип – це стабільні моделі силової динаміки (steady-state force dynamic patterns) Він, у свою чергу, включає в себе чотири основних підтипи, які можуть бути проілюстровані наступними прикладами:

(1) *Cable TV price will increase because of sports surcharges* (The Washington Post, 22 лютого 2016)

(2) *The Supreme Court's liberal justices united-Wednesday to attack Texas's abortion regulations as an unconstitutional burden on a woman's rights, but the justice who holds the key vote left the court's ultimate resolution of the issue in doubt* (The Washington Post, 3 березня 2016).

Ці моделі (1), (2) розрізняються між собою значеннями наступних трьох параметрів: внутрішня тенденція агоніста (до спокою – (1); до руху – (2); результативний стан агоніста (рух – (1); спокій – (2); агоніст по відношенню до антагоніста (слабший – (1); сильніший – (2).

Другий тип представлений періодичними моделями силовий динаміки (shifting force dynamic patterns), в яких антагоніст не впливає з постійною силою на агоніста, а лише дає якийсь поштовх, який приводить до зміни стану агоніста. Залежно від внутрішньої тенденції агоніста також можливі різні варіанти характеру впливу антагоніста і результативного стану агоніста :

(3) *Syriza's historic win puts Greece on collision course with Europe* (The Washington Post, 22 лютого 2016).

У прикладі (3) проявляється внутрішня тенденція антагоніста до руху, й агоніста до спокою. Іншим аспектом є відношення діяча до об'єкта дії, тобто ситуація, коли агоніст по відношенню до антагоніста є слабшим. У реченні *Hillary Clinton's pledge not to deport any illegal immigrants except violent criminals and terrorists represents a major break from President Obama, and it could vastly increase the number of people who would be allowed to stay in the country* (The New York Times, 11 березня 2016) спостерігаємо внутрішню тенденцію антагоніста до спокою, хоча й позиція антагоніста по відношенню до агоніста є сильнішою.

Третій тип ситуацій пов'язаний з проявом динаміки сил, а саме, вторинні стабільні моделі силової динаміки (secondary steady-state force dynamic patterns). Їх “вторинність” обумовлена тим, що вони утворені від власне стабільних моделей силової динаміки шляхом зміни ролі антагоніста. Якщо описаний вище перший тип характеризується активним впливом антагоніста на агоніста, то в ситуаціях третього типу спостерігається невтручання антагоніста в позицію агоніста :

(4) *Former first lady Nancy Reagan was celebrated in a stately funeral Friday that evoked the majestic splendor of her eight years in the White House and a Washington era that she and her husband defined* (The Washington Post, 12 березня 2016)

(5) *After years of the N. F. L.'s disputing evidence that connected football to chronic traumatic encephalopathy, the degenerative brain disease found in nearly 100 former players, a top official for the league for the first time acknowledged the link* (The New York Times, 16 березня 2016).

Таким чином, явище силової динаміки дає можливість підійти як до аналізу ситуацій, пов'язаних з власне каузацією (causing), так і до випадків потурання (letting) того чи іншого ходу речей, тобто дозволу події трапитися. Тому механізм динаміки сил охоплює випадки не тільки каузації, але й дозволу, як із сильнішим антагоністом, так і з слабшим і передбачають наявність не тільки результату, але і тенденції.

Список використаних джерел

1. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти : монографія / С. І. Потапенко. – Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2009. – 391 с.
2. *Философия : энциклопедический словарь* / [ред. А. А. Ивина]. – М. : Гардарики, 2004. – 1074 с.
3. Talmy L. *Force Dynamics in Language and Cognition* / L. Talmy // *Concept Structuring Systems*. – Cambridge (Mass.) : The MIT Press, 2000. – Vol. 1. – 656 p.

Summary

This article aims to investigate the force dynamics of event interpretation in the modern English news discourse. It offers an analysis of event construction peculiarities from the point of view of three force dynamics types.

Key words: *force dynamics, event, English news discourse, Antagonist, Agonist.*

КОНЦЕПТ В ОСНОВІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

В даній роботі розглядається основне поняття когнітивної лінгвістики – концепт, різні підходи до визначення його дефініції, підкреслюється його багатогранність та багатозаровість.

***Ключові слова:** когнітивна лінгвістика, концепт, мовна картина світу.*

Постановка проблеми. Кожній мові притаманний свій спосіб концептуалізації дійсності, який має специфічні національні й універсальні риси. Дослідження проблеми взаємодії людини, мови і культури призвели до появи великої кількості різноманітних точок зору на одне і те ж поняття. Проблематика цієї статті представлена питанням дефініції концепту в основі мовної картини світу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженням питань пов'язаних з вивченням когнітивної лінгвістики, зокрема поняття концепту, займалися такі вчені, як: В.І. Карасик, М.В. Піменова, С.Г. Воркачов, Ю.С. Степанов, З.Д. Попова, І.А. Стернін, Г.Г. Слишкін, А. Вежбицька, Дж. Лакофф, М. Джонсон.

Мета статті дослідження гетерогенних ознак умовної ментальної одиниці – концепту та різних підходів до визначення його дефініції.

Виклад основного матеріалу. Мова – це основна форма, де відображені уявлення людей про світ, найважливіший інструмент, за допомогою якого людина отримує, узагальнює та передає знання про світ суспільству. Вона сприймається як поєднувальний елемент між окремою людиною та ментальністю нації, до якої ця людина належить. Мова може зберігати і передавати те, що віками закріплювалось у вигляді сталих виразів, когнітивних моделей. В таких формах збереглися початкові знання про світ, які лягли в основу поняття мовної картини світу [1]. Мовна картина світу – це зафіксована в мовних формах та обмежена рамками культури народу національна картина світу, яка склалась давно, збереглась донині і доповнюється знаннями, що відображають світогляд і світосприйняття народу.

Основою мовної картини світу є концепт. Термін «концепт» не є новим, він відноситься до епохи середньовічного концептуалізму.

му, основоположниками якого були Т. Гобс, П. Абеляр, У. Окам. В сучасній лінгвістиці термін «концепт» використовують для позначення однієї з форм репрезентації знань про світ, тобто те, що людина знає, думає, уявляє про об'єкти внутрішнього і зовнішнього світу. Концепт – це уявлення про певний фрагмент світу. Таке уявлення (образ, ідея, символ) формується загальномовними ознаками, котрі доповнюються ознаками індивідуального досвіду. Сучасні концептуальні дослідження спрямовані на розгляд таких фундаментальних питань, як структура уявлень знань про світ і способи концептуальної організації знань.

Проте, утвердження терміна в науці було пов'язане з певною довільністю його вживання і не чіткого визначення його меж, тому, до сьогодні, дослідники не можуть дійти остаточної згоди у визначенні самого поняття концепту. Так, на думку З.Д. Попової та І.А. Стерніна, концепт – це приналежність до свідомості людини, глобальна одиниця розумової діяльності, квант структурованого знання [2]. Вони вважали, що мислення людини є невербальним, воно здійснюється за допомогою універсального предметного коду, одиницею якого є концепт. М.В. Піменова вважає, що під концептом розуміється сукупність сталих ознак, які використовуються для опису фрагмента світу або частини такого фрагмента, що має складну структуру і реалізується різноманітними мовними засобами [4]. В.І. Карасик та Г.Г. Слишкін визначають, що концепт – це умовна ментальна одиниця, спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості і культури [1, с. 5]. За визначенням С.Г. Воркачеві концепт розуміється як синтезуюче лінгвоментальне утворення, яке методологічно прийшло на зміну уявленню (образу), поняттю, значенню і включило їх в себе в редукованому вигляді. Концепт характеризується гетерогенністю і великою кількістю ознак, переймаючи від поняття дискурсивність уявлення змісту, від образу – метафоричність і емотивність цього уявлення, а від значення – вклячення його імені в лексичну систему мови [1]. Ще одне визначення концепту дає А. Вежбицька, де концепт – це об'єкт зі світу «ідеального», що має ім'я і відображає певні культурно обумовлені уявлення людини про світ та дійсність [3, с. 8]. Ю.С. Степанов трактує концепт як основний осередок культури в ментальному світі людини, в якому, з одного боку, закладений зміст поняття, а з іншого – все те, що робить його фактом культури: етимологія, коротка історія даного концепту, сучасні асоціації, оцінки, переживання [5].

Таким чином, сучасні дослідники визначають концепт як багатовимірне смислове утворення як в свідомості однієї особи, так і в

колективній свідомості, що передаються мовною формою. З вище сказаного стає зрозуміло, що концепти є динамічними сутностями, вони постійно піддаються уточненню та модифікаціям. На нашу думку, вони являють собою сутність лише на початку свого утворення, але з часом, під впливом інших концептів вони видозмінюються. Можливість інтерпретувати різні концепти в різних відношеннях говорить про те, що як число концептів, так і обсяг змісту цих концептів безупинно змінюються.

Висновки. Проаналізувавши різні підходи до вивчення концептів, не можна не відзначити, що вчені по-різному трактують поняття «концепт», акцентуючи увагу на тих чи інших його ознаках та характеристиках. Безсумнівним видається той факт, що концепт є складним та багатовимірним явищем сучасної лінгвістики, і його розуміння можливе лише за умови всебічного та системного підходу до вивчення.

Список використаних джерел

1. Антология концептов // Под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. – М.: Гнозис, 2007. – 512 с.
2. Введение в когнитивную лингвистику : [учебное пособие] / [З.Д. Попова, И.А. Стернин, В.И. Карасик та ін.] // Отв. ред. М.В. Пименова. – Кемерово : Комплекс «Графика». – 146 с.
3. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / А. Вежбицкая. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 272 с.
4. Пименова М.В. Концептуальные исследования и национальная ментальность / М.В. Пименова // Гуманитарный вектор. – 2011. – № 4 (28). – С. 126–132.
5. Степанов Ю.С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности / Ю.С. Степанов // Язык и наука конца XX века. – М. : Наука, 1996. – 73 с.

Summary.

This paper envisages concept as a main notion of cognitive linguistics. It touches upon its definition, emphasizes its manifold features.

Keywords: *cognitive linguistics, concept, linguistic picture of the world.*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ У ЧИТАННІ

Стаття присвячена опису факторів впливу на формування компетентності учнів у читанні на уроках англійської мови.

Ключові слова: компетентності у читанні, умови сприйняття писемних текстів, індивідуально-психологічні особливості, мовні характеристики тексту.

З огляду на міжкультурну парадигму сучасної іншомовної освіти і трактування процесу навчання іноземних мов як пізнання нової культури роль рецептивних видів мовленнєвої діяльності за відсутності природного мовного середовища помітно зростає. Читання іноземною мовою сприяє збільшенню мовних контактів опосередкованого спілкування (преса, художня та спеціальна література, Інтернет, листування). Можливість доступу до автентичної інформації перетворює цей вид мовленнєвої діяльності на найпростіший і водночас найцінніший засіб комунікації і сприяє виникненню та розвитку внутрішньої мотивації навчання [2, с. 171].

Г..Е. Борецька зауважує, що успішність формування компетентності у читанні (КЧ) залежить від різних факторів: індивідуально-вікових особливостей учнів, наявності або відсутності у них мотивів навчання у цілому і читання ІМ зокрема, розвитку уваги й інтересу, від рівня сформованості у школярів вміння застосовувати стратегії читання, вміння спиратися на попередній мовленнєвий досвід, на вміння використовувати досвід і мовленнєві вміння у рідній мові. Крім того, до факторів, що визначають успішність формування КЧ, відносяться лінгвістичні та дискурсивні характеристики іншомовних текстів, від умов навчання (наявність/відсутність ТЗН, використання опор різного характеру, ситуативності та проблемності вправ, організації занять з ІМ). Фактори, що впливають на успішність читання, можна об'єднати у такі групи: 1) умови сприйняття писемних текстів; 2) індивідуально-психологічні особливості самого читача; 3) мовні характеристики тексту [1, с. 20].

Під умовами сприйняття писемних текстів маються на увазі час, відведений на читання; кількість пред'явлень тексту; обсяг тексту; наявність опор та орієнтирів. Обсяг текстів для читання регулюється вимогами чинної програми. Вибір часу для читання

та кількості пред'явлень тексту залежить від мовленнєвого досвіду учнів, комунікативного завдання, способу перевірки прочитаного. Дворазове читання тексту вважається доцільним за умови наявності труднощів розуміння, а також при настанові на переказ тексту або його обговорення. Обов'язковою умовою читання тексту вдруге є постановка нового комунікативного завдання до читання. Опорами та орієнтирами при читанні можуть служити запитання до тексту, вибіркові тести, таблиці для заповнення, малюнки, схеми.

Вагому роль у процесі формування КЧ відіграють індивідуально-психологічні особливості самого читача. Так, кмітливість учня, його вміння читати рідною мовою, розуміння теми тексту сприятиме оволодінню читанням уголос. При навчанні читання про себе важливими є вмотивованість читання, зорова чутливість, зорова пам'ять, ймовірне прогнозування, поле читання та увага читача. Успішність читання залежить від потреби учнів узнати щось нове, від наявності інтересу до теми повідомлення, від усвідомлення об'єктивної потреби вчитися, тобто від спрямованості на пізнавальну мотивацію цієї діяльності [1, с. 21].

Успішність читання ІМ пов'язана з особливостями текстів, а саме: з орфографічною та графічною системами та з мовною формою тексту. Вищезгадані фактори зумовлюють наявність ряду труднощів. Так, мовні, а саме, лексичні та граматичні труднощі текстів можуть спричиняти перешкоди для правильного розуміння змісту (наявність багатозначних і конвертованих слів, непрямий порядок слів (інверсія), звороти з дієприкметниками та дієприслівниками, умовні безсполучникові речення, герундіальні звороти, складні речення і конструкції тощо).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді проблеми виникнення труднощів, що пов'язані зі змістом тексту та його жанром.

Список використаних джерел

1. Борецька Г.Е. Методика формування іншомовної компетентності у читанні / Г.Е. Борецька // Іноземні мови. – №3. – 2012. – С. 18-27.
2. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: [підручник] / [Л. С. Панова, І. Б. Андрійко, С. В. Тезкова та ін.]. – К. : ВЦ Академія, 2010. – 328 с.

Summary

The article deals with the factors of influencing on the reading competence formation of students at English lessons.

Keywords: *competence in reading, terms of perception of written texts, individual psychological characteristics, linguistic characteristics of the text.*

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ «АМЕРИКАНЕЦЬ» У РОМАНІ Г. ДЖЕЙМСА «ЖІНОЧИЙ ПОРТРЕТ»

У даній статті здійснюється спроба виявити основні параметри лінгвокультурного типу «американець» на прикладі роману американського письменника Генрі Джеймса «Жіночий портрет». У системі персонажів цього твору виділено три найбільш характерних представників американської нації – Ізабелла Арчер, Генріетта Стекпол, Каспар Гудвуд, в яких втілюються різні варіанти домінуючих для даного типу концептів: «щирість» (*sincerity*), «невинність» (*innocent*), «впевненість у собі» (*confidence*), «наполегливість» (*persistence*).

Ключові слова: лінгвокультурний типаж, стереотип, концепт, лінгвокультурний типаж у художній літературі, Генрі Джеймс.

У сучасній гуманітаристиці із прийнятою антропоцентричною парадигмою мислення та світосприйняття літературний тип представляється об'єктом інтересу дослідників найрізноманітніших галузей знань: соціології, філософії, літературознавства, а також лінгвістики, яка пропонує розглядати представлений у тому чи іншому літературному творі тип як мовну особистість.

У даний час в рамках лінгвокультурологічних досліджень активно розробляється теорія лінгвокультурних типажів – різновидів концептів, змістом яких є типізована особистість. Теорія отримала розвиток у працях таких вчених, як О. А. Дмитрієва, В. І. Карасик, О. А. Ярмахова та ін. [1, с.39-42]. В. І. Карасик, якому належить авторство самого терміну, розуміє під лінгвокультурним типажем ментальне утворення, що представляє собою різновид концепту, змістом якого є типізована особистість, узагальнений образ представника певної соціальної групи в рамках конкретної культури [1, с.89].

Нашу увагу привернув саме авторський лінгвокультурний типаж «американець» у романі Генрі Джеймса «Жіночий портрет» як індивідуальне художнє вираження певного загального концепту, що має стосунок до категорії національної менталітету, чи свідомості.

Досліджуючи лінгвокультурний типаж «американець», представлений у даному романі, розглянемо понятійно-ціннісну складову даного ментального утворення, де «американець» як мовна особистість трактується в міжкультурному (загальнонаціональний / колективний концепт) та в індивідуальному (авторський концепт, зорієнтований на відтворення певного літературного характеру) аспектах.

У романі «Жіночий портрет» всі представники Нового Світу є в тій чи іншій мірі носіями цих рис, чим різко відрізняються від консервативних і стриманих жителів Англії. Всі американці наділені відкритістю, щирістю у діях і висловлюваннях, упевненістю в собі, наполегливістю у відстоюванні своїх уявлень про світ і людину, відданістю ідеалам своєї країни.

Найяскравішим втіленням даного типуажу є представниці прекрасної статі – головна героїня роману Ізабелла Арчер та її подруга Генрієтта Стекпол. Хоча, на перший погляд, вони за своїми характеристиками і життєвими позиціями, є антиподами, однак цілком солідарні в утвердженні ціннісних орієнтирів своєї батьківщини, що виражається в їхньому мовленні, що буває лексемами, насиченими патріотичними конотаціями («Америка», «батьківщина», «американська нація», «велика демократія», «співвітчизники», «свобода вибору», «принципи»).

Головна героїня Ізабелла Арчер – розумна, самостійна, молода жінка. Вона пишається своєю свободою, тим, що сама визначає свою долю і впевнена як у своєму власному високому призначенні, так і всієї нації, до якої вона належить: «It was one of her theories that Isabel Archer was very fortunate in being independent, and that she ought to make some very enlightened use of that state. She never called it the state of solitude, much less of singleness; she thought such descriptions weak, and, besides, her sister Lily constantly urged her to come and abide...» [2].

Ізабелла відчуває себе представницею іншої культури, причому, як вона вважає, більш прогресивної, не скутої застарілими і віджилими правилами. У поведінковому аспекті вона відрізняється від англійців насамперед тим, що порушує прийняті в жорстко орієнтованому на усталені традиції «суспільстві» норми.

Відкритість, незалежність суджень, цілеспрямованість, впевненість у собі – стереотипні риси «американця», якими наділена Ізабелла, викликають певну настороженість, але більшою мірою захоплення англійців, затиснутих в жорсткі поведінкові рамки, і привертають до неї читацькі симпатії.

Поряд із Ізабеллою Арчер у романі виведені й інші представники американської нації, що цілком закономірно. Так, американська подруга Ізабелли, міс Генріетта Стекпол також є породженням великої демократії і американської «вільної нації». У розгорнутій авторській характеристиці ці риси героїні, що згодом повною мірою проявляться в її стосунках з європейцями та в її мовленні, представлені в дещо іронічному дискурсі: «Henrietta was in the van of progress and had clear-cut views on most subjects; her cherished desire had long been to come to Europe and write a series of letters to the *Interviewer* from the radical point of view – an enterprise the less difficult as she knew perfectly in advance what her opinions would be and to how many objections most European institutions lay open...» [2].

Якщо у мовленні Ізабелли в основному звучать слова «свобода» (freedom), “вибір” (choice), “розвиток” (development), “цікаві люди” (interesting people), то для Генріетти властива більш жорстка лексика: “відщепенець” (renegade), “викривати” (to convict), “екземпляр” (an example), “радикальні заходи” (drastic measures).

Дещо інший варіант лінгвокультурного типуажу “американець”, порівняно з його жіночими проявами, представляє Каспар Гудвуд. Він закоханий в Ізабеллу Арчер і прагне попри всі її намагання відштовхнути його від себе, досягти своєї мети. Відтак “настирний” американець наштовхується на твердість позиції героїні, що також є проявом “американськості”.

Таким чином, лінгвокультурний типаж «американець» представлений у романі «Жіночий портрет» низкою персоніфікованих образів, кожний із яких поряд із стереотипними проявами демонструє особливості свого індивідуалізованого характеру.

Водночас у межах комплексу національно-ціннісних доміант одного типуажу силою авторського бачення народжується низка образів, які теж утворюють типажі вже на основі морально-ціннісних, мотиваційно-особистісних рис.

Список використаних джерел

1. Карасик В. И., Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / В. И. Карасик, О. А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингво-культурные типажы. – Волгоград: Парадигма, 2005. – С. 85-95.
2. James H. The Portrait of a Lady. Volume 1 [Електронний ресурс] / Henry James. – Режим доступу : <http://www2.newpaltz.edu/~hathawar/portrait1.html>.

-
-
3. James H. The Portrait of a Lady. Volume 2 [Электронный ресурс] / Henry James. – Режим доступа : <http://www2.newpaltz.edu/~hathawar/portrait2.html>.

Summary

This article attempts to identify the main parameters of the linguocultural type «American» in “The Portrait of a Lady” by American writer Henry James. In the system of characters of this work selected three most typical representatives of the American nation – Isabella Archer, Stekol Henrietta, Caspar Goodwood, in which are embodied the various dominant options for this type of concepts: sincerity, innocence, self-confidence, persistence.

Key words: *linguocultural type, stereotype, concept, linguocultural type in fiction, Henry James.*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗМІНИ У ВОКАБУЛЯРІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІД ВПЛИВОМ ІНТЕРНЕТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Статтю присвячено дослідженню комп'ютерної лексики в сучасній англійській мові. Тема є актуальною, оскільки внаслідок бурхливого розвитку нових інформаційних технологій в останні 30 років, існує необхідність вивчення та аналізу лексики сфери цих технологій на новітньому матеріалі, ретельного дослідження структурного, семантичного і функціонального аспектів англомовного комп'ютерного лексикону.

Ключові слова: *неологізм, Інтернет-комунікація, комп'ютерний лексикон, морфологічні та лексико-семантичні типи словотворення.*

Розвиток інформаційних технологій впливає на зміну словникового складу англійської мови, постійно його поповнюючи. Тому аналіз нових слів та їх місце в мові залишається актуальним, знаходячись у центрі уваги багатьох вчених.

Мета цієї статті – проаналізувати лексичну та семантичну словобудову неологізмів комп'ютерної сфери, звертаючи особливу увагу на співвідношення морфологічної основи слова та його семантичної складової.

Одним із найбільш значущих явищ другої половини ХХ – початку ХХІ століть є поява і розповсюдження комп'ютера, тоді як одним із найголовніших факторів поповнення англійської мови лексичними інноваціями є розповсюдження та масове використання мережі Інтернет.

Інноваційна сфера техногенної дійсності, що з'явилась у середині ХХ століття у США, здійснила неабиякий вплив на розвиток лексико-семантичної системи англійської мови, привносячи в неї велику кількість одиниць на позначення нових понять і реалій Інтернет-комунікації, визначаючи процеси творення та розвитку нової термінології.

Важливість англомовних інтернет-комп'ютерних термінів для людства, залученого до кіберпростору та сфери комп'ютерних технологій, зумовило появу великої кількості лінгвістичних праць,

присвячених дослідженню лінгвокогнітивних, структурно-семантичних, соціолінгвальних характеристик цих одиниць, способів їх творення, особливостей формування та функціонування інтернет-комп'ютерної терміносистеми англійської мови [2].

Дослідженню комунікації в Інтернет-комп'ютерному середовищі присвятили значну кількість робіт такі вчені, як Н.Г. Асмус (2005), Т.Ю. Виногорова (2004), П.Є. Кондрашов (2004), О.А. Леонтович (2000) та ін.

Серед більш сучасних дослідників інтернет-комунікації своєю новизною і всебічним охопленням проблем даного феномена виділяються роботи Р. Блад (2002), С. Херрінг (2004), Д. Кристала (2007), О.А. Леонтович (2000), Є.І. Горошко (2007, 2009) Н.В. Целєпідіс (2009) та ін.

Лексичні одиниці, які виникли завдяки появі Інтернету та розвитку інформаційних технологій, впродовж деякого часу були неологізмами. Семантика таких утворень була зрозумілою тільки вузькому колу професіоналів, тому словотворчий процес відбувався на периферії мовної системи. Але після закріплення за неологізмами певного загальнозрозумілого значення, проходження стадій соціалізації та лексикалізації вони утворюють велику кількість похідних, тобто, стають центрами словотворення [1].

Дотримуючись загальноприйнятої думки про існування морфологічних та лексико-семантичних типів словотворення, розглянемо передусім різновиди морфологічного типу, які розрізняють залежно від характеру словотвірних засобів.

За нашими спостереженнями, найпродуктивнішими є 6 типів морфологічного словотворення у лексиці галузі комп'ютерних наук та інформаційних технологій: 1) афіксація; 2) словоскладання; 3) конверсія; 4) реверсія чи зворотній словотвір; 5) контамінація; 6) скорочення.

Розглянемо кожен з них окремо:

Афіксація – утворення нової лексичної одиниці шляхом додавання до основи афікса. Залежно від місця розташування розрізняють: суфікси, префікси, інтерфікси, конфікси, інфікси та ін.

Найпродуктивнішим підтипом для комп'ютерної лексики є суфіксація, що пояснюється, на нашу думку, великою кількістю понять, які мають інструментальну функцію: scanner, encoder, formatter, programmer.

Яскравим прикладом продуктивності суфіксації в комп'ютерній лексиці може бути низка дериватів, утворених від дієслова to hack, які свого часу утворено шляхом вторинної номінації та вже є зафіксованими у новому значенні “Oxford English

Dictionary”: hacker, hackerdom, hackerism, hackerish, hackery, hackerly, hacked, hacking, hackitude, hackerese, hackishness [5]. Ця основа, до речі, характеризується досить високою сполучуваністю та фіксується у багатьох типах словотворення.

2. Словоскладання – об’єднання двох чи більше основ в одне слово-комполит, що відрізняється своєю цільнооформленістю. Розрізняють складні та складнопохідні слова. Наприклад: database, motherboard, bitmap, netdead, hardcoded, hardwired, sandbender, wirehead. Їхня відносно невелика кількість у комп’ютерній лексиці, на наш погляд, пояснюється ще недостатнім терміном існування цієї ТГ як такої.

3. Конверсія – утворення нового слова шляхом переходу з класу однієї частини мови в іншу. Найпродуктивнішими є дві схеми: $N > V$ та $V > N$. Для першої схеми конверсії типовою є наявність агентивних чи інструментальних відносин між старою та похідною основами. Для другої схеми – передача похідним результату дії, яку передає основа дієслова.

Типовими для комп’ютерної лексики є конвертовані дієслова, що утворені від складних чи скорочених іменників, та іменники, що утворені від дієслівних фраз: to backspace, to alt-tab, to gensym, to database, to datestamp, to demo, to bookmark, download, backup, login. Часто процесу конверсії зазнають іменники, що самі відносно нещодавно з’явилися у цій ТГ шляхом вторинної номінації: to boot, to bomb, to freeze, to hang, to mailbomb, to sleep.

4. Реверсія чи зворотній словотвір – деривація нових слів шляхом відсікання афіксів: doubleclick від double-clicking.

5. Контамінація – вплив одного слова на інше, результатом чого є виникнення нової форми, що містить ознаки обох слів: Hackintosh, advergence, anticipation, hacktivist, netizen, netiquette, slacktivism, webliography. Зараз ще важко передбачити, які з цих неологізмів залишаться у мові, а які зникнуть.

6. Скорочення – процес усічення слова шляхом апокопи, афези чи синкопи: op, param, char, doc, app. Різновидом скорочення є абрєвіатури та акроніми, що є чи не найпродуктивнішим типом для нашої ТГ: DDA, DMA, URL, DSL, MPEG, SIG.

Лексико-семантичний спосіб також є одним з найпродуктивніших – значна кількість неологізмів з’являється шляхом переосмислення – метафори та метонімії – вже існуючих слів і словосполучень: bug, skyscraper, firewall, mailbomb, mockingbird, Columbo site, chipmunk effect, meatloaf, mouse potato, three finger salute, warchalking, Easter egg, Swiss-knife effect [4].

Також продуктивними в утворенні англомовної комп'ютерної лексики вважають лексеми, утворені в результаті різних семантичних процесів:

- 1) розширення значення (Google: used to mean a search engine (trademark) now to google – to search for smth on the Internet using any search system);
- 2) звуження значення (used to – a wine buff, a film buff, a Tom Cruise buff, now – a buff (a computer buff mainly);
- 3) мелиорація (dead tree – disparaging referring to a paper edition of a document, book – He was reading the dead tree edition of the Guardian on the train);
- 4) пейорація (geek: used to mean – a boring and unattractive social misfit, now – a person who is very knowledgeable about computing) [3].

Отже, останнє десятиліття минулого століття і початок нового є періодом бурхливого розвитку майже всіх сторін життя суспільства, однак серед них варто особливо відзначити сферу інформаційних технологій. Мова, для якої суспільство є соціальним середовищем, переконливо це підтверджує.

Особливістю комп'ютерної лексики є те, що в результаті інтенсивного та глибокого проникнення комп'ютерної техніки у всі сфери життя суспільства, вона швидко втрачає вузькоспеціальний характер функціонування та стає здобутком загальноживаної лексики.

Проблема лексико-семантичного способу утворення англомовної лексики галузі комп'ютерних наук та інформаційних технологій є настільки об'ємною, що потребує окремого ґрунтовного дослідження. Перспективою подальшої роботи є детальний аналіз лексичних та семантичних змін в англійській мові сфери інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. М. Нові тенденції в утворенні неологізмів комп'ютерної сфери / О. М. Бондаренко, А. О. Черневич // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 15-19.
2. Кізіль М. А. Екстралінгвальні та інтралінгвальні аспекти параметризації метатерміносистеми сфери комп'ютерних технологій англійської мови / М. А. Кізіль // Science and Education a New Dimension. Philology. – 2015. – № 3(13). – С. 50-54.
3. Медведь Н. В. Особливості інтернет-вокабуляра в комунікативному просторі інтернет-дискурса / Н. В. Медведь // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2013. – № 35. – С. 211-215.

-
-
4. Синдега Р. Способи утворення англомовної комп'ютерної лексики / Р. Синдега // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 9 – С. 60-68.
 5. Buzzword Compliant Dictionary. A Tongue-in-Cheek Production of Walston One Communications [Electronic resource]. – Available from: <http://www.buzzwhack.com/indac.htm>

Summary

The article analyzes the productive models that form English neologisms in computer language. The author revealed that in the English language of the last century the most productive model of building neologisms was compounding, the majority of the new words are nouns.

Key words: *neologism, compounding, borrowing, model, productive.*

АНГЛІЙСЬКІ НЕОНОМІНАЦІЇ ОСОБИ СФЕРИ ІНТЕРНЕТ

Стаття присвячена опису новацій особи англійської мови тематичної групи 'Інтернет'. Зроблено висновок про необхідність подальшого комплексного аналізу названих найменувань.

Ключові слова: неологізм, неонімінація особи, інтернет.

Поява неологізмів зумовлена необхідністю дати назви новим реаліям, які виникли у зв'язку зі змінами в житті суспільства. Серед нових суспільних тенденцій зараз неабияку роль відіграє інтернетизація суспільства.

Інтернет вважається частиною простору, яку вчені називають «інформаційною екологією» (information ecology). Ю.А. Зацний зазначає, що головною відмінною рисою сучасної людини як «конституанта» інформаційної екології учені вважають його «інформоядність». Вони підкреслюють, що сучасна людина функціонує за рахунок «поїдання» інформації, тому в англійській мові ця людина одержала найменування-характеристику у вигляді неологізму *informavore* (порівн. відомі слова, що характеризують тваринний світ із погляду джерел харчування – *carnivore, herbivore*) [1, с. 8].

Дана стаття присвячена опису спостережень над соціолінгвістичними новаціями особи сфери інтернет. Аналіз фактичного матеріалу (понад 50 од.) дає можливість стверджувати, що названі іменники відбивають, насамперед, вплив глобальної комп'ютерної мережі і новітньої техніки на різні аспекти громадського життя, розкривають вигоди інтернетизації і деякі негативні її наслідки. З поняттям «інформоядності» співвідноситься і ціла низка новостворів на позначення представників «інтернетівської економіки»: *dot-commer / dot-commie* – підприємець, бізнесмен, який здійснює свою комерційну діяльність тільки через Інтернет; робітник «інтернетівської» компанії, фірми. Неологізми *cyber-entrepreneur, webpreneur* та *netpreneur* позначають підприємців, які створюють свої власні компанії у мережі Інтернет.

Соціальні мережі Instagram, Facebook, Twitter, MySpace спричинили виникнення таких найменувань: *facecrook* [Facebook + crook] – a criminal who uses Facebook to commit, plan, or talk about a crime; *sharent* [share + parent] – a parent who shares too

much information about his or her children; *fakester* – a person who puts up a profile on a social networking website such as Friendster or MySpace that contains false or misleading information, or that is dedicated to another person or to an object; *camgirl* [webcam + girl] – a girl or young woman who broadcasts live pictures of herself over the web; *digital native* – a person who grew up in a world with computers, mobile phones, and other digital devices; *e-mentor* – a counselor who provides help and advice to a younger or less-experienced person via the Internet; *self-tracker* – a person who uses websites or other technologies to meticulously track various aspects of his or her body, mental state, and activities; *Wikipedia kid* – a student who has poor research skills and lacks the ability to think critically [2].

В наш час мільярди людей шукають інформацію за допомогою системи Google, популяризація якої спричинила виникнення неонімацій особи: *googleganger* [Google + doppelgänger] – a person who has the same name as you, and whose online references are mixed in with yours when you run a Google search on your name; *ungoogleable* – a person for whom no information appears in an Internet search engine, particularly Google; *webrarian* [web + librarian] – a person who is an expert at not only finding information on the web, but also at prioritizing, organizing, and cataloguing that information [2].

Таким чином, розглядаючи зміни у лексико-семантичній системі англійської мови, необхідно відзначити, що спостерігається формування нових моделей словотворення. Неонімації особи сфери ‘Інтернет’ утворюються переважно через словоскладання з усіканням (*infomaniac*, *websumer*) та префіксацію (*cyberflaneur*, *cybersurfer*, *e-mentor*).

Список використаних джерел

1. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 360 с.
2. WordSpy. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wordspy.com>

Summary

The article deals with English innovations of the person in the thematic group ‘Internet’. The conclusion about need for further complex analysis of these names has been done.

Key words: *neologism, Internet, nomination.*

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розкрито деякі аспекти формування методичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови та висвітлено особливості здійснення методичної підготовки студентів-майбутніх вчителів у ВНЗ.

Ключові слова: *методична підготовка, професійна комунікативна компетентність, мотиваційний компонент.*

Сучасний етап розвитку суспільства зумовлює зростаючу потребу у формуванні творчої особистості та методичної компетентності майбутніх учителів. Реалізація цього завдання покладена на систему освіти, яка сьогодні потребує принципово нових підходів до професійної підготовки вчителя-фахівця нової генерації.

Мета статті полягає в тому, щоб визначити сутність методичної компетентності, яку необхідно формувати у процесі підготовки майбутнього вчителя ІМ.

Цілісну структуру методичної компетентності дослідники О. Овчарук та Л. Базиль розглядають як поєднання: освітньо-змістового, мотиваційного та діяльнісно-практичного компонентів [6, с. 292].

Освітньо-змістовий компонент складають методична ерудиція, фактичні знання з історії, теорії та практики методики навчання ІМ у вищій школі. Такий компонент охоплює дві підсистеми знань: уже засвоєні на рівні бакалавра знання, вміння, навички з методики навчання ІМ у школі, історії педагогіки та інших фахових дисциплін, на яких ґрунтується вивчення нового матеріалу у магістратурі, власне нові методичні знання та способи дії, що є об'єктом засвоєння для подальшої ефективної трудової діяльності у вищому навчальному закладі [2, с. 54; 6, с. 38].

Завдання мотиваційного компонента пробудити і закріпити у студента стійке позитивне ставлення до обраної професії, викликати бажання постійно поліпшувати свої професійно-методичні уміння, формувати внутрішню потребу самостійного навчання та вдосконалення, адекватне розуміння необхідності викорисовувати в навчально-виховній діяльності нові підходи, принципи, методи і методики навчання [2, с. 54].

Діяльнісно-практичний компонент об'єднує знання способів виконання практичної діяльності на різних рівнях складності, у різноманітних навчально-виробничих ситуаціях, уміння правильно на професійному рівні діяти, добирати способи організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, навички здійснювати методичний аналіз нових подій чи фактів у педагогічному середовищі, навички проводити науково-дослідну діяльність у галузі методики викладання ІМ [6, с. 38].

Згідно словника методичних термінів професійна компетенція вчителя ІМ включає мовну компетенцію (дає уявлення про знання системи ІМ та про вміння нею користуватися для розуміння мовлення інших людей і для вираження власних думок в усній/письмовій формі, а також для аналізу мовлення учнів з точки зору його відповідності нормам виучуваної мови), мовленнєву і комунікативну компетенції та методичну компетенцію (здібність користуватися ІМ у професійних цілях, навчаючи мови) [1, с. 264].

Як вважає О. Бігич, мета системи методичної підготовки вчителя ІМ полягає у формуванні у студентів методичної компетенції вчителя ІМ, яка є сукупністю його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктивних й особистісних якостей. Ця сукупність функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчання, освіту, виховання і розвиток школярів засобами ІМ, а також спілкуватися з ними в процесі здійснення класної та поза-класної діяльності з ІМ [4].

Трактуючи поняття «методична компетенція вчителя ІМ» порізно, всі дослідники вважають її основною метою методичної освіти. В процесі формування методичної компетенції студент набуває методичних знань, оволодіває методичними навичками та вміннями. Як правило, набуття студентом методичних знань здійснюється в межах усіх організаційних форм навчання; оволодіння методичними навичками – на практичних заняттях і навчальних конференціях; оволодіння методичними вміннями – впродовж педагогічної практики при проведенні уроків, позакласних заходів з ІМ, виступах на методичних семінарах, конференціях, виконанні курсових робіт та дипломних проектів [4, с. 27].

Спираючись на вищесказане, можна визначити методичну підготовку майбутніх вчителів ІМ як процес та результат засвоєння теоретичних знань з методики навчання ІМ та формування спеціальних методичних знань, умінь і навичок, необхідних для викладання зазначеного предмета. Також методичну підготовку можна розглядати, як педагогічну систему, що має певний зміст і струк-

туру, пов'язану із засвоєнням методичних знань і активним включенням студента у практичну методичну діяльність.

Сформована методична компетентність дасть змогу вчителю аналізувати й оцінювати кращі педагогічні досягнення в галузі методики навчання ІМ, застосовувати новітні засоби й технології, здійснювати рефлексію власної методики викладання, вдосконалювати свій індивідуальний методичний стиль.

Отже, методична компетентність майбутнього вчителя ІМ повинна формуватися ще у ВНЗ, проте її подальший рівень зможе зростати лише в процесі педагогічної діяльності. Перспективним вважаємо дослідження застосування інноваційних технологій і методів навчання на рівень сформованості методичної компетентності майбутніх учителів ІМ.

Список використаних джерел

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Базиль Л. О. Літературознавча компетентність учителя української мови і літератури : [навч. програма курсу для студ. вищих пед. навч. закл.] / Л.О. Базиль. – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 150 с.
3. Бігич О. Б. Передумови та складники системи методичної освіти майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи / О. Б. Бігич // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Житомир : ЖДПУ ім. І. Франка, 2003. – Вип. 12. – С. 129-132.
4. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : навчальний посібник / О. Б. Бігич. – К. : Ленвіт, 2006. – 199 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
6. Побірченко О. Сучасні методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у вищому навчальному закладі / О. Побірченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 6 (Ч. 2). – С. 291-298.

Summary

The article deals with a theoretical analysis of the methodological training of future English teacher, emphasizes the peculiarities of the methodological training of students in high school.

Key words: *methodological training, future teacher, English, project, professional communicative competence, motivational component.*

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ СКЛАДНИК У СТРУКТУРІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

В статті розглядаються компоненти когнітивного та прагматичного значення англійських фразеологічних одиниць, в структурі яких наявний етнокультурний складник. Зазначається, що, як правило, вони перебувають у відносній рівновазі, але не виключаються випадки, коли у семантиці фразеологізму переважає когнітивний або прагматичний компонент.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, когнітивний, прагматичний, семантична структура, етнокультурний складник, конотативний.

Значення будь-якої мовної одиниці неодмінно отримує кваліфікацію як елемент двох структур свідомості когнітивної та прагматичної, що надає підстави для виокремлення когнітивного та прагматичного компонентів значення [2, с. 30].

Когнітивний складник фразеологічного значення стосується знання носіїв мови про той фрагмент світу, що позначається фразеологічними одиницями (далі – ФО), а прагматичний компонент співвідносний з інформацією про суб'єктивне ставлення мовця до позначуваного і пов'язану з цим оцінку, переживання тощо. Ці різні за своєю природою компоненти значення корелюють один з одним і взаємно збагачуються.

Так, Л. І. Молдованова наголошує на тому, що специфіка семантичної структури фразеологічних одиниць “спресована” в їх конотативних характеристиках, у тих емоційно-експресивних, образних та оцінних компонентах значення, які складають змістову надбудову над денотативним компонентом значення [1, с. 118].

За допомогою когнітивних і прагматичних структур організовується досвід кожного окремого індивіда, “тисячократно збагачений і скоректований завдяки мові колективним досвідом людства” [2, с. 30].

Так, наприклад, у ФО *the admirable Crichton*, застосування якої вказує на проведення аналогії між денотатом (конкретною особою) і відомим шотландським вченим XVI століття Дж. Крайтоном, когнітивним складником значення є “освічена, ерудована особа” [АУФ, с. 19], а прагматичним компонентом – “висока позитивна оцінка її ментальних якостей”.

У семантичній структурі ФО когнітивний і прагматичний компоненти, як правило, перебувають у відносній рівновазі, але не включаються випадки, коли у семантиці фразеологізму переважає когнітивний або прагматичний компонент.

Так, наприклад, ФО *John Doe* (умовне ім'я, що надається особі, яка потрапляє до судової системи, якщо її справжнє ім'я є невідомим і походить від імен фіктивних юридичних осіб, які фігурували у позовах про вилучення власності в англійському судочинстві першої половини XIX ст.) [АУФ, с. 561] ілюструє випадок, коли значення фразеологізму є переважно когнітивним.

Іншу природу має значення фразеологізму *weak tea* (щось таке, що не має ніякого ефекту; асоціюється з традиційним напоєм англійців – чаєм [Briggs]). Значення цієї одиниці є переважно прагматичним, а саме, виражає оцінне ставлення мовця до денотата.

У когнітивному складнику значення виокремлюються контенціонал, що визначається як структурована сукупність ознак денотата, що відбивається у значенні мовної одиниці [2, с. 39], та екстенціонал, тобто сукупність денотатів, з яким співвідноситься її значення [там само].

М. В. Нікітін запропонував поняття інтенціоналу (змістового ядра значення) й імплікаціоналу (периферії семантичних ознак, що оточують ядро та імплікуються інтенціональними ознаками) [там само, с. 109].

Так, етнокультурний семантичний складник (далі – ЕКСК) ФО *the admirable Crichton* належить до імплікаціоналу значення цієї мовної одиниці, оскільки знання про те, що Дж. Крайтон є представником британського етносу, входить до її фонового знання, необхідного для розуміння значення [3, с. 167].

ЕКСК ФО може також входити до інтенціоналу семантичної структури останньої, як, наприклад, у фразеологізмі *the English disease*, що має два тлумачення: 1) схильність до страйків; 2) чоловічий гомосексуалізм [DE, с. 127]. До пресупозиції цих одиниць входить те, що мовець, який їх застосовує, не є членом британської лінгвокультурної спільноти, тобто такі фразеологічні найменування надаються британцям представниками інших етносів, визначаючи їх як “чужих”.

У свою чергу, імплікаціонал значення є неоднорідним: у ньому М. В. Нікітін виокремлює сильний та слабкий імплікаціонал [там само, с. 111].

Належність ЕКСК значення ФО до сильного імплікаціоналу залежить від того, чи представлені у зовнішній формі фразеологізму реалії британського життя або пов'язані із географією, історією та

культурою Великої Британії власні назви. Прикладами ФО, в яких етнокультурний компонент належить до сильного імплікаціоналу, є фразеологізми, що містять слово *penny/pence* (пенні/пенс – найдрібніша грошова одиниця у Великій Британії) або його похідні: *to sit on the Penniless Bench* (бути в скрутному матеріальному становищі) [АУФ, с. 866].

До слабкого імплікаціоналу належить ЕКСК тих фразеологізмів, мотивація яких повністю втрачена, наприклад, *raining cats and dogs* (йде сильний дощ).

Список використаних джерел

1. Молдованова Л. И. Статус стилистических значений в семантической структуре русских фразеологизмов / Л. И. Молдованова // Коммуникативно-прагматические аспекты фразеологии : тезисы докладов междунар. конф., 28-29 сент. 1999 г. / отв. ред. Н. Ф. Алефиренко. – Волгоград : Перемена, 1999. – С. 118 – 121.
2. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики : учеб. пособ. / М. В. Никитин. – СПб. : Научный центр проблем диалога, 1996. – 760 с.
3. Levinson C. S. Pragmatics / Levinson C. S. – Cambridge, etc. : Cambridge University Press, 1983. – 420 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. АУФ: Англо-український фразеологічний словник [укл. : К. Т. Баранцев]. – К. : Знання, 2005. – 1056 с.
2. Briggs: Briggs James. The Bedtime Browser or Why Do We Say That? : An Account of the Origins of Many English Sayings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jbinternet.plus.com/Idioms/>.
3. DE: A Dictionary of Euphemisms : How Not To Say What You Mean [compiled by R. W. Holder]. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 501 p.

Summary

The article considers cognitive and pragmatic components of English phraseological units with ethno-cultural compound. It is pointed out that as a rule they are in a balance, but there are cases when in the semantics of a phraseological unit one of these components dominates.

Key words: *phraseological unit, cognitive, pragmatic, semantic structure, ethno – cultural component, connotative.*

ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНОЇ НОРМИ НАЦІОНАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті літературна норма англійської мови розглядається як результат утворення літературної мови національних варіантів. Варіативність норми англійської мови зумовлена конкретними соціальними та історичними умовами існування народу-носія національного варіанта, рівнем розвитку його духовної культури, структурою суспільних відносин.

Ключові слова: літературна норма, національний варіант, екстралінгвальні чинники, інтерваріантна норма.

На сучасному етапі англійська мова де-факто реалізується як поліваріантна система, найвищим проявом якої є національні варіанти, кожен з яких обслуговує незалежну націю, в той же час умовно утворюючи єдину макросистему англійської мови, оскільки ці варіанти мають єдину фонетико-графічну та граматичну (морфологічну та синтаксичну) системи, а в словниковому складі кожного з варіантів превалює загальноанглійська лексика та фразеологія. Саме полінаціональністю англійської мови зумовлена варіативність її літературної норми на рівні національних варіантів, оскільки літературна норма втілюється в кожному національному варіанті по-своєму, в залежності від соціолінгвальних особливостей її формування.

Становлення літературної норми Великобританії відбувалося у XVI – XVIII ст. і було зумовлено такими чинниками: впровадження книгодрукування, культурно-просвітницька діяльність, розквіт літератури. Але провідним фактором, що зумовив цей процес, було утворення єдиної британської нації. Як відомо, літературна англійська мова Великобританії утворилася на основі лондонського діалекту, процес розповсюдження якого по всій території цієї країни був доволі тривалим [3, с. 31]. Так, в XVI ст. місцеві діалектні відхилення від літературного зразка були ще досить помітними, але поступово діалектизми відступали, і, як свідчать письмові пам'ятки цієї епохи, мова освічених людей, незалежно від того, в якому районі Англії вони мешкали, все більше наближувалася до єдиного літературного зразка.

Однак, норма була ще доволі не стійкою, тому наприкінці XVII ст. вимоги до неї посилюються, спостерігається тенденція до ретельнішого відбору лексичних засобів, суворішого впорядкування граматичних правил, яка закріплюється у XVIII ст. з виходом в світ тлумачного словника Семюела Джонсона [3, с. 14]. Поступово мова освічених лондонців стає зразком для наслідування. До першої половини XX ст. її престиж лише зростає, вона сприймається як нормована мова не тільки в метрополії, але і в інших англомовних країнах і стає нормою міжнародного спілкування.

Літературні норми США, Канади, Австралії та Нової Зеландії пройшли тривалий етап становлення. Процес їхнього формування пов'язаний з низкою екстралінгвальних чинників, а саме: наявність певних географічно обумовлених перешкод (рельєф місцевості, територіальна віддаленість), соціальних особливостей переселенців, зумовлених способом життя, рівнем освіти, а також контакти з місцевим населенням, які наклали свій відбиток насамперед на лексичний рівень мови колонізованих територій, тим самим утворюючи нетипове для літературної норми Великобританії вживання мовних одиниць.

Початок колонізації США (XVII ст.) приходить на ранньоновоанглійський період, а отже, історичну основу АмВ, ймовірно, склала мова півдня Англії XVII-XVIII ст. [1, с. 43], де на той момент відбувалося формування літературної норми на основі лондонського діалекту, а отже, перенесена мова була близька до існуючого саме тоді британського зразка. Разом з тим, підкреслимо, що американські поселенці були, головним чином, представниками середніх та нижчих класів із значним прошарком "соціального дна", тому їхня мова була насичена елементами соціальних діалектів (жаргонів).

Заселення Канади англофонами починається дещо пізніше колонізації США, але також приходить на момент становлення літературної норми метрополії. До того ж, представниками англomовного населення Канади через географічну близькість стали не лише вихідці з Великобританії, які в своїй більшості були носіями північних, шотландських та ірландських діалектів, але й колонізатори США, мова яких на той час представляла собою різноманіття британських діалектів, адаптованих в нових умовах.

Для Австралії початок колонізації співпадає з періодом, коли британська літературна норма була вже майже сформованою, але слід пам'ятати, що Австралію заселили представники нижчих слоїв населення метрополії, в основному, засланці,

тому, британська літературна норма тут була майже не представлена. Вже в ранній період колонізації в англійській мові Австралії намітилися певні відхилення від британського літературного зразка [3, с. 38].

Засвоєння Нової Зеландії розпочалося невдовзі після утворення першої колонії в Австралії, а значить, перенесена сюди англійська мова відповідала тим нормам, які склалися в Англії наприкінці XVIII – початку XIX ст. Однак, враховуючи соціальний статус перших англомовних поселенців (в Новій Зеландії спочатку оселялися, переважно, засланці, що тікали з Австралії, бігли матроси, і лише згодом – представники робітничого та середнього класу) робимо висновок, що носіїв вищезазначених норм тут було небагато, що, разом з дією раніше зазначених екстралінгвальних чинників, зумовило відмінність новозеландської літературної норми від британської.

Проте описана вище національно-територіальна варіативність англійської мови, завдяки якій сформувалися норми її національних варіантів, не є єдиною причиною їхніх відмінностей. Процес закріплення та стабілізації літературних норм супроводжувався також появою національної преси та освіти, доступної широкому загалу. Розглядаючи процес формування диференційних ознак літературних норм національних варіантів, постає питання про можливість існування, так би мовити, «єдиного комунікативного стандарту» для носіїв всіх цих варіантів, що носить назву *інтерваріантної норми*.

Існування подібної норми є результатом свідомого відбору та реалізації мовних засобів, засноване на критеріях взаємної зрозумілості, структурної подібності та спільності єдиної нормованої мови [2]. Найголовнішою ознакою інтерваріантної норми є відсутність її територіальної закріпленості (вона може використовуватися носіями англійської мови незалежно від місця їх проживання).

Той факт, що ядром всіх національних варіантів англійської мови є спільноанглійський лексико-фразеологічний елемент, а ядро їхніх літературних норм складають стилістично нейтральні, й, отже, найбільш широко вживані мовні одиниці, також дає підстави стверджувати про наявність інтерваріантної норми, що є невід'ємною частиною літературної норми кожного з національних варіантів. Однак, враховуючи, що англійська мова є державною для багатьох країн, ця норма уявляється, скоріше, не як певний штучно створений надстандарт, а як синтез літературних норм всіх національних варіантів.

Список використаних джерел

1. Бабенко А. П. Американский вариант английского языка. Учебное пособие / А. П. Бабенко, Е. В. Христенко. – Харьков : Рубикон, 1991. – 256 с.
2. Шахбагова Д. А. Фонетическая система английского языка в синхронии и диахронии (на материале британского, американского, австралийского, канадского вариантов английского языка) / Д. А. Шахбагова. – М. : Фоллис, 1992. – 284 с.
3. Ярцева В. Н. Развитие национального литературного английского языка / Виктория Николаевна Ярцева. – [изд. 3-е]. – М. : Едиториал УРСС, 2010. – 288 с.

Summary

The article looks at Standard English as the result of literary standards of national variants. The English norm variety is conditioned by the definite social and historical conditions of the national variant speakers, by the level of their spiritual culture and the structure of social relations.

Key words: *Standard English, national variant, extralingual factors, interviant norm.*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

У статті розглянуто особливості забезпечення мотивації навчальної діяльності учнів на уроці англійської мови як другої іноземної після німецької.

Ключові слова: мотивація, інтегративна мотивація, інструментальна мотивація.

Одним із факторів, що визначають успішність у вивченні другої іноземної мови (ІМ2), вважається мотивація. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому.

Великого значення набуває проблема формування в учнів мотивації оволодіння ІМ2, що потребує створення психологічних і дидактичних умов для розвитку бажання її вивчати [1].

Вчені поділяють мотивацію на два основних типи: *інтегративну* та *інструментальну*.

Інтегративна мотивація – це бажання учня інтегруватися в суспільство, мову якого він вивчає, долучитися до культури і соціального життя цього суспільства. *Інструментальна мотивація* має за мету отримання соціальної та економічної вигоди від оволодіння ІМ2, таким чином, враховуючи більш практичні аспекти вивчення мови [2].

Вважається, що *інтегративна мотивація* є результативнішою, ніж *інструментальна* при оволодінні ІМ2, зокрема, для досягнення успіхів у вимові та оволодінні семантичними системами. Однак, дослідник К. Бейкер стверджує, що можливі ситуації, в яких *інструментальна мотивація* є сильнішою, ніж *інтегративна мотивація* до оволодіння ІМ2.

Дослідниця Б. Нортон-Пірс вказує на те, що поділ мотивації на інтегративну та інструментальну не враховує комплексний зв'язок між владою, ідентичністю та вивченням мови. У своєму дослідженні вона пропонує ввести поняття 'інвестиції'. Коли учні, що вивчають мову, роблять певний інтелектуальний внесок в оволодіння другою мовою, вони усвідомлюють, що у відповідь отримують сим-

волічні та матеріальні ресурси, які в подальшому підвищать цінність їх культурного капіталу. Учні розраховують на певну віддачу від свого вкладу, яка дозволить їм отримати доступ до раніше недоступних ресурсів. В якості інших факторів, що впливають на мотивацію, вказуються практичні цілі людини, що вивчає мову, які відносяться до інструментальної мотивації, а також стимулювання до оволодіння з боку оточення. В свою чергу, мотивація і ставлення до вивчення мови впливають на результати динаміки її вивчення.

Отже, мотивація є одним із факторів, що визначають успішність в оволодінні ІМ. Залежно від цілей учня мотивація розділяється на інтегративну та інструментальну. Ці типи мотивації не виключають один одного, і учень може бути мотивований як бажанням інтегруватися в суспільство носіїв мови, що вивчається, так і бажанням здобути освіту, місце роботи в суспільстві. Ставлення індивідуума до вивчення мови в значній мірі впливає на мотивацію її вивчення, яка, в свою чергу, впливає на результати навчання.

Список використаних джерел

1. Загоруйко Л.О. Мотивація до вивчення іноземної мови. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fld.udpu.org.ua/wp-content/uploads/mat-konf-do-druku-2014.pdf#page=95>.
2. Spolsky B. Conditions for second language learning: Introduction to a general theory / B. Spolsky. – Oxford : Oxford University Press, 1989. – P. 136-145.

Summary

The article deals with the features providing motivation of the learning process of English as the second language after German.

Keywords: *motivation, integrative motivation, instrumental motivation.*

СЕМІОТИЧНІ ФУНКЦІЇ ВЛАСНОЇ НАЗВИ У ПОЕТИЧНОМУ ТВОРІ

У статті розглянуто функціональні властивості онімів на семіотичному рівні. Зазначена функція мовних одиниць полягає у здійсненні передачі інформації, що міститься у знаковій системі. Відносно власних назв у поетичних текстах вирізняються дві семіотичні функції – репрезентативна та описова.

Ключові слова: власна назва, семіотична функція, репрезентативна, опис.

Функціональні властивості онімів завжди привертали увагу науковців, що працюють у галузі лінгвістики, філософії, культурології, літературознавства тощо. Серед дослідників ономастичного матеріалу існує тенденція обмеження функції власних назв до суто вказівної. У рамках такого підходу оніми наділені статусом одиниць мови, позбавлених денотативного, референційного значення [3, с. 24]. Проте останнім часом ономатологи замислились над правомірністю таких тверджень, що уможливило дослідження цих мовних одиниць як складових елементів поетичного твору.

У текстах поетичних творів власні назви виконують спектр функцій, які сприяють втіленню авторського задуму, відображенню ідей та витворенню художньо-естетичної значущості вірша. Однією з цих функцій, залежно від аспекту реалізації, є семіотична. Зазначена функція мовних одиниць полягає у здійсненні передачі інформації, що міститься у знаковій системі [2, с. 629]. Вчені виокремлюють низку таких функцій: денотація, сигніфікація, маніфестація [2, с. 225]. Ж. Дельоз у книзі «Логіка смислу» наполягає на існуванні додаткової семіотичної функції вираження смислу [1, с. 139].

Відносно власних назв у поетичних текстах, на наш погляд, достатньо відрізнити дві семіотичні функції – *репрезентативну та описову* [4, с. 24-25]). Перша з них ще відома як функція визначення, ідентифікації або денотації, а друга як функція характеристизації або кваліфікації. За допомогою власного імені автор, по-перше, ідентифікує персонаж, місцевість тощо. Наступні приклади – назви віршів – демонструють саме таку функцію онімів: [*the Cambridge ladies who live in furnished souls*] (Cummings), *At Melville's Tomb* (Crane), *Mr. Pope* (Tate).

По-друге, користуючись власною назвою, автор може також характеризувати той чи інший об'єкт своєї художньої розповіді. Це стосується використання власних імен як стилістичних прийомів. Прикладом такої характеризуючої функції власної назви може слугувати вірш Гарта Крейна «Praise for an Urn», створений за подієво-об'єктною концептуальною схемою композиційно-сислової структури. Він присвячений пам'яті знайомої поетові людини з іменем Е. Нельсон. За допомогою загальновідомих імен автор описує зовнішність головного героя.

*«... It was a kind and northern face
That mingled in such exile guise
The everlasting eyes of Pierrot
And, of Gargantua, the laughter. ...»*

Так, вживаючи реверсивний епітет *eyes of Pierrot*, шляхом мапування знань про традиційного героя французького народного театру, автор надає не тільки зовнішній опис, а й відтворює внутрішні характеристики персонажа. Саме це стосується і власної назви *Gargantua*, що використана для опису протилежних рис персонажа. Лінгвокогнітивним механізмом створення об'ємного образу слугує операція наративного мапування, що полягає у проектуванні знань про П'єро та Гаргантюа у загальнолюдській свідомості на зображуване у творі. Образ першого асоціюється із сумом, тугою, відбитою в його очах. Останній передає гіперболізовані риси свого характеру. Оксиморонне поєднання полярних характеристик, властивостей, притаманних цим персонажам світової культури, надають герою поетичного текста яскравого та виразного портрета.

З позиції когнітивістики сила одвічно цитованих імен не в їхній здатності зберігати минуле, а в руйнівній могутності цитати, в їхній здібності зруйнувати, вирвати з контексту асоціативне навантаження та отримати нову силу. Це завжди «кристалізація під великим тиском», оскільки, коли кажуть «дон жуан», водночас дають і назву (топік), й тлумачення (комент), тобто завжди у наявності як ідентифікуюче, так і характеризуюче [1, с. 62-63]. Аналогічне відбувається з менш відомою міфологічною власною назвою у вірші Луїз Глюк «The Mountain», що відтворює об'єктно-подієву концептуальну схему композиційно-сислової структури:

*“My students look at me expectantly.
I explain to them that the life of art is a life
of endless labor. Their expressions
hardly change: they need to know
a little more about endless labour.
So I tell them the story of Sisyphus, ...”*

У цьому уривку ім'я Сізіфа виконує обидві з семіотичних функцій власних назв. Окрім прямої ідентифікації персонажа грецької міфології, воно використано задля опису марної, нескінченної, тяжкої праці, якою є творчість художника. Іншими словами, цей онім характеризує таку діяльність завдяки своєму асоціативному значенню, що актуалізується у контексті вірша.

Функцію характеристизації виконують майже всі власні назви, що вжиті у тексті як стилістичний прийом антономазія. Більшість з них слугує створенню оцінно-кваліфікативної характеристики образу [2, с. 22]. Вірш Роберта Пінскі «The Questions», що, подібно до попереднього, відображає об'єктно-подієву концептуальну схему композиційно-сислової структури, є прикладом поетичного твору, в якому антономастичні власні назви створюють його композиційну канву.

*“ ... she reminded me of being there, aside from that – as a name
And person there, a **Mary** or **John** who learns that the janitor
Is **Mr. Woodhouse**; the principal is **Mr. Ringleven**; the secretary
In the office is **Mrs. Apostolacos**; the bus driver is **Ray**.”*

Всі антономастичні власні назви вжиті поетом у тексті вірша для зображення певної вигаданої групи людей, їхньої характеристизації, та «оживлення» художньої оповіді взагалі.

Таким чином, можна зробити висновок, що обидві семіотичні функції власних назв, як репрезентативна, так і описова, знаходять широку реалізацію у поетичних творах ХХ століття.

Список використаних джерел

1. Делёз Ж. Логика смысла / Ж. Делёз. – М. : Прогресс, 1995. – 298 с.
2. Левин Ю.И. Избранные труды. Поэтика. Семиотика / Ю. И. Левин. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 824 с.
3. Левковская К.А. Проблема значения собственных имен. Рассмотрение подхода к собственным именам у Г. Шперберга и О. Есперсена / К. А. Левковская // Теория слова, принципы ее построения и аспекты изучения лексического материала. – М. : Высшая школа, 1962. – С. 172-183.
4. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики / М. В. Никитин. – СПб. : Научный центр проблем диалога, 1996. – 758 с.

Summary

The article looks at the functional properties of proper names at the semiotic level. This function suggests the transmission of information from the sign system. Proper names in a poetic text are characterized by semiotic functions of representation and description.

Key words: *proper name, semiotic function, representation, description.*

НІМЕЦЬКА МОВА

УДК 378.016:811.112.2

Д.Ю. Вінярська
магістрант факультету іноземної філології

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНО- ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В КОНТЕКСТІ РОБОТИ В МАЛИХ ГРУПАХ НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У ВНЗ

У статті розглядаються особливості комунікативно-діяльнісного підходу під час роботи в малих групах на заняттях з німецької мови у вищій школі. Особлива увага приділяється особливостям застосування та перевагам даного підходу.

Ключові слова: *комунікативно-діяльнісний підхід, робота в малих групах, діяльнісна спрямованість навчання.*

На сучасному етапі розвитку освіти основним завданням вищої школи є підготовка висококваліфікованого фахівця, здатного не лише репрезентувати знання з конкретної галузі знань, але й творчо мислити, діяти в нестандартних ситуаціях, працювати в колективі. Аналіз наукової літератури свідчить, що найбільш ефективними підходами у вивченні іноземних мов на сучасному етапі є особистісно-орієнтований, та комунікативно-діяльнісний. Саме ці підходи передбачають перехід від пасивних форм навчання до активних, творчих, де студент виконує активну роль суб'єкта пізнавальної діяльності. Проте, коли мова йде про роботу в малих групах на заняттях з німецької мови у ВНЗ, то вважаємо найдоцільнішим застосовувати саме комунікативно-діяльнісний підхід, адже продуктивне навчання німецької мови забезпечується саме діяльнісно-комунікативною активністю студентів. Метою статті є розглянути особливості комунікативно-діяльнісного підходу під час роботи в малих групах на заняттях з німецької мови у вищій школі.

Комунікативно-діяльнісний підхід визначився в результаті методичного осмислення наукових досягнень у галузі лінгвістики (теорія комунікативної лінгвістики) і психології (теорія діяльності) такими науковцями як Ю. Пасов, С. Шатілов, Г. Рогова, С. Ніколаєва та ін. Його сутність полягає у тому, що сам процес оволодіння мовою має бути своєрідною моделлю процесу кому-

нікації. У цьому випадку ми маємо можливість говорити про комунікативність не як про методичний принцип, а як про принцип методологічний, який підпорядковує всі сторони навчання: співвіднесення знань з уміннями і навичками, відбір прийомів навчання, зміст завдань, а також характер зв'язків з іншими навчальними предметами. Особливості комунікативного навчання полягають у спрямованості навчального процесу на розвиток практичних умінь володіння мовою як засобом спілкування у різноманітних життєвих ситуаціях. Тому організація навчальної діяльності має відтворювати собою процес моделювання принципово важливих параметрів спілкування: особистісний характер комунікативної діяльності суб'єктів спілкування, взаємодія мовленнєвих партнерів; ситуація як форма функціонування спілкування, змістова основа процесу спілкування; система мовленнєвих засобів, які забезпечують комунікативну діяльність, функціональний характер засвоєння та використання мовленнєвих засобів, евристичність.

На думку О. Леонтєва, комунікативно-діяльнісний підхід зорієнтований на співрозмовника, оскільки комунікативність – це, зрештою, оптимальний вплив на співрозмовника, тому саме спілкування є метою, способом і засобом навчання іноземної мови. Цей підхід має глибоку психолінгвістичну обумовленість: ґрунтується на взаємозв'язку мови і мовленнєвої діяльності, психології породження та розуміння висловлювань і концентрується на мові як системі та мовленні як діяльності з актуалізації можливостей, що мова надає її носіям [1, с. 30].

Діяльнісна спрямованість навчання німецької мови потребує зміщення акценту на розвиток іншомовної комунікативної компетенції в єдності всіх її складових частин (мовної, мовленнєвої, соціокультурної та навчально-пізнавальної). Безпосереднє застосування комунікативно-діялісного підходу до навчання німецької мови у ВНЗ здійснюється за умов розвитку ініціативи студентів, навчання студентів так званому «виробництву знань», а також організації роботи в малих групах, створення на занятті атмосфери підтримки між партнерами [3, с. 44] та використання різноманітних інтерактивних технологій («метод проектів», «навчання у співпраці»).

Комунікативно-діяльнісний підхід має забезпечувати таку організацію навчання, яка передбачає практично вмотивоване використання мови як засобу мовленнєвої взаємодії і дає можливість оволодівати найтипівшими прагматично спрямованими зразками спілкування для задоволення комунікативних потреб.

Це зумовлює необхідність здійснювати методично і соціально доцільний добір мовних, мовленнєвих, ілюстративних та інформаційних засобів для організації спілкування на уроках німецької мови.

Як свідчить практика, залучення студентів до активної комунікації в атмосфері колективного спілкування на основі комунікативних ситуацій надає можливість свідомо засвоювати іншомовний матеріал, сприяє ефективному розвитку комунікативних умінь і навичок, посиленню зацікавленості студентів до предмета, значною мірою збільшує можливості спілкування під час заняття. Під час групової роботи відбувається водночас самонавчання і взаємонавчання. У процесі спільної колективної діяльності студенти відчувають підтримку одногрупників, партнерів та викладача.

Діяльнісний підхід висуває на перший план комунікативний аспект мови та інтеграцію різних сторін, пов'язаних з процесом спілкування. Розглядаючи спілкування як організацію і керування навчальною діяльністю студентів, процес навчання слід орієнтувати на вирішення студентами дослідницьких, комунікативних, пізнавальних завдань, а це вимагає визначення таких видів мовленнєвих завдань, які спрямовані на розвиток творчих здібностей студентів. Успіх навчальної роботи, спрямованої на формування комунікативних умінь і навичок, значною мірою залежить від урахування його комунікативних якостей, найважливішими з яких є правильність, точність, виразність висловлювань, багатство використаних мовних засобів [2].

Отже, проаналізувавши опрацьовані джерела, ми маємо змогу виділити такі основні переваги комунікативно-діялісного підходу на заняттях з німецької мови у ВНЗ: забезпечує гармонійний, цілісний розвиток особистості студента; підходить для груп студентів із різним рівнем інтелектуального розвитку, здібностей та задатків; дозволяє використовувати різноманітні мовні засоби; забезпечує високу мотивацію навчання; дає змогу студентам здобувати мовленнєвий досвід як результат практичної діяльності; розвиває навички співпраці у групі; забезпечує успішний розвиток власних комунікативних навичок, творчої активності кожного студента.

Список використаних джерел

1. Леонтьев А.А. Внеязыковая обусловленность речевого акта и некоторые вопросы обучения иностранному языку / А.А. Леонтьев // Иностр. языки в школе, 1968. – №2. – С. 29-35.

-
-
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
 3. Першукова О. У пошуках «ідеального» підходу /О.О. Першукова // Іноземні мови в навчальних закладах. – № 1. – 2009. – С. 40-46.

Summary

The article deals with the main trends of communicative and active approach during working in small groups at the German lessons in high school. Special attention is paid to the features and advantages of this approach.

Key words: *communicative and active approach, work in the small groups, activity-orientational training.*

DIE LINGUISTISCHEN BESONDERHEITEN DER TEXTSORTE “GLOSSE”

У статті розглядається трактування поняття виду тексту «глоса» у науковій літературі. Особлива увага приділяється аналізу мовних особливостей, насамперед лексичних, у текстах такого виду.

Ключові слова: текст «глоса», мовні особливості, лексичні особливості.

Die Erforschung der Spezifik von der Massenkommunikation und ihrer Realisierungsform – der Glosse ist heute ein aktuelles Problem, das genauere Untersuchung verlangt. Glosse als Textsorte wird auf folgende Weise bestimmt: „Ein knapper polemischer Kommentar in der Presse zu aktuellen Ereignissen oder Problemen“ [3, S. 654]. Es wird auch hervorgehoben, dass sie auf schlechten unfreiwillig komischen oder entlarvenden Sprachgebrauch abzielt. Glossen, die ihre Adressaten zum Lachen reizen wollen, bedürfen den blitzenden Einfall.

Im modernen Journalismus bezeichnet man oft als Glosse einen kurzen Meinungsbeitrag, der einen polemischen, satirischen oder feuilletonistischen Charakter hat. Der bekannte Publizistik-Wissenschaftler Emil Dovifat nannte die Glosse als die kürzeste und daher die schwerste journalistische Stilform.

Der moderne ukrainische Stilforscher W. Pawlik betrachtet Ereignisse in der Politik und Kultur als Gegenstand der Kommunikation in der Textsorte „Glosse“ [2, S. 4]. Die Glosse hat eine Dreikomponentenstruktur und besteht aus der Einleitung, dem Hauptteil und Schluss zusammen. In der Einleitung wird eine gewählte Thematik eingeführt. Das Thema wird mit einem aktuellen Ereignis bzw. einem Bericht verbunden. Im Hauptteil wird diese Tatsache kommentiert und bewertet, indem der Leser die Grundinformationen bekommt, die für das komplexe Verständnis unentbehrlich sind. Jeder Teil des Textes wird durch die subjektiven Meinungen und Kommentare des Textreproduzenten attraktiver und interessanter gemacht. In der klassischen Variante enthält der abschließende Teil der Glosse den Kern des Textes, das heißt die Pointe, die in der geistreichen Form den überraschenden Gesichtspunkt des Geäußerten verkörpert. Es bedeutet, dass am Ende der ganze Text eine völlig andere, nämlich tiefere Bedeutung gewin-

nen kann, als es am Anfang überhaupt zum Vorschein gekommen ist. Die Glosse zielt, durch keine Autorenzeile gekennzeichnet, die Spalte in der Titelseite – und schafft es immer wieder, die Illusionen und die Mühsal des täglichen Nachrichtengeschehens in Form einer blitzenden Pointe zu karikieren.

Die linguistischen Besonderheiten der Textsorte “Glosse” bestimmen die sprachliche Verkörperung ihrer extralinguistischen Merkmale vor und gelten bei der Textsorte “Glosse“ als Weg zur Erreichung des kommunikativen Hauptzieles. Die Wirkung auf den Leser erfolgt durch die Bewertung der Erscheinungen, die durch lexikalische, wortbildende und syntaktische Mittel realisiert wird.

Auf der lexikalischen Ebene gliedern die Stilforscher folgende Mittel aus: Jargonismen, Mundarten, Anglizismen, Neologismen, Modewörter, verschiedene feste Redewendungen, die der Glosse Expressivität verleihen und der Bewertung bestimmter Personen oder Ereignisse dienen [1, S. 8].

Die Ursachen für die Verbreitung Fremdwörter in der Textsorte bestehen in der Sprachökonomie, Tendenz zur Spezialisierung und Internationalisierung, was das Lesen der Glosse für die Ausländer erleichtert. Bei unserer Untersuchung der Fremdwörter in der Glosse haben wir die Gesetzmäßigkeit entdeckt, dass die Frequenz des Gebrauchs von Anglizismen in den Texten den größten Platz einnimmt. Besonders oft werden solche Wörter gebraucht: *Internet, posten, Show, Entertainment* und andere. Die französischen Fremdwörter bilden die zweitgrößte Gruppe.

Phraseologismen in der Glosse dienen zur Erhöhung und Steigerung der Emotionalität und der Wirkung auf den Leser des Textes verwendet werden. Besonders interessante phraseologische Redewendungen in diesen Texten sind: “zu tief in die Flasche schauen“ (zu viel Alkohol trinken), “etw. in den Wind schlagen“ (nicht beachten).

Unserer Untersuchung zufolge, nehmen Termini keinen großen Raum in der Glosse ein, was sich dadurch erklären lässt, dass die wichtigste Aufgabe der Glosse nicht in der Präzisierung oder Erläuterung einer Erscheinung durch Gebrauch der Termini, sondern in ihrer Bewertung besteht.

Es wurde festgestellt, dass unter den wichtigsten Wortbildungsarten Zusammensetzung und Derivation vorherrschen [1, S. 9]. Zusammensetzung ist die wirksamste Art der Wortbildung, die häufig in der Publizistik zur sprachlichen Ökonomie dient. Außerdem gelten Komposita als Mittel, die der Glosse Expressivität und Prägnanz verleihen, wodurch ihre Verbreitung in diesen Texten bedingt ist. Als zweitgrößter Grundtyp der Wortbildung wird die Derivation bezeich-

net, obwohl Präfigierung und Suffigierung eine recht unterschiedliche Rolle im Stil der Presse und Publizistik spielen. Zu den produktivsten in den Texten der Glosse werden Halbpräfixe Haupt-, Grund-, Kern-, Spitzen- und Ableitungen auf - ung, - heit, - keit, -schaft, - tum gezählt [4, S. 176].

Charakterisiert man die syntaktischen Mittel der Bewertung, lassen sich folgende unterscheiden: elliptische Aussagesätze, Ausrufesätze, elliptische Teile der zusammengesetzten Sätze, selbständig gebrauchte Nebensätze. Vorwiegend sind zusammengesetzte Aussagesätze, in deren Grenzen Attributsätze und Objektsätze dominieren. Nominalisierungstendenzen werden in den Texten der Glosse verfolgt, es handelt sich um das Phänomen der Multiverbierung, bei dem einfache Verben durch die Kombination Verb + Substantiv ersetzt werden. Rhetorische Fragen nehmen auch in der Glosse einen großen Raum ein, mit deren Hilfe der Autor die Aufmerksamkeit des Lesers auf diese oder jene Erscheinung lenkt. Ihre Aktualität lässt sich durch expressive Möglichkeiten erklären [1, S.11].

Abschließend lässt sich schlussfolgern, dass die lexikalischen Mittel in der Glosse als die Realisierungsform ihrer extralinguistischen Determiniertheit eine bedeutende Gruppe bilden, weil sie es ermöglichen, kommunikative Absicht des Autors zu realisieren.

Список використаних джерел

1. Мозгова Я. О. Мовностилістичні засоби експресивності сучасної німецької журнальної публіцистики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук. : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Я. О. Мозгова. – Донецьк, 2011. – 20 с.
2. Павлик В. І. Мовленнєві характеристики жанру “глоса”: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук.: спец. 10.02.04 “Германські мови” / В. І. Павлик. – Донецьк, 2012. – 18 с.
3. Metzler Lexikon Sprache [herausgegeben von Helmut Glück]. – Auflage: 2., überarb. u. erw. – Berlin : Directmedia, 2000. – 815 S.
4. Riesel E. Deutsche Stilistik / E. Riesel, E. Schendels. – Moskau : Staatsverlag “Hochschule“, 1975. – 316 S.

Summary

The article deals with the interpretations of the text type “glosse” in the scientific literature. A special attention is paid to the analysis of linguistic features of these texts type, especially lexical.

Key words: *text “glosse”, linguistic features, lexical features.*

КОНЦЕПТ «ПРАЦЯ» ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ПАРЕМІЯХ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається відображення лінгвокультурних особливостей німецького народу на прикладі концепту «Праця».

Ключові слова: *концепт, паремія, свідомість.*

Сучасний етап у розвитку лінгвістичної науки характеризується поворотом до розгляду мовних явищ під етноцентричним кутом зору. Все більша увага приділяється дослідженню мови у нерозривному зв'язку з мисленням, свідомістю, пізнанням, культурою, світоглядом як окремого індивідуума, так і мовного колективу, до якого він належить.

Значному поглибленню змістовності досліджень мовних явищ у семантиці сприяє поява у філології поняття концепт, аналіз якого передбачає опору зовсім на інші аспекти, ніж семантичний аналіз. Слово реалізує себе в мові, концепт формується у культурі та її текстах.

Виступаючи сполучною ланкою між сприйняттям, мисленням і мовою, національні концепти реалізуються на лексичному рівні мовної системи у вигляді певних образів, еталонних стереотипів та символів, притаманних тільки цьому етносу. Але є універсальні концепти, які існують у кожній національній культурі світу. До них відноситься концепт “праця”.

Спочатку до роботи ставилися, також і в рамках християнської релігії, однозначно негативно. У Старому Завіті робота – це наслідок гріхопадіння Адама і Єви: їх вигнали з небесного раю і прокляли на працю. Адам має обробляти землю, яка в архаїчних суспільствах, у середньовіччі також, є місцем тяжких мук. Єву засуджено на муки народження дітей [1]. Прикладами негативного ставлення до праці можуть бути такі фразеологізми: *immer in den Sielen gehen/sein* – *тягнути ляжку, ярмо, sich die Finger abarbeiten* – *напрацюватися до болю в пальцях, kein Land mehr sehen* – *не бачити ніякого просвітку в роботі*. Важкість фізичної праці підкреслюється образами коня або чорнороба, напр. *arbeiten wie ein Pferd / Kuli*.

У часи граця вже близька до того, щоб її розглядали вже позитивно, як щось вартісне. У християнській імперії було великим скандалом, коли працездатна людина ухилилася від роботи. Кожен мусів своєю працею збільшувати сили і багатство суспільства.

Нова важлива зміна вносить ще істотніші нововведення у сферу праці, а саме надзвичайно стрімкий розвиток міст. Тут праця займає своє почесне місце. Праця стала новою соціальною та моральною цінністю для громадян міст.

Дослідження Р. М. Мельник засвідчує, що виокремившись у XIV ст., як ціннісна одиниця духовної культури, Arbeit стає особливо актуальним у період Реформації в XVI ст. як втілювач бюргерських чеснот і оспівується в казках братів Грімм у XIX ст. [2]. Особливої цінності цей концепт набуває в часи нацизму, ідеологи якого починають ототожнювати його з підвищеною працездатністю через ідею вірності та відданості фюреру.

Німецька культура зараз відома тим, що людина дуже серйозно ставиться до роботи, вважаючи її годувальницею, шляхом до збагачення і удосконалення професійних умінь, а лінощі призводять до руйнування особистості: *Wie die Saat, so die Ernte; nach Faulheit folgt Krankheit.*

Отже, в концепті «Arbeit» закладено комплекс життєвих установок людини, що упорядковують її дії і вчинки у світі.

Список використаних джерел

1. Історія європейської ментальності / за ред. П. Дінцельбахера ; пер. з нім. В. Кам'янець. – Львів : Літопис, 2004. – 720 с.
2. Мельник Р. М. Прикметники зі значенням «старанний, працьовитий» у німецькомовній картині світу: дис. канд. філол. наук / 10.02.04. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича. 2006. – 220 с.

Summary

The article deals with the concept „Arbeit“ as an absolute as a volorative constituent of ethnic mentality.

Keywords: *concept, paremias, consciousness.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Стаття присвячена розгляду використання інформаційно-комп'ютерних технологій на заняттях з німецької мови. Особлива увага приділяється аналізу можливих форм роботи з комп'ютерними навчальними програмами, які передбачають формування мовних навичок та умінь, а саме – фонетичної, граматичної та лексичної компетентностей студентів.

Ключові слова: *інформаційно-комп'ютерні технології, мовна компетентність, формування фонетичних, граматичних, лексичних навичок.*

На сучасному етапі ні в кого не викликає сумніву той факт, що ХХІ століття – це століття інформатизації і комп'ютеризації, що є запорукою успішного розвитку економіки, науки і культури. Це значить, що одним із найважливіших завдань, які стоять перед сучасною системою освіти, є підготовка конкурентоспроможного спеціаліста, здатного застосовувати нові інформаційні і комп'ютерні технології. У сучасній школі інформатизація є найважливішим механізмом реформування освітньої системи, яка спрямована на підвищення якості, доступності, та ефективності освіти. Мультимедійні та комп'ютерні технології є саме таким комунікативним засобом, який дає змогу універсального застосування на уроках іноземної мови і пропонує більш широкі можливості комплексного їх використання.

Дослідження проблеми використання комп'ютерних технологій знаходимо у працях вітчизняних (Л. Веденіна, П. Гевал, А. Зайцева, В. Биков, І. Корейба, Т. Пахомова, Г. Савицька, Ю. Харченко) та зарубіжних науковців (Л. Беляєва, М. Бовтенко, В. Будакова, А. Карпов, И. Макаревич, Є. Нелунова, Є. Полат, Л. Ольховская, Г. Селевко, М. Грунер, М. Керрес та ін.)

Метою даної статті є розглянути можливі форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на уроках іноземної мови, які передбачають формування мовних навичок та умінь, а

са́ме – фонетичної, граматичної та лексичної компетентностей студентів мовних вишів.

Можливості використання комп'ютерних програм величезні. З допомогою комп'ютерних програм можна вирішувати цілу низку дидактичних завдань: формувати навички та вміння читання; удосконалювати вміння письмової мови школярів; поповнювати словниковий запас учнів; формувати у школярів стійку мотивацію до вивчення німецької мови.

Для використання на уроках іноземної мови в даний час пропонується широкий спектр комп'ютерних програм: навчальні (для формування певних знань, умінь і навичок); тренувальні (для закріплення знань і умінь); контролюючі (для контролю якості знань та їх коригування); ігрові програми.

Використовуючи комп'ютерні програми реалізуються наступні цілі та завдання: при навчанні фонетиці: формування слухо-вимовних та інтонаційних навичок; при навчанні граматиці: розширення обсягу граматичних засобів, оволодіння новими граматичними явищами і вживання їх у мовленні; формування рецептивних граматичних навичок, продуктивне оволодіння певними граматичними явищами – наприклад, розпізнавання і вживання в мові різних типів речень, конструкцій; при роботі з лексикою: систематизація лексичних одиниць, розширення потенційного словника, розвиток навичок розпізнавання і використання в мовленні лексичних одиниць; формування лексичних навичок читання, аудіювання та продуктивних навичок в усному та писемному мовленні; при навчанні читання: сприйняття автентичних текстів різних стилів (публіцистичні, художні, науково-популярні), використовуючи основні види читання: вивчаюче, ознайомлююче та переглядове, що особливо актуально для учнів старших класів; формування умінь самостійного подолання мовних труднощів, надання довідково-інформаційної підтримки (Електронні енциклопедії, автоматичні словники) [1, 2].

Аналіз наукової літератури з даної проблеми показує, що на сучасному етапі існує досить багато навчальних комп'ютерних програм та курсів вивчення німецької мови, які сприяють формуванню вище згаданих навичок та умінь і які успішно можна використовувати як на заняттях з німецької мови, так і для організації самостійної роботи студентів. Наприклад, інтерактивний курс «Професор Хіггінс. Німецька без акценту» дає можливість порівнювати власну вимову із нормою, програма оцінює вимову слухача за десятибальною шкалою, сприяє розвитку слухових навичок. Програма для вивчення німецької мови «Moment mal Wortschatz Trainer 1-3»

тренує вимову, забезпечує систематичну роботу із лексикою, пропонує різноманітні види лексичних та граматичних вправ, відеофільми). Інтерактивний курс «Multi Extremes Deutsch» дає змогу вдосконалити граматичні знання, вивчити ідіоми, містить близько 25 тисяч лексичних одиниць, значний обсяг лінгвокраїнознавчого матеріалу, дає можливість створювати власний словник, що зробить процес оволодіння лексичним матеріалом цікавим і ефективним.

На уроках іноземних мов активно використовуються навчальні програми, такі як: Euro Plus (оригінальна, багатофункціональна програма), Media Publishing (MPSW 33), Distance Learning, Promt (UDDK).

Крім того, на заняттях з німецької мови можна використовувати ще такі найбільш популярні, на думку дослідників, види навчальних Інтернет-ресурсів із властивою їм структурою як хотліст, мультимедійний скрепбук, трежа хант, сабджект семпла, вебквест [3, с. 10].

До сучасних інтерактивних методів навчання з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій можна віднести і роботу із інтерактивною дошкою, подкастами, блогами тощо [2]. Особливо ефективними прийомами для формування мовної компетентності студентів є використання Web 2.0, яке супроводжується збільшенням частки самостійності студента і підвищенням передбачуваності формування мовних уявлень зокрема. Проте, у існуючих мережевих додатках містяться великі можливості для розвитку мовних уявлень, які адекватні характеристикам автентичності. Мовна інформація, яку студенти отримують із Інтернету, не завжди співпадає із мовленням викладача, правилами академічної граматики і мовними стереотипами навчальних посібників та підручників. Характерною рисою мовної інформації, яку учні знаходять в Інтернеті, є те, що вона відображає особливості природної живої мови.

Застосування комп'ютерних програм дозволяє змістити акцент з репродуктивної діяльності на творчу. Активна включеність в процес створення мовного матеріалу і висока ступінь інтерактивності сприяє формуванню психофізіологічних механізмів, які є необхідними для успішного оволодіння іноземною мовою: асоціативну та емоційну пам'ять, аудіовізуальне сприйняття.

Список використаних джерел

1. Пахомова Н. Ю. Компьютер в работе педагога / Н.Ю. Пахомова. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: «МарТ», 2005. – 192 с.

-
-
2. Низовая И.Ю. Новые сервисы и прикладные программы в практике преподавания иностранных языков / И.Ю. Низовая // Иностранные языки в школе. – 2014. – № 10 – С. 36-41.
 3. Сысов П.В., Евстигнеев М.Н. Разработка авторских учебных Интернет-ресурсов по иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 2. –С. 6-14.

Summary

The article deals with the problem of IC technologies use at the German lessons. Particular attention is paid to the analysis of possible forms of computer training programs that provide for the formation of language skills – namely phonetic, grammatical and lexical competence of students.

Key words: *IC technologies, language skills, formation of phonetic, grammatical and lexical competence.*

КОНЦЕПТ «ЩАСТЯ» В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПРОСТОРИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ МЕНТАЛЬНОСТІ СВІТУ

У статті розглядається відображення лінгвокультурних особливостей німецького народу на прикладі концепту «Щастя».

Ключові слова: *концепт, ментальність, свідомість.*

Кожна мова – це універсальна система знаків, потенційно здатна відобразити все, що складає реальний світ, описати різні предмети та явища навколишньої дійсності. Мова відображає дійсність, створює власну картину світу, специфічну й унікальну для кожної культури. У мовних картинах світу відображаються уявлення, вірування, поняття, стереотипи, концепти, які є складниками концептуальної картини етносу.

За своєю природою мислення людина передбачає, з одного боку, наявність незалежного від неї матеріального світу, який вона відображає, а з іншого, – вербальні засоби його відображення. Реальна дійсність відображається в мозку людини у процесі мислення як накопичення знань про цю дійсність, репрезентоване в матеріально виражених одиницях мови, які дають змогу людині перейти на рівень оперування відповідними вербалізованими структурами мислення. [1] Одним із компонентів, який опосередковує цей процес, і є концепт.

У сучасній лінгвістиці концепт тлумачиться як набір символів, якими оперує людина в ході мовленнєвої діяльності, «інформаційна структура свідомості, організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом п'яти психічних функцій свідомості і позасвідомого». [2]

Менталітет як цілісний феномен будь-якого етносу, маючи на культурно-історичні витоки, є актуальним об'єктом дослідження для визначення національного характеру. Досліджуючи концепт «щастя» в німецькій культурі, потрібно обов'язково визначити особливості ментального простору німецького етносу.

Слово *щастя* (*Glück*) вжилось вперше в 12 столітті (1160 р.) в середньовишньонімецькому періоді як «g(e)lücke». [3]

Слово *щастя* містить в собі 2 істотні відмінності: спершу- це короткотривале щастя, яке обумовлене зовнішніми впливами. Це можуть бути речі, які приносять користь або полегшений процес роботи, тому особа в такому випадку відчуває себе щасливою, задоволеною. Розрізняють також довготривале щастя, яке обумовлене внутрішніми станом організму. Якщо людина відчуває себе здоровою- звідси слідує, що людина вже відчуває себе щасливою.

Відрізняється також ще й манера висловлювання. Наприклад, якщо висловитись: «Ich habe Glück gehabt» (d.h. ich bin einem Unglück entkommen, der unerwartete günstige Ausgang eines Ereignisses oder habe unerwartet einen Volltreffer gelandet). Тобто уникнути несприятливого перебігу подій. Або «ich bin glücklich (d.h. ich erfahre ein Hochgefühl, das weitgehend unabhängig ist von unverdienten Glückszufällen oder dauerhafter Zufriedenheit)». [4]

Крім того, *щастя* має міру інтенсивності прояву: щастя як сміх, регіт конституює глибину радості задоволення тіла; щастя як блаженство – глибину задоволення радості душі і духу; щастя як здоров'я – норму функціонування людського організму; щастя як оцінка позитивне ставлення людини до емоційного й фізіологічного стану; щастя як благочестя – норму додержання приписів релігії; щастя як любов – глибину духовних потреб у цілому; щастя як подія – життєве задоволення «Я-образу». [5]

Існує кілька значень тлумачення щастя, який подає німецький словник Duden. Перше значення – удача, везіння, сприятливий збіг обставин. При цьому близькими за змістом словами є «Фортуна», «успіх», «щасливий випадок». Друге значення – особливий стан внутрішньої гармонії і задоволеності. У цьому значенні близьким за значенням є слово «радість». Третє значення – уособлений образ удачі, фортуни.

Можна зазначити, що концепт щастя є особливим для кожного народу, він тісно пов'язаний з ментальністю і є невід'ємною частиною людського буття. Щастя несе за собою довгу історію, змінюється під впливом часу. Кожна людина, кожен народ вкладає в це поняття щось своє, щось особливо значуще, яке відображає емоції, світобачення та характер відношення до самого поняття.

Список використаних джерел

1. Полюжин М. М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. – Ужгород : Ліра, 2005. – С. 6-18

-
-
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / Селіванова О. О. – Полтава : Довілля – К, 2006. – 256 с
 3. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm; 16 Bde. in 32 Teilbänden. Verlag von S. Hirzel; Leipzig; 1854 – 1961. Glück Band 8. Spalte 227
 4. Vgl. Unterholzner, Bert / Lohse, Bernd: Abitur-Wissen Ethik – Glück und Sinnerfüllung; Stark; Freising; 2011; Seite 7
 5. Бреслав Г. Психология эмоций: учеб. пособ. / Г. Бреслав. – 2-е изд., стереотип. – М. :Смысл, 2006. – 544 с.

Summary

*The article deals with the concept „Happiness“ as an absolute as a vol-
orative constituent of ethnic mentality.*

Keywords: *concept, mentality, consciousness.*

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ФОРМ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У 7 КЛАСІ

У статті досліджуються особливості використання аудіовізуальних форм на уроках німецької мови у 7 класі. Запропоновано комплекс вправ до навчального відеофільму «Eine witzige Familie».

Ключові слова: відеоматеріал, етапи, вправи.

Незважаючи на певний прогрес та використання Internet-ресурсів, однією з проблем навчання іноземної мови є досить обмежена можливість спілкування з носіями мови і використання навиків розмовної мови поза школою. Для вирішення вищезгаданої проблеми вчитель використовує різні методи і прийоми роботи, серед яких – застосування та робота з відеоматеріалами на уроці.

Зазначимо, що аудіовізуальний метод не є досить новим явищем, проте він дозволяє покращити результативність роботи учнів на уроці на 80 %. «Використання відеоматеріалів підвищує рівень мотивації вивчення іноземної мови, дає можливість працювати з автентичними зразками іноземної мови» [2, с. 33-36]. Це робить урок цікавим для всіх учнів класу.

Проблеми використання відеоматеріалів у навчальному процесі стали предметом дослідження багатьох українських дослідників: Н. Багрової, І. Боресевич, Н. Нікітіної, Ю. Федоренко та інших. Серед німецьких науковців й практиків, які досліджували це питання слід відзначити роботи Б. Біхеле (нім. В. Biecheler), Евелін Х. Шеер (нім. Evelin H. Scheer), Едну Поццобон (нім. Edna Pozzobon) та інших.

Актуальність теми дослідження зумовлена спрямованістю поглибленого вивчення використання відеоматеріалів, оскільки відео на уроках допомагає підвищити якість знань та дозволяє використовувати усі чотири види мовленнєвої діяльності на уроці.

Мета статті полягає в аналізі можливостей використання відеоматеріалів на уроках німецької мови у 7 класі та розробці комплексу вправ до відео.

Визначена мета зумовлює виконання наступних завдань:

– виявити вплив використання відеоматеріалів на процес навчання іноземної мови;

– визначити вимоги до вибору відео для учнів 7 класу;

– розробити комплекс вправ для роботи з відеофрагментом.

Під час підбору й підготовки відеосюжетів потрібно враховувати поступовість у наростанні складності. У навчальному процесі використовуються спеціальні курси, серед яких слід зазначити наступні: «Відеоуроки німецького язика», «Alles Gute», «Extra auf Deutsch», «Deutsch spielerisch lernen», «Jojo sucht das Glück», відеоматеріали «Deutsche Welle» тощо. На наш погляд, зміст цих спеціальних курсів сприяє формуванню та розвитку комунікативної й міжкультурної компетентності учнів, підвищенню мотивації вивчення німецької мови і тому дуже важливим є правильно підібране відео для уроку.

Німецькі науковці Е. Х. Шеер, Е. Б. Шмітке, Е. Поццобон й Л. М. Шміт, одностайні в думці, що «відео має відповідати темі заняття, сприяти розвитку мовленнєвої компетенції учнів й мати міждисциплінарний характер» [3, с. 33]. Також надзвичайно важливо усвідомлювати, хто є цільовою групою, на скільки готові учні класу для сприйняття відео, а також яким є їх рівень володіння мовою.

С. Ю. Ніколаєва вважає, що саме починаючи із 7 класу відбувається створення бази для активного володіння навчальним іншомовним матеріалом [1, с. 229-230]. Учні володіють практично всім граматичним матеріалом, необхідним для усного мовлення.

У зарубіжній методичній літературі, зокрема у роботі К. Шрамм рекомендується використання відеоматеріалів один раз в тиждень або, щонайменше, один раз в два тижні [4, с. 178-183]. Тривалість роботи із використанням відео для учнів 7-9 класів від 2 до 7 хвилин.

Традиційно виділяють три основні етапи роботи з відеоматеріалом: перед початком перегляду, під час перегляду та після перегляду фільму [3, с. 34-37].

Опираючись на вищезазначену класифікацію, ми розробили комплекс вправ до відеофрагменту «Eine witzige Familie» із сайту «Lingorilla» [5]. Уривок містить музичний супровід та субтитри. Для успішного перегляду та засвоєння інформації із відео можна підготувати комплекс вправ.

На допереглядовому етапі вправи зазвичай опираються на життєвий досвід, саме тут учні висувують свої припущення та гіпотези стосовно відео, які потім будуть підтверджені, або спростовані. Зазвичай використовують вправи для роботи із словником чи

такі, які не потребують попереднього перегляду відео. Вважаємо доречним наступні види вправ: 1. Das Asoziogramm – «Wortigel» zum Thema „die Familie“. 2. Olympiade-Quiz: «Welche Gewohnheiten könnten die Familienmitglieder haben, um die Benennung „eine lustige Familie“ zu bekommen». 3. Das Spiel «ein Wort erraten».

Демонстраційний етап передбачає паузовий перегляд. Спочатку можливо повністю переглянути сюжет з метою отримання загального уявлення подій. Потім здійснюється перегляд сюжету із стоп-кадром. На цьому етапі перевіряється розуміння учнями змісту відеофрагменту та активація мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції. Завдання спрямовані на пошук, вичленення, фіксування та трансформацію певного мовного матеріалу: 1. Fühlt die Lücken aus. 2. Richtig oder falsch. 3. Was war zuerst und was passierte dann. 4. Das Spiel «Mikrophon». 5. Setzt das richtige Modalverb ein. 5. Das Spiel «Хрестики-нулики».

На заключному етапі основним завданням є стимулювання активної комунікативної діяльності учнів на основі ситуації із відеофрагмента з використанням опрацьованого мовного матеріалу. Тому тут доречно виконати завдання творчого характеру за темою відео: 1. Das Spiel: «Eins, Kamille, zwei, Kamille ...» 2. Rollenspiel zum Video. 3. Aussatz zum Thema «die Gewohnheiten meiner Familie». 4. Spiel «Versteckte Kamera».

Підсумовуючи вищесказане, можна з упевненістю говорити, що навчальні відео позитивно впливають на активізацію роботи учнів, сприяють подоланню мовленнєвого бар'єру. Використовуючи на заняттях відеоматеріали, вчитель може покращити процес сприйняття інформації у школярів і тим самим поліпшити результати в навчанні. Подальше впровадження відеоматеріалів в процес навчання є перспективним. Результати даної роботи можуть бути корисними вчителям та студентам філологічних факультетів, зокрема їх використання на уроках німецької мови у 7 класі під час вивчення теми «Meine Familie».

Список використаних джерел

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / [О. Б. Бігич, Н. О. Бражник, С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Яхунов Т.О., Верисокін Ю.І. Типологія кіноінформації та її використання для навчання лексики соціокультурним компонентом / Т.О. Яхунов, Ю.І. Верисокін // Іноземні мови. – 2000. – №3. – с. 33-36.
3. Aktivitäten zu You Tube. Videos im DaF-Unterricht für Kinder und Jugendliche / [Scheer Evelin H., Schmidt Lair M.,

-
-
- Schmidtke Batista E., Pozzobon E.] // Aktivitäten zu You Tube. Videos im DaF-Unterricht für Kinder und Jugendliche // DaF Brücke. – 2012. – № 12. – 33-37 S.
4. Schramm Karen Lernszenarien. Die neue Philosophie des Sprachenlernens – ein sprachdidaktischer Lehrfilm [Rezension]. / Karen Schramm // Deutsch als Fremdsprache. – 2008. – №45 (3). – S. 178-183.
 5. Lingorilla. Eine witzige Familie [електронний ресурс] / Lingorilla // Eine witzige Familie. – 2015. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=eMVMhch2mC4> (дата звернення 26.03.2016). – назва з екрана.

Summary

The article investigates the peculiarities of using the audio-visual forms at the German lessons in the 7th form. The complex of exercises to the training video film «A funny family» is worked out.

Keywords: *video material, stage, exercise.*

DIE ROLLE DER KOLLOKATIONEN IM FREMSPRACHENERWERB

У статті розглядаються трактуванню терміну «колокативи» у науковій літературі. Особлива увага приділяється особливостям вичення колокативів в процесі оволодіння німецькою мовою.

Ключові слова: *колокативи, процес вивчення німецької мови.*

Jeder Sprecher spürt intuitiv, dass viele Wörter seiner Muttersprache dazu tendieren, in relativ festen und wiederkehrenden Kombinationen aufzutreten, z.B. *ein Verbrechen begehen, eine Frage stellen, einen Vortrag halten, einen Vertrag schließen, einen Spaziergang machen, Fahrrad fahren, blondes Haar, starker Raucher, schwer verletzt, tief beeindruckt, weit verbreitet*. Solche typische und stets wiederholte Wortkombinationen einer Sprache werden Kollokationen genannt.

Es handelt sich um ein interessantes Phänomen, das extrem vielschichtig ist und deshalb zahlreiche sprachwissenschaftliche Teilbereiche tangiert. Daraus ergeben sich Definitionsschwierigkeiten des Kollokationsbegriffs. Je nach Perspektiven der einzelnen Disziplinen kommen wir zu unterschiedlichen Auslegungen. Insgesamt kann dabei zwischen weiteren und engeren Auffassungen unterschieden werden. Gemäß einer sehr weiten Konzeption, die primär quantitativ und statistisch ausgerichtet ist und z.B. in der Computer- und Korpuslinguistik verbreitet ist, handelt es sich bei einer Kollokation um jegliches Mit-einandervorkommen von Wörtern in einem Korpus, unabhängig vom semantischen Gehalt der Verbindungen. Wird hingegen von einer engen, vorwiegend qualitativ und semantisch ausgerichteten Konzeption ausgegangen, so handelt es sich bei Kollokationen um einen bestimmten Typus von Phraseologismen (im weiteren Sinne), der auf dem Kontinuum zwischen freien Wortverbindungen auf der einen Seite und idiomatischen Ausdrücken (Idiomen) auf der anderen Seite anzusiedeln ist: Kollokationen sind demzufolge weder gänzlich „frei“ zusammensetzbar noch vollständig idiomatisiert; aus diesem Grund werden sie oft auch als „halbfest“ bezeichnet. In unserer Arbeit betrachten wir Kollokationen aus der fremdsprachendidaktischen Sicht und gehen von der engen phraseologiegeprägten Kollokationsauffassung aus.

Kollokationen werden von Muttersprachlern nicht als eine Besonderheit empfunden, ihnen erscheinen solche Ausdrücke als trivial. Erst im

interlingualen Vergleich fällt die Besonderheit dieser Wortverbindungen ins Auge: im Englischen *reitet* man sein *Fahrrad* (*ride a bike*) im Russischen *schlägt* man *ein Tor ein* (забить гол), ein *Spaziergang* wird *genommen* (engl. *take a walk*), *Zähne* werden *gebürstet* (engl. *brush ones teeth*), ein *Vortrag* wird *gegeben* (engl. *to give a talk*). Solche lexikalischen Kombinationen sind interlingual arbiträr, das heißt, dass sie oft von Sprache zu Sprache variieren. Mehr noch, sie sind nicht immer als Kollokationen übertragbar. Was in einer Sprache eine Kollokation ist kann in einer anderen Sprache ein Idiom, ein einfaches Verb oder eine freie Wortverbindung sein. Deshalb stellen sie, werden sie nicht als Kombinationen gelernt, ein großes Problem für den Fremdsprachenlerner dar, der sie zwar ohne Schwierigkeiten versteht, mangels einer ausreichenden aktiven Kompetenz aber normalerweise nicht richtig verwenden kann.

Die Relevanz des kollokationalen Lernens resultiert daraus, dass Kollokationen eine sehr frequente sprachliche Erscheinung darstellen. Sie sind gleichermaßen in gesprochener und in geschriebener Sprache sowie in gemeinsprachlichen als auch in fachsprachlichen Texten anzutreffen. Nach F.J. Hausmann sind Kollokationen insbesondere wegen ihrer Menge problemstiftend: „die Kenntnis der Kollokationen ist nicht etwa sprachlicher Luxus, sondern elementar. Banalste Alltagsdinge sind in Form von Kollokationen von der Sprache vorgegeben. Der Fremdsprachler lernt an ihnen nie aus“ [1, S. 9].

Diese Allgegenwärtigkeit der Kollokationen, ihre Vielfalt und ihre beachtenswert große Anzahl machen sie zu einem sehr umfangreichen Lerngegenstand. Fremdsprachenlerner haben beträchtliche Mengen von Kollokationen zu memorieren, damit sie native-like klingen können. Wenn sie aber einmal beherrscht sind, erleichtern Kollokationen die Sprachverarbeitungsprozesse wesentlich. Wenn man die Omnipräsenz der Kollokationen nicht aus der Kostenseite, sondern aus der Nutzenseite betrachtet, so stellt man fest, dass große Mengen von Sprachrezeptions- bzw. Sprachproduktionsaufgaben sich mit Kollokationskenntnissen leichter bewältigen lassen. So können Fremdsprachenlerner, wenn sie Kollokationen gut kennen und sie richtig einsetzen, sich auf die inhaltliche Seite ihrer Aussagen besser konzentrieren, sie haben mehr Zeit, um ihre Äußerungen zu planen und zu strukturieren und um sich zu überlegen, was sie eigentlich mitteilen wollen. Dass dies für Fremdsprachenlerner von noch größerer Bedeutung als für Muttersprachler ist, liegt auf der Hand.

Kollokationen haben einen unterschiedlichen Stellenwert für die Sprachproduktion und die Sprachrezeption. Beim Lesen von Texten verhalten sich Kollokationen eher unauffällig, sie werden von Rezipienten fast nicht zur Kenntnis genommen, weil diese Wortverbindungen meis-

tens kompositionell sind und ihre Gesamtbedeutung in der Regel der Summe der Bedeutungen ihrer Bestandteile entspricht. Wenn man aber vom Lesen zum Verfassen eigener Texte übergeht, erweisen sich Kollokationen als fehlerträchtig, weil es auf die richtige Selektion ankommt. Anna Reder, die sich intensiv mit dem Thema „Kollokation“ aus fremdsprachendidaktischer Perspektive beschäftigt, bezeichnet Kollokationen für Fremdsprachenlerner als „eine ‚zuverlässige‘ Fehlerquelle“.

Sie verweist auf die Äquivalenzproblematik bei der Übersetzung, die ihrerseits zu Interferenzfehlern führt: „Kollokationen bilden ein erhebliches Sprachlernproblem, zumal deren Bestandteile in den einzelnen Sprachen nicht immer äquivalent sind und daher häufig Interferenzfehler auftreten können“ [2, S. 187].

Ein typisches Beispiel für einen solchen Interferenzfehler wäre die inkorrekte Wortverbindung *einen Vortrag geben*, die von einem DaF-Lerner auf der Grundlage von *to give a talk* produziert wurde. Anna Reder spricht in diesem Fall von einem negativen L1-Transfer. Ein negativer L-1 Transfer ist dann vorhanden, wenn die zielsprachlichen Wortverbindungen durch eine direkte Übernahme aus der Muttersprache entstehen.

Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass Kollokationen als wortübergreifende Einheiten zu vermitteln und zu erlernen sind, wenn wir Kollokationen als Phraseme betrachten. Besonders relevant ist der Umgang mit jenen Kollokationen als Einheiten, deren Entsprechungen in L1 nicht total äquivalent sind. Die Sensibilisierung für die Unterschiede und Ähnlichkeiten, sinnvolle Nutzung und Einsetzung der Forschungserkenntnisse im Fremdsprachenunterricht können positive Auswirkungen auf den Lernprozess einer Fremdsprache haben.

Список використаних джерел

1. Hausmann F. J. Was ist und was soll ein Kontextwörterbuch? / Franz Josef Hausmann // Ilgenfritz, Peter; Stephan-Gabinel, Nicole; Schneider, Gertraud: Langenscheidts Kontextwörterbuch Französisch-Deutsch. Ein neues Wörterbuch zum Schreiben, Lernen, Formulieren. – Berlin: Langenscheidt, 1989. – S. 5-9.
2. Reder A. Müssen Kollokationen zu Fehlern führen? Ein deutsch-ungarisches kontrastives Modell / Anna Reder // Herwig, Rolf (Hrsg.), Sprache und die modernen Medien. Akten des 37 Linguistischen Kolloquiums in Jena 2002. – Frankfurt am Main, 2004. – S. 183-196.

Summary

The article deals with the main interpretation of the term “collocation” in scientific literature. Special attention is paid to the peculiarities of collocation studying in the process of German language acquisition.

Key words: *collocations, the process of German language acquisition.*

PHRASEOLOGISCHE REIHEN IN DER WIRTSCHAFTSSPRACHE

У статті проаналізовано вживання фразеологічних одиниць у професійній мові.

Ключові слова: професійна мова, фразеологізм, термін

Die Sprache als Kommunikationsmittel entwickelt sich immer und ist ein Ausdruck der gesellschaftlichen Verfassung. Sie ist ein lebendiger Körper, der sich immer wieder neu erfindet und manchmal eben auch kompliziert und schwierig sein kann. Die einzelnen Fachgebiete besitzen einen eigenen besonderen Wortschatz, der viele Wörter, die in der Gemeinsprache nicht vorkommen, enthält. Wie jede Sprache verfügt auch die deutsche über Wörter und Wendungen, die mit der beruflichen Tätigkeit des Sprechers aufs engste verbunden sind.

Wichtigste Triebkraft für die Entwicklung der Wirtschaftssprachen – vor allem im XIX. und XX. Jahrhundert – ist zweifellos der wissenschaftlich-technische Fortschritt. Besondere Weise, die zum Wachstum der Fachwortschätze führt, ist Verwendung der Phraseologismen in der Wirtschaftssprache, wo sie eine besondere Rolle spielen. Man ist sich oftmals dessen nicht bewusst, aber man begegnet ihnen fast in jedem Kommunikationsbereich. Sie werden sowohl schriftlich, als auch mündlich verwendet und bilden einen interessanten Aspekt der Sprache. Die Verwendung solchen festen Wortverbindungen macht mündliche Kommunikation interessant. Und dabei ist das Sprechen originell und treffend.

Schon weiter im XIX.-XX. Jahrhunderten untersucht man die Phraseologismen als selbständige Kategorien und gibt die große Aufmerksamkeit auf ihre Bedeutung und Wert in der Wirtschaftssprache: V. Höppnerova, B.-M. Schuster, V. Schmitz, O. Smolyar, M. Duhme, K. D. Pilz, W. Fleischer, L. Hoffmann u.a. Es gibt viele verschiedene Untersuchungen in diesem Gebiet. Das Wissen um die Funktion der Phraseologismen in der Wirtschaftssprache wird dadurch steigen. Und die vielflächigen Beziehungen zwischen Sprache und Gesellschaft sind dabei wichtig. Man hat aber dieses Thema nicht völlig untersucht. Folgenderweise ist es **aktuell**.

Die vorliegende Arbeit befasst sich mit der Wirtschaftssprache und verfolgt **das Ziel** – die Besonderheiten der phraseologischen Reihen in der Wirtschaftssprache zu zeigen.

Verschiedene Autoren sind der Ansicht, dass die Wirtschaftssprache eine Fachsprache sei. Der Begriff „*Fachsprache*“ oder auch „*Technolekt*“ und „*Funktiolekt*“ wird meistens in Abgrenzung zum Begriff „*Gemeinsprache*“ verwendet. Es ist nicht möglich sowohl den Begriff „Gemeinsprache“ als auch den Begriff „Fachsprache“, eindeutig zu definieren [1, S. 184; 3, S 156].

Vielen Menschen fällt die Auseinandersetzung von diesen Begriffen in ganz alltäglichen Situationen oftmals schwer. In den einzelnen Definitionen wird die Fachsprache als Berufssprache, oder Sondersprache bezeichnet. Wenn man zum Beispiel von der Bezeichnung Berufssprache ausgeht, kann auch dieser Begriff angenommen werden, weil die *Fachsprache als Subsystem der Gesamtsprache der Kommunikation zwischen den Fachleuten dient*. Die Fachsprache ist ein Kommunikationsmittel, das den Empfängern, den Fachleuten am meisten, die schriftliche oder mündliche Verständigung in einem bestimmten Berufsgebiet – Technik, Wissenschaft oder Wirtschaft ermöglicht.

Es ist festzustellen, dass Wirtschaftsdeutsch viele phraseologische Wendungen hervorbringt. In der Fachsprache sind **zwei Arten** von Phraseologismen zu finden: **1)** Wendungen, die ausschließlich der Allgemeinsprache zugeordnet werden können z.B. *den Hut nehmen, die Latte hoch legen, die Nase vorn haben*; **2)** Wendungen, die ausschließlich der deutschen Wirtschaftssprache zuzuordnen sind, die entweder vollidiomatisch, z.B. *in der Kreide stehen, den Rotstift ansetzen*, oder noch häufiger teildiomatisch sind, wie z.B. *den Geldhahn abdrehen*.

Als Abgrenzungskriterium zur Unterscheidung von fachsprachlichen und gemeinsprachlichen Wendungen gilt der Grundsatz, dass fachsprachliche Phraseologismen eindeutig Sachverhalte oder Objekte benennen, die „fachspezifischen Charakter haben und deshalb auch nur innerhalb der Fachsprache als festgefügte Wendungen reproduziert werden“ [2, S. 72]. Der fachspezifische Charakter dieser Wendungen wird in den meisten Fällen dadurch erkennbar, dass diese Phraseologismen in ihrer Wortgruppenstruktur mindestens eine Komponente mit fachspezifischem Bezug erkennen lassen.

Unter **phraseologischen Reihen** sind in der vorliegenden Arbeit solche Phraseologismen zu verstehen, die die gleiche Basiskomponente aufweisen, aber unterschiedlichen Inhalt zum Ausdruck bringen. Die Einordnung in den phraseologischen Reihen erfolgt nach dem Vorhandensein einer **gemeinsamen Basiskomponente**, während

dies bei den Sachgruppen nicht erforderlich war. In der Wirtschaftssprache können phraseologische Reihen mit den Basiskomponenten **Börse, Dollar, Geld, Geschäft, Gewinn, Kasse, Aktien, Kurs, Markt, Kosten, Zahl(en) und Zins(en)** nachgewiesen werden: *der schwarze Markt* - illegaler Markt; *auf dem Markt aktiv sein* - populär sein; *etwas auf den Markt bringen* - etwas in den Handel bringen, etwas zum Verkauf anbieten; *der graue Markt* - ordnungspolitisch nicht gewünschter Handel; *Arbeitsmarkt* - der Ort, an dem die Nachfrage nach Arbeitskräften mit dem Selbstangebot von Arbeitskräften zusammentrifft; *gut im Geschäft sein* - bei einer Sache erfolgreich sein; *etwas ins Geschäft stecken* - etwas ins Geschäft investieren; *Kursschwankung* - Veränderung des Marktpreises von Wertpapieren; *auf seine Kosten / Rechnung kommen* - zufrieden gestellt werden; *ein Kuhhandel* - zu sehr auf den eigenen Vorteil bedachter Handel; *Kasse machen* - Geld einnehmen; *die Aktien von jemandem stehen schlecht* - jemand hat schlechte Aussichten; *das Konto einfrieren* - die freie Verfügbarkeit des Geldes unterbinden; *eine gespickte (schmale) Börse* - ein geldbeutel; *seine Börse zücken* - das Geld sinnlos hinauswerfen; *gesunken Dollarkurs* - Handelspreis des Dollars, der Währungseinheit der USA.

Die Untersuchung hat auch gezeigt, dass in der Wirtschaftssprache Phraseologismen der Allgemeinsprache mit den Basiskomponenten aus dem Bereich des menschlichen **Körpers (Auge(n), Finger, Fuß, Gesicht, Haar(e), Hand/Hände, Haut, Herz, Kopf, Mund, Nase, Nerv(en), Ohr(en) und Rücken)** auftreten, wie z.B.: *Fuß fassen* - sich eingewöhnen, dazulernen; *etw. aus einer Hand bieten* - mehrere ähnliche Dienstleistungen oder Produkte gleichzeitig anbieten; *jmdm. (sehr) am Herzen liegen* - jemandes innerstes Anliegen sein; jemandem sehr wichtig sein; *jemandem den Kopf vollmachen* - so viel reden, dass man damit seinem Zuhörer auf die Nerven geht; *den Mund halten* - still sein, nichts sagen; Oder treten aber auch andere Basiskomponenten (**Dach, Haus, Tisch, Tür, Blick, Licht, Punkt, Rolle, Schritt, Zeit, Ziel**) auf: *Schritt für Schritt* - schrittweise; eins nach dem anderen; *etw. zum Opfer fallen* - eingespart werden; aus Geldmangel gestrichen werden; *am Ball bleiben* - aktiv bleiben, etwas weiterverfolgen; *zwischen etw. Brücke schlagen* - eine Verbindung herstellen.

Das phraseologische Untersuchungskorpus der vorliegenden Arbeit zeigt, dass in der Wirtschaftssprache häufig auf Wendungen zurückgegriffen wird, die der Allgemeinsprache zuzuordnen sind. Dabei ist besonders auffällig, dass die Basiskomponenten der Reihen häufig menschliche Körperteile (Somatismen) benennen, die in

Kombination mit anderen Komponenten, insbesondere Verben, eine übertragene Bedeutung hervorrufen und deshalb als teil- oder vollidiomatische Phraseologismen zu bezeichnen sind.

Literatur

1. Гінка Б. І. Лексикологія німецької мови : лекції та семінари : навч. посіб. для студентів-германістів. – вид. 2-е, переробл. і доп. / Б. І. Гінка. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2008. – 280 с.
2. Duhme, Michael Phraseologie der deutschen Wirtschaftssprache: eine empirische Untersuchung zur Verwendung von Phraseologismen in journalistischen Fachtexten / Michael Duhme. – Essen: Die Blaue Eule, 1991. – 175 S.
3. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. – 2. durchges. und erg. Auflage / Wolfgang Fleischer. – Tübingen: Niemeyer-Verlag, 1997. – 299 S.

Summary

In article was analyzed using idioms in professional language.

Key words: *professional language, idiom, terms*

ДЖЕРЕЛА ПОПОВНЕННЯ ЕПТОНІМНОГО ФОНДУ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються джерела поповнення фонду крилатих висловів (ептонімів) сучасної німецької мови, проаналізовано особливості функціонування крилатих висловів.

Ключові слова: ептонім, крилатий вислів, фразеологія.

Крилаті вислови займають особливе місце у фразеології як один із найцікавіших засобів виразності мови. Наукові пошуки в сфері вивчення цих стійких зворотів викликають значний інтерес у науковців, навколо них зосереджено увагу багатьох дослідників. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення умов та шляхів формування фонду крилатих висловів німецької мови. Сьогодні, незважаючи на численні розробки багатьох питань, пов'язаних з вивченням ептонімів, на велику кількість статей, посібників, все ще існують різні точки зору, різні підходи до вивчення цього фразеологічного шару мови.

Крилаті вислови або ептоніми – багатоаспектний феномен, у якому водночас взаємодіють індивідуально-авторські, загально-мовні й соціокультурні складники. Основними ознаками фразеологічності ептонімів є неоднослівність, стійкість і відтворюваність із повністю або частково переосмисленим компонентним складом; первинний контекст зумовлює їхню внутрішню форму, а індивідуально-авторське походження [1]. У німецькому сучасному ептонімному фонді можна виділити вісім джерел: фольклор, християнські сакральні тексти, художня і публіцистична література, види і жанри театрального мистецтва, пісня, кінематограф і телебачення, реклама, політика.

Крилаті вислови фольклорного походження, представлені різними жанрами фольклору в XI–XIV ст. фонд КВ збагатився за рахунок одиниць, що прийшли з казок, легенд, німецького героїчного епосу. А в XV–XVI ст. склався значний пласт КВ, що прийшов з народних пісень. Особливим джерелом є німецькі народні книги і шванки. Так з германських саг походять наступні КВ: *auf der Bärenhaut liegen; auf Regen folgt Sonne*, *an die große Glocke hängen* народних книг: *Eulenspiegel, Eulenspiegeleien, Eulenspiegelstreiche, Faust, Köhlerglaube; den gestrigen Tag suchen* [3]. Найбільш зна-

чним твором німецького героїчного епосу є „Пісня про Нібелунгів“ («Das Nibelungenlied»), з якої походять такі крилаті вислови: *Winterstürme weichen dem Wonnemond; Ring der Nibelungen\ Nibelungen Hirt.*

Формування фонду біблійних крилатих висловів в німецькій мові починається в епоху раннього Середньовіччя (X ст.). Поповнення корпусу біблійних крилатих висловів в німецької мови відбувається в основному двома шляхами: від вже існуючих біблеїзмів утворюються нові одиниці в результаті дії власне лінгвістичних чинників; сам текст Біблії продовжує породжувати нові біблеїзми. Найбільш продуктивними джерелами біблійних крилатих висловів в німецькій мові є сюжети Старого і Нового Заповітів: *Seid fruchtbar und mehret euch; Sodom und Gomorrha; Zur Salzsäule erstarren; Es werde Licht!; ungläubiger Thomas; babylonische Sprachverwirrung; Arche Noah* [4].

Художня, публіцистична і наукова література є джерелом крилатих висловів ще в період пізнього Середньовіччя. Це вислови відомих авторів, цитати з творів. Разом з фольклорними ептоніми літературного походження надають німецькій мові своєрідний колорит і є невід’ємною частиною духовної культури кожного окремо взятого етносу [2, с. 110]. З кінця XVIII до початку XX ст. німецька художня і публіцистична література стають найпотужнішими джерелами поповнення ептонімного фонду. Наприклад, Й. Гете: *Die Liebe macht vieles Unmögliche möglich; Grau, teurer Freund, ist alle Theorie und grün des Lebens goldner Baum*; Ф. Шиллер: *Ernst ist das Leben, heiter die Kunst; Mit eitler Rede wird hier nichts geschafft* Г. Гейне: *auf Flügeln des Gesanges; aus der Tiefe des Gemüts* [3].

Характер німецької літератури в XX ст. дуже багато в чому визначили події історії. Застій в політичному житті і розпад кайзерської Німеччини, дві світові війни, в яких країна зазнала поразки, економічну кризу, що послідувала за першою світовою війною, роки нацистської диктатури і післявоєнний розділ країни не могли не відбитися на мовній картині світу німецького народу цього періоду, і в першу чергу на фонді крилатих висловів. Відомими авторами КВ в німецькій літературі XX ст. є В. Брехт (*Die im Dunkeln sieht man nicht; Prüfe die Rechnung, du musst sie bezahlen; Unglücklich das Land, das Helden nötig hat!*), Г. Гессе: (*das Glasperlenspiel; der Weg nach Innen; Und jedem Anfang wohnt ein Zauber inne*) та К. Тухольський: *Mit der Seele baumeln; Lerne lachen ohne zu weinen* [3 с. 367].

У кінці XIX – початку XX ст. найактивнішим джерелом КВ стає професійне мистецтво (опера, оперета, романс). На по-

чатку ХХ ст. до них приєднується кінематограф, а в 1950-х рр. і телебачення, яке також сприяє проникненню в німецьку літературну мову КВ з оригінальних телепередач і телесеріалів. Одним з перших жанрів сценічного мистецтва, що проявили афористичну активність, була опера. Найбільша кількість крилатих висловів німецької мови походить з творів В. А. Моцарта: *aber in Spanien tausendunddrei; keine Ru' bei Tag und Nacht* („Don Giovanni”), та Р. Вагнера: *Die Frist ist um* („Der Fliegende Holländer”) [4, с. 160-166]. До „золотого” фонду німецької крилатології увійшло також 37 уривків з оперет. З оперет Й. Штрауса походять: *Donnerwetter, Glücklich ist, wer vergißt, was nicht mehr zu ändern ist; Mein idealer Lebenszweck ist Borstenvieh und Schweinespeck* [4, с. 150].

Репліка з фільму, телепередачі також може стати крилатим висловом. Вирішальну роль в її визнанні грає глядацька симпатія до фільму, телепередачі. Наприклад: „*Appelwein – Metropole*”, „*Das (er) ist Spitze*” та ін. Багато назв кінофільмів і телепередач запам’ятовуються надовго, особливо якщо їх сенс ясний і не вимагає коментування. Характерно, що експликація обмежена вказівкою, назва якого фільму стала крилатою. „*Himmel ohne Sterne*”, „*Liebe, Jazz und Uebermut*”, „*Ohne dich wirdes Nacht*”, „*Wie sag ich’s meinem Kinde?*” [4, с. 247].

В цей час з’являється ще одне джерело виникнення КВ – реклама, а умовами переходу рекламних цитат в крилаті є інтерес до них глядача-покупця, стислість, зрозумілість, динамічність, повторюваність і оригінальність вербального оформлення рекламного обороту. Наприклад: *Bier hat Wumm; Mach mal Pause!; Kommt Zeit, kommt Rad; Nicht immer, aber immer öfter; Schönheit kommt selten allein; Selbst ist die Frau* [4 с. 217].

Матеріал дослідження переконливо свідчить про вплив ЗМІ на об’єм і склад сучасних німецького фонду КВ, на розвиток ідеолоксиконів носіїв німецької мови. Розповсюджувачами нових КВ, сприяючими їх широкій популярності і частому вживанню в мові сучасників, як правило, є в ХХ – ХХІ ст. ЗМІ.

Список використаних джерел

1. Брацун О. І. Крилаті вислови як об’єкт лінгвістичного дослідження / О. І. Брацун // Актуал. пробл. слов’ян. філол.: Міжвуз. зб. наук. ст. – 2006. – Вип. 11, ч. 1: Лінгвістика і літературознав. – С. 36-42.
2. Шулежова С. Г. Крылатые выражения русского языка, их источники и развитие / С. Г. Шулежова. – М. : Азбуковник, 2001. – 288 с.

-
-
3. Büchmann G. Geflügelte Worte: Der Zitatenschatz des deutschen Volkes / G. Büchmann. – Leck : Knaur Taschenbuch Verlag, 2000 – 639 S.
 4. DUDEN. Zitate und Aussprüche: Herkunft und aktueller Gebrauch / Duden, Bd. 12, hrsg. von der Dudenredaktion. 3 überarb. und aktualisierte Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2008. . – 896 S.

Summary

The article is devoted to the sources of origin of winged expressions in German language and their features of functioning are analyzed.

Keywords: *eponym, winged words, phraseology.*

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ЗОШ ЗАСОБАМИ НІМЕЦЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей формування лінгвокраїнознавчої компетенції учнів ЗОШ засобами німецької фразеології.

***Ключові слова:** фразеологізм, фразеологія, фразеодидактика*

Ми живемо в ХХІ ст. – столітті нових вимог, нових принципів та законів життя. З кожним роком все більше зростають освітні потреби, оскільки основним напрямком навчання в Україні – є підготовка сучасного суспільства до діалогу культур. Більшість дослідників, зокрема Н. Колевтинова, Л. Прокопенко, наголошують на тому, що мовлення педагогів емоційно безбарвне та «сухе», а як наслідок – їхніх учнів також. Потреба у збагаченні мовлення учнів фразеологізмами визначила необхідність розробки ефективної системи роботи з навчання фразеології на уроках іноземної мови, що зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Проблемі розвитку фразеодидактики та її впровадження у систему навчання присвячено чимало наукових праць: на матеріалі німецької (Т. Іванова), української (Г. Гребницький, Д. Ужченко, Ю. Сагата), англійської (А. Подосінікова, В. Усата), російської (Л. Зиндер, Т. Строева) мов. Були зроблені окремі спроби теоретичного вивчення методики навчання фразеології в середній та вищій школах (К. Балабух, О. Бублик, Л. Віталіш, V. Kosakova, P. Kühn). Водночас, поняття фразеодидактики, її роль та місце у системі сучасної освіти в Україні досліджене недостатньо.

Мета дослідження – визначити особливості формування лінгвокраїнознавчої компетенції учнів ЗОШ засобами німецької фразеології.

Встановлено, що у формуванні мовленнєвої субкультури учнів велике значення має активне використання у мовленні фразеологізмів. Адекватне сприйняття фразеологізмів, правильне їх вживання є «безсумнівним показником емоційного освоєння іноземної мови. Добірна, фразеологічно багата мова не лише навчає, а й виховує сентенціями, які містяться в ідіомах, прислів'ях, при-

казках, примовках, відкриває глибини й самої мови – криниці» [2, с. 3].

Загальновідомим є той факт, що національні особливості будь-якої мови найвиразніше постають при знайомстві з її фразеологічною спадщиною. Як зауважує Л. Даниленко – «Фразеологія – найбільш «інтимна» частина кожної мови. Вона безпосередньо пов'язана з історичною, етномовною, культурологічною, ірреальною специфікою народу-носія» [1, с. 5].

Шляхом аналізу наукових джерел встановлено, що вкінці ХХ ст. виникає абсолютно нова наука – «фразеодидактика» – підрозділ фразеології, предметом дослідження якого є навчання та вивчення фразеологізмів не лише іноземної, а й рідної мови також.

Р. Kühn зауважував, що фразеодидактика німецької мови знаходиться у стані «сну сплячої красуні», хоча ця наука не втрачає свою актуальність ніколи, оскільки саме фразеологізми вважаються важливою складовою емоційно-насиченого, «живого» спілкування і тому кожен, хто вивчає іноземну мову, повинен знати фразеологізми цієї мови і активно використовувати їх у спілкуванні. [4, с. 170].

Для проведення будь-якого дослідження, важливим є визначення понятійного апарату, яким послуговуватимемося. Говорячи про фразеологізм, використовуватимемо визначення І. Чернишової – «фразеологізми є стійкими словесними комплексами різних структурних типів з одиничним поєднанням компонентів, значення яких виникає внаслідок повного або часткового семантичного перетворення компонентного складу» [3, с. 32]. Такий підхід дозволяє включити до ФО: фразеологічні єдності, фразеологічні зрощення, фразеологічні сполучення, прислів'я, приказки, парні фразеологізми, сталі порівняння.

Шляхом аналізу змісту підручників з німецької мови та навчальної програми виявлено, що найбільш оптимальними для засвоєння учнями є ФО із компонентом «Körperteile», що й обумовило розробку системи вправ. Варто зазначити, що у послідовності вправ враховано «чотирикрокову модель» навчання фразеології (за Р. Kühn) – ознайомлення – пояснення значення – закріплення – вживання [4, с. 178].

1. *Lies einen Witz und unterstreiche Phraseologismen.*

„Papa, ich muss dich mal unter vier Augen sprechen“, sagt die halbflügge Tochter durch die Nase zu ihrem Vater. „Du meinst wohl unter drei?“ erwidert der Vater schmunzelnd. – „Wieso?“, fragt die Tochter und macht große Augen – „Wie ich dich kenne, soll ich doch wieder eins zudrücken.“

2. Bestimme die Bedeutung der Phraseologismen und nenne ihre ukrainischen Entsprechungen. Frag dich dann gegenseitig ab.

3. Ordne zu. 1 __, 2 __, 3 __, 4 __.

1. unter vier Augen sprechen	a) staunen; sich wundern
2. durch die Nase etwas sagen	b) etwas nur zu zweit ohne Zeugen besprechen
3. große Augen machen	c) jemandem eine Tat nachsehen; etwas tolerieren; auf Strafe verzichten; etwas wohlwollend übersehen
4. ein Auge zudrücken	d) sehr leise und nicht sicher sprechen

4. Ersetz das markierte Wort oder die Wortverbindung durch die synonymischen Phraseologismen.

1) Das war nicht gut, was du gemacht hast! Aber ich will noch mal deine Tat nachsehen. 2) Ich habe ein Problem mit meinem Studium und ich will mit dir über das nur privat sprechen. 3) „Wir haben die Waschmaschine kaputt gemacht“, sagte das Mädchen sehr leise. 4) Als die Mutter nach Hause gekommen ist, staunte sie vom das, was sie sah.

5. Erweitere diese Reihen durch die passenden Phraseologismen.

- sich bewundern, staunen, etwas Unerwartendes sehen –
- sehr leise sprechen, ängstlich etwas sagen –
- geheim, privat, vertraulich, diskret, unter vier Augen –
- jemandem eine Tat nachsehen; auf Strafe verzichten–

6. Ordne zu.

1) durch die Nase	a) zudrücken
2) unter vier	b) etwas sagen
3) große Augen	c) Augen sprechen
4) ein Auge	d) machen

7. Bilde die Dialoge und dabei gebrauche die erlernten Phraseologismen.

Висновки. Таким чином, нами встановлено, що причинами низького рівня володіння фразеологічним потенціалом німецької мови й мовленням у цілому є брак вправ і завдань, метою яких була б різнобічна робота над ФО. Тому наголошуємо на необхідності навчання фразеології на уроках іноземної мови, адже саме вони є важливими етнічно й культурно маркованими ресурсами мови, носіями її комунікативного, виховного, естетичного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Даниленко Л. І. Національно-культурна семантика чеської фразеології / Л. І. Даниленко. – К. : Коломия, 2000. – 242 с.

-
-
2. Ужченко В. Д. Вивчення фразеології в середній школі [посіб. для вчителя] / В. Д. Ужченко. – К. : Рад. шк., 1990. – 175 с.
 3. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка / И. И. Чернышева – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.
 4. Kühn, Peter Phraseodidaktik. Entwicklungen, Probleme und Überlegungen für den Muttersprachenunterricht und den Unterricht DaF / Peter Kühn // Fremdsprachen Lehren und Lernen. – 1992. – № 21. – S. 169-189.

Summary

The article is devoted to the investigation of features that form pupils' culture-oriented linguistics competence by means of german phraseology.

Key words: *idiom, phraseology, phraseodidactics*

УДК 821.111.09

*Н.С. Боднарюк,
магістрант факультету іноземної філології*

ПОЕТИКО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНІВ В. ГОЛДІНГА 1950-Х — ПОЧ. 1960-Х РОКІВ

У статті розглядається поетико-стильові особливості романів В. Голдінга 1950-х – поч. 1960-х років. Увага зосереджена передовсім на творах «Володар мух» і «Шпиль», в яких реалізовані різні домінуючі стильові установки: притчовості і психологізму.

Ключові слова: *поетика, стиль, жанр, притчовість, психологізм.*

Творча біографія Вільяма Голдінга починається з роману «Володар мух». Цей твір, опублікований 1954 року, приніс автору всесвітню славу й досі залишається найпопулярнішим серед усіх книжок письменника. «Робінзонада навпаки», історія англійських школярів, які, опинившись на безлюдному острові, перетворились на плем'я дикунів, вразила читачів усього світу і викликала масу літературознавчих інтерпретацій.

Задуманий як пародія-полеміка з романом Р.М. Баллантайна «Кораловий острів», «Володар мух» запрограмовано включає в себе жанрові ознаки антиробінзонади через поєднання романного і притчового начал. Саме завдяки синтезу цих жанрових домінуючій твір може прочитуватися на двох рівнях — фабульному, реально-фактуальному та глибинно-символічному, на якому будь-яка ситуація набуває універсального та позачасового характеру. Всі елементи структури твору — сюжет, конфлікт, система персонажів, специфічні просторово-часові відношення «працюють» на те, щоб донести головну ідею до читача. Притча «підкорюється авторському задуму за законами моделювання дійсності» [2, с. 8].

Голдінг моделює світ «Володаря мух» зі всією можливою реальністю, домагаючись того, щоб кожен елемент твору набував одночасно двох вимірів — реального та притчового. Так, мушля, знайдена на березі, залишається мушлею — предметом матеріального світу, спрямованим на те, щоб підкреслити екзотичність ост-

рова; водночас, вона перетворюються на риг — символ свободи та демократії. Саме таке існування предмета чи явища одночасно на двох рівнях: зображально-конкретному та умовно-узагальненому, В.О. Пестерев визначає як особливість притчової форми, підкреслюючи, що «саме на їхньому стику виникає параболічна змістовість форми, яка є взаємовідображенням і перегукуванням змістів цих двох планів» [1, с. 32].

Створення Голдінгом моделі буття людини відбувається в творі не лише за допомогою концентрації літературного матеріалу, а й за рахунок особливих просторово-часових відносин. Аналіз хронотопу роману дозволяє виявити зони взаємопроникнення, взаємовпливу жанрових ознак притчі і роману. У «Володарі мух» Голдінг виступає блискучим стилістом і майстром епічного жанру. Всі події на острові, характери і стосунки хлопчиків, сам острів описуються так докладно й майстерно, що «філософський експеримент на людську моральність та порядність сприймається як реальність» [2, с. 5]. Однак ми відчуваємо певну лабораторність цього експерименту. Герої знаходяться в ізольованому просторі, у вигаданому художньому світі, де ніщо не впливає на «чистоту» експерименту, і все, що відбувається, ілюструє певну авторську ідею, а отже, час і простір набувають універсального змісту і виходять за рамки маленького острова, стверджуючи всезагальні, споконвічні цінності та істини.

Попри те, що після «Володаря мух» Голдінг написав ще декілька творів, але саме роман «Шпиль» (1964) став поворотним у його творчій біографії – не тільки з погляду його місця у творчій еволюції письменника, але й за предметом, що став об'єктом авторської уваги. За словами самого автора, це “неможлива тапа” [Цит. за: 6, с.176] середньовічного храму, серед колон якого розігрується нескінченна трагедія про боротьбу добра і зла в людині.

Сюжетна структура роману “Шпиль” двочастинна: крім основної сюжетної лінії, зведення шпиля, існує додаткова, історія забороненого, не усвідомлюваного ним самим кохання священика Джосліна до своєї парафіянки й похресниці Гуді Пенгол, а також пов'язана із цією сюжетною лінією образом Гуді історія її трагічного кохання з Роджером Муляром.

Упродовж роману священик Джослін досягає неоднозначність буття, незвідність усього суцього до чітких полюсів, оборотність добра в зло й навпаки. Зведення Храму обертається для Джосліна трагічним розладом із собою й світом, приводить до смерті й божевілля людей, причетних до будівництва, ставить під сумнів саму ідею божественного промислу й одкровення (вже не ясно, видіння,

послане Джосліну, йде від Бога чи від Сатани). Роман не стає причею про заблудші душі й помилки людської волі завдяки одному: шпиль вистояв і, незважаючи на страшне розгойдування, пісню каменів і сталеві стрічки, незважаючи на сатану, що сховався за однією з башточок, шпиль осинив світ Божественною присутністю. Ідея діалектичності буття, де панують відтінки й півтіні, а не яскраві фарби й виразні обриси, багато в чому співзвучна з попередньою філолофсько-літературною думкою XVII-XVIII століття, коли була проголошена подвійність природи людини й неможливість розрізнення нею добра й зла, категорій, доступних лише Господу.

Історія людини, його помилок і оман, радостей і прикостей розгортається в романі “Шпиль” у двох площинах, що діалектично злилися в одну: це доля священика Джосліна, що вирішив змінити вигляд храму на славу Господа або себе самого, і доля самого храму, що живе життям Джосліна: “За всі ці роки, що я йшов своїм шляхом, собор став моєю плоттю” [5, с.4].

Дослідники роману часто вбачали в ньому реалізацію психоаналітичних ідей. З цього приводу слід сказати, що Голдінг, хоча й не приймав вчення З. Фрейда як якусь однозначну систему, що схематизує світ за власними канонами, але водночас і не заперечував наявності прихованого зв'язку між його творами й теорією Фрейда: «Люди тлумачать мене з позицій фрейдизму. Що ж, я не бачу Фрейда в собі, але і Фрейд, і я заглядаємо усередину себе й людського суспільства. І отут повинні бути точки дотику. Хоча, звичайно, моє покоління – це покоління екзистенціалістське» [3, с.91].

Таким чином, аналіз двох ключових творів раннього періоду творчості В. Голдінга – романів «Володар мух» і «Шпиль» – дає змогу зробити висновок про те, що письменник здійснює художній пошук у двох магістральних напрямках: притчовості і психологізму, в кожному випадку вибудовуючи на конкретному соціально-історичному матеріалі двопланову розповідь із постановкою фундаментальних проблем людського існування.

Список використаних джерел

1. Пестерев В. А. Модификации романной формы в прозе запада второй половины XX столетия / В. А. Пестерев. – Волгоград : ВолГУ, 1999. – 312 с.
2. Товстенко О. О. Філософські притчі Вільяма Голдінга : [текст лекції] / О. О. Товстенко. — К. : БПЦ «Київський університет», 1992. – 17 с.
3. Biles I. J. Talk : Conversations with William Golding / I. J. Biles. – N.Y., 1970. – 191 p.

-
-
4. Golding W. *Lord of the Flies* / William Golding. – N.Y. : Harcourt, 1959. – 192 p.
 5. Golding W. *The Spire* / William Golding. – N.Y. : Harcourt. –1964. – 203 p.
 6. Tiger V. William Golding. *The Dark Fields of Discovery*. – L. : Faber & Faber, 1974. – XII, 282 p.

Summary

The article concentrates on the early novels by W. Golding “The Lord of the Flies” and “The Spire”. The main stress is put on the peculiarities of fable in the first novel and psychological tendencies in the other one.

Key words: *poetics, style, genre, fable, psychology in fiction.*

ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН У РОМАНАХ-АНТИУТОПІЯХ ХХ СТ.

У статті здійснюється спроба з'ясувати специфіку алюзивно-прецедентного іменування персонажів у романах-антиутопіях ХХ ст. Акцентовується значущість зв'язку художньої антропоніміки у даному жанрі з попередньою літературною традицією.

Ключові слова: *інтертекстуальність, роман-антиутопія, алюзія, художній антропонім, традиція.*

Використання прецедентного імені в літературно-художніх творах як посилання на значущість попередньої традиції є важливим проявом інтертекстуальних зв'язків у процесі історичного розвитку літератури [2]. Не складає виняток у даному випадку і роман-антиутопія. Більш того, специфіка цього жанру сприяє значному насиченню тексту твору інтертекстуальною антропонімією.

З-поміж численних романів-антиутопій ХХ ст. найбільш підкреслено алюзивність і прецедентність літературного імені представлена в романі О. Хакслі «Дивний новий світ». Герої цього твору носять оновлені імена, що відсилають до знаменитостей, які уславились в добу промислової і пролетарської революцій, створюючи підвалини теперішнього (для художнього часу романної оповіді) науково-технократичного й ідеологічно тоталітарного суспільства. Так, ім'я одного з основних персонажів – Гельмгольца Вотсона – шляхом контамінації створює алюзивний натяк на німецького вченого Германа Людвіга фон Гельмгольца і англійського поета сера Вільяма Вотсона. Тим самим підкреслюється, що у Світовій Державі наука і мистецтво набувають нового сакрального статусу і служать інтересам влади. Так само, за принципом алюзивної контамінації, створено ім'я персонажа Беніто Гувера, що являє собою знакове поєднання фашизму в особі Беніто Муссоліні і капіталізму в особі одного з президентів США Герберта Кларка Гувера.

Крім того, в романі Хакслі чимало імен реальних вчених, письменників, діячів культури, головним чином саме ХІХ і ХХ ст., коли закладалися підвалини тоталітаризму (Бонапарт, Дарвін, Бакунін, Ленін, Маркс, Дизель, Форд, Тейлор, Павлов, Фройд та ін.).

Центральним серед них можна вважати ім'я Генрі Форда, оскільки сама епоха, описана Хакслі, названа за його іменем – «ера Форда» [3]: йому співають гімни, на його честь складають вірші і навіть вислів «Слава Форду» звучить як алюзія на «Слава Богу». Це ім'я обране як знакове тому, що для Хакслі Генрі Форд, винахідник конвеєра, символізує панування автоматизму у сучасному житті, настання ери повної автоматизації, знеособлення особистості і «розрахованого щастя», не прийнятної для всіх авторів антиутопій.

Вживання прецедентного імені в романі О. Хакслі спричинило подальший розвиток і трансформацію цієї традиції. Зокрема, в романі співвітчизника Хакслі і його літературного учня Джона Фаулза «Колекціонер» двоє головних героїв – Міранда Грей і Фредерік Клегг – уподібнюються персонажам шекспірівської трагікомедії «Буря» (“The Tempest”) [6]. Інтерфігуральне алюзивне уподібнення Міранди Грей до шекспірівської Міранди у площині клеггівської розповіді актуалізується у зв'язку з “помилковим” ім'ям її тюремника. Бажаючи сховати своє справжнє ім'я, Фредерік називається ім'ям принца Фердинанда, в якого закохана шекспірівська Міранда. Відтак іронічне перекодування алюзивно-прецедентного імені веде до трансформації образу в цілому, що набуває семантично протилежного змісту щодо свого прототипу. Антиутопічний підсумок роману “Колекціонер” концентрується в іронічно переінакшеній словесній формулі шекспірівської Міранди: “O brave new world.” – O sick new world...” (“...”Прекрасний новий світ” – Жахливий новий світ...”)[5].

У названому романі Фаулза опозиція текстових “островів” Міранди й Фредеріка не тільки створює ігрову сюжетну лінію й визначає символіко-філософську думку роману, але й стає “ключем” до розшифровки шекспірівських алюзивних кодів. На островній території свого текстового масиву Клегг-Калібан здійснює свою утопію, бере реванш за те, що не вийшло в його прототипа з “Бурі” – заволодіти Мірандою. Перед нами явний іронічний “рімейк” антиутопічної складової сюжету “Бурі”: на острові править не добрий чарівник Просперо, а злий і вироливий дикун Калібан. Будинок Міранди стає її в'язницею, а Калібан – єдиною живою істотою, з якою можливе спілкування. Таким чином, у контексті вимислених подій шекспірівська п'еса здобуває в романі антиутопічну спрямованість.

Алюзивна прецедентність імені в романах-антиутопіях посилює закладений в них потенціал художньої символіки. Так безумовно, суттєво, що більшість героїв роману Є. Замятіна «Ми» по-

збавлена власних імен. Вони не просто нівельовані до статистичної усередненої одиниці – вони самі, як особистості, відрізані й від літературної традиції. Однак магія художнього образу настільки велика, що навіть математичні знаки, що замінили героям ім'я, поступово наповнюються змістом і по-своєму характеризують героїв: «Праворуч від мене – вона, тонка, різка, вперто-гнучка, як хлист, I-330 (бачу тепер її номер); ліворуч – О, зовсім інша, вся з округлостей, з дитячою складочкою на руці; і скраю нашої четвірки – невідомий мені чоловічий номер – якийсь двічі вигнутий на кшталт букви S. Ми всі були різні...» [1, с.7]. Тут не можна не враховувати замятинської орієнтації на англійську мову, про що свідчить не тільки використання латиниці, але й саме ім'я головної героїні, що з англійської перекладається як «я». Ім'я іншого героя – поета R-13 може бути розшифроване з урахуванням своєрідності художніх прийомів письменника й зокрема мотиву й образу дзеркала. Замятин спонукає до зорового сприйняття тексту: графічне зображення першої частини імені героя – R може бути прочитане як перевернене «я». Таким чином, буквена символіка пов'язана з основним конфліктом роману – протистоянням «Я» і «Ми» – Бога й диявола. Крім того, слід враховувати й те, що R-13 – це своєрідна «тінь» героя (тут через ім'я актуалізується мотив двійництва), а O-90 і I-330 не тільки протиставлені, але й зіставлені, оскільки обидві співвіднесені в структурі роману з біблійною Євою.

Таким чином, в романах-антиутопіях алюзивно-прецедентне ім'я виконує важливі художньо-естетичні функції. Включення у власний текст імен з інших творів або історично відомих особистостей, їх алюзивне зіставлення використовується письменниками як засіб поглиблення того чи іншого змістового акценту твору, а в романах аналізованого жанру найчастіше як знак оцінки певних соціокультурних явищ, викриття та засудження перспектив тоталітаризації суспільства і людини.

Список використаних джерел

1. Замятин Е.И. Избранные произведения в 2-х т. Т. 2 / Евгений Иванович Замятин. – М. : Художественная литература, 1990. – 412 с.
2. Интертекстуальность : база данных [Электронный ресурс] / Олдос Хаксли. – Режим доступа: <http://www.philolog.ru/filolog/intertext.htm>
3. Хаксли О. О дивный новый мир / О.Хаксли // О дивный новый мир : Английская антиутопия. Романы : Сборник. – М. : Прогресс, 1990. – С. 295–488.

-
-
4. Huxley A. Brave New World [Electronic resource] /A. Huxley. – Available from : [/http://openlibrary.org/authors/OL19767A/Aldous_Huxley](http://openlibrary.org/authors/OL19767A/Aldous_Huxley)
 5. Fowles J. The Collector [Electronic resource] / J. Fowles. – Available from: <http://www.fowlesbooks.com/>
 6. Shakespeare W. The Complete Works [Electronic resource] / W. Shakespeare. – Available from : <http://www.gutenberg.org/ebooks/100>

Summary

The peculiarities of the allusion in the names of literary characters in novel-antiutopia have been investigated in the paper. The meaning of the correlation with classical tradition has been is underlined.

Key words: *intertextuality, anti-utopia, allusion, artistic anthropology, tradition.*

ПРО ДЕЯКІ ОЗНАКИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ У П'ЕСІ ФРІДРІХА ДЮРРЕНМАТТА «ГОСТИНА СТАРОЇ ДАМИ»

Метою даної статті є виявлення особливостей постмодернізму у творах Фрідріха Дюрренматта. В процесі дослідження були виявлені фактори, які вплинули на творчість Дюрренматта: Друга світова війна та післявоєнні роки, позиція нейтральності Швейцарії.

Ключові слова: постмодернізм, література, п'єса, парадокс, гротеск.

Вперше слово «постмодернізм» у літературознавстві з'являється у США в 50-ті роки минулого століття. Цей термін вживається для визначення поетичної школи «чорна гора». Але тодішне вживання цього терміна не зовсім збігається з сучасним його значенням.

Відомий російський дослідник постмодернізму І. Ільїн зазначає, що «розглядаючи світ тільки крізь призму його усвідомлення, тобто виключно як ідеологічний феномен культури, навіть вужче – як феномен писемної культури, постструктуралісти готові уподібнити самосвідомість особистості до певної суми текстів у тій масі текстів різного ґатунку, яка, на їхню думку, і складає світ культури. За словами Дерріди, «нічого не існує поза текстом», то і будь-який індивід у такому разі неминуче перебуває «всередині тексту»... Весь світ зрештою сприймається як нескінченний, безмежний текст» [4]. Термін «постмодернізм» багатьма дослідниками цього феномену сприймається як невдалий. Він не характеризує саме явище, а лише вказує на момент виникнення його на часовій шкалі: після модернізму.

За визначенням І. Ільїна, «постмодернізм – це багатозначний і динамічно рухливий залежно від історичного, соціального і національного контексту комплекс філософських, науково-теоретичних та емоційно-естетичних уявлень [4]. Така трактовка конкретизує поняття і робить його більш наближеним до суті творів, які позначає.

В Європі найвідомішими постмодерністами вважаються: італієць Умберто Еко, німець Патрік Зюскінд, англієць Джон Фаулз,

австрієць Крістофер Райнсмар, серб Милорад Павич, чех Мілан Кундера, росіяни Йосип Бродський і Віктор Пелевін та ін. Сьогодні список відомих письменників поповнюється багатьма сучасними талановитими авторами.

Швейцарська німецькомовна література повоєнного періоду розвивалася в умовах політичної кризи у країні, яка в роки Другої світової війни фактично була закритою територією і дотримувалася позиції нейтралітету. Адже тільки в такий спосіб можна було вести бесіду із суспільством, задля пошуку спільного конструктивного діалогу.

Творчість видатного швейцарського митця Фрідріха Дюрренматта (Friedrich Dürrenmatt, 1921–1990) є підтвердженням цієї тези. Саме він своєю екстраординарністю у прозовій творчості та драматургії посів значне місце на теренах західноєвропейського літературного письменства.

З огляду на багатогранність, неоднозначність, самодостатність творчості Дюрренматта у німецькомовному літературознавстві створено цілий корпус дюрренматтознавства.

В Україні із творчістю Фрідріха Дюрренматта пов'язані наукові дослідження Євгенії Волощук [1], Зої Кучер[5], Дмитра Затонського [3].

Недостатнє висвітлення даної теми на теренах України зумовлює її *актуальність*.

Фрідріх Дюрренматт народився в 1921 році в сім'ї пастора однієї з сільських парафій в кантоні Берн. Рання творчість Дюрренматта це похідна відчаю і спротиву війні, яка зруйнувала світ письменника, де панували релігія, патріотизм, політика і принципи. Автор не був учасником Війни, але бачив на власні очі зло, яке завдавали нацисти. Незважаючи на те, що Швейцарія, в порівнянні з іншими країнами, не зазнала згубних наслідків Другої світової війни, її становище було складним. Її оточували фашистські держави, і вона відчувала нестачу у вугіллі й хлібі. Отже, нейтралітет Швейцарії зіграв з нею злий жарт. За словами самого Фрідріха Дюрренматта, «нейтральність Швейцарії це політичний хід, і саме це мене завжди цікавило. Її нейтральність це не моральна, а цинічна позиція» [цит. за: 2].

У 1956 році автор написав відому п'єсу «Гостина старої дами», яка протягом кількох театральних сезонів обійшла сцени відомих театрів Європи. За неї у Франції Фрідріх Дюрренматт отримав мольєрівську премію.

П'єса народилася зі спогадів про маленький вокзал, на якому, як правило, не затримувалися потяги. Автор поставив собі питан-

ня: *«Що могло затримати тут потяг? Хто міг дозволити собі користуватися для зупинки стоп-краном?»*.

Найбагатша жінка світу опинилася в рідному, збіднілому містечку.

Клер Цаханасян вірить в здійснення свого бажання. І тут на сцену «увірвалася» характерна для Ф. Дюрренматта стихія фантастичного гротеску і парадоксу, які були головними елементами «театру абсурду».

Парадокси з давніх часів використовували в ораторському мистецтві і літературі. Часто вони ставали засобом характеристики персонажів, іноді певною мірою відображали погляди автора.

Будучи письменником доби постмодернізму, Фрідріх Дюрренматт зазначав, що «у парадоксі виявляється дійсність. Хто не приймає парадоксу, той іде проти життя». Крім того, швейцарський письменник стверджував, що «парадокс – феномен сьогоденського мислення. Сьогоднішня драматургія – драматургія парадоксів» [6, с. 236].

На сторінках п'єси Ф. Дюрренматта «Гостина старої дами» зустрічаємо такі ситуативні парадокси:

- бідність жителів міста і багатство Клер Цаханасян;
- любов Клер до Ілла і бажання його вбити;
- життя Ілла і наявність труни при житті людини;
- вигнання Клер в молодості і зустріч в старості;
- учитель – представник духовенства – пропонує Іллу самогубство;
- колишні правоохоронці та інші люди, які образили Клер, – тепер слуги;
- підтримка сім'ї та байдуже ставлення до батька і чоловіка.

Але гюленці особисту вигоду поставили вище за моральні принципи.

У п'єсі перетнулися три лінії:

- кримінальна (вбивство крамаря Альфреда Ілла, неправдиві свідчення і підкуп судді);
- любовно-психологічна (кохання Клер Цаханасян, яке вона не може забути);
- соціально-кримінальна (настрої жителів міста проти Альфреда Ілла).

Ще одним елементом у п'єсі, характерним для творів постмодерністів, було використання Фрідріхом Дюрренматтом гротескних ситуацій [7, с. 216].

Гротеск – вид художньої образності, для якого характерними були: фантастична основа, тяжіння до особливих, незвичайних,

ексцентричних, спотворених форм; поєднання в одному предметі явищ несумісних, різко контрастних якостей (комічного з трагічним, реального з фантастичним, піднесено-поетичного з грубо натуралістичним), що веде до абсурду, робить неможливою логічну інтерпретацію гротескного образу, заперечення усталених художніх і літературних норм; стильова неоднорідність.

Слід зауважити, що Ф. Дюрренматт у «Гостині старої дами» використав такі ознаки гротеску:

- фантастична основа (*у Гюлен повернулася вдова-мільярдерка Клер Цаханасян, яка за мільярд доларів хотіла вбити свого кривдника і колишнього коханця – Альфреда Ілла*);

- вчинки героїв позбавлені логіки і здорового глузду; (*гюленці не лише зникають до думки, ніби заради громадського добробуту можна пожертвувати життям одного із земляків. Його зраджують навіть його рідні – дружина, син, донька*);

- порушені художні та літературні норми «*Гостина старої дами*» – *зла п'еса, відтак трактувати її слід якнайгуманістичніше. І персонажі повинні викликати не гнів, а сум*);

- драматург поєднав поетичну мову з вульгарною («*Твоя любов, – звертається Клер до Ілла, – померла багато років тому. Моя любов не могла померти. Але й жити не могла. З неї зробилося щось недобре, вона, як і я сама, обросла своїми золотими мільярдами, наче сліпі обличчя з коренищ у цьому лісі, оброслі безбарвними грибами*»).

Отже, найбільш вдалою драматичною формою для вираження конфліктів сучасності була трагікомедія Гротескне перебільшення, комічні ситуації, благаання, жарти, несподівані парадокси, властиві трагікомедії, служили створенню не тільки істинної природи світу і людини, але і оголили механізм несправедливого суспільного устрою.

Ф. Дюрренматт працював для сцени, жонглюючи власною драматургією, створював особливі драматургічні «закони», переглядав їх та відкликав, іноді відчував себе дійовою особою, іноді теоретиком жанрів. Однак, як зауважив Ганс Бенцігер, «він писав німецькою в країні, в якій не всі розмовляють німецькою, а здебільшого діалектом; а це те ж саме, що битися головою об стіну; однак робив він це палко, із пристрасстю, вважаючи, що стіни для того й пристосовані» [7, с. 217].

У «Гостина старої дами» Фрідріх Дюрренматт розглянув проблему ціни життя окремої людини і спокутування нею гріхів минулого. У п'есі, ніби на своєрідних терезах, вирішувалося «суспільне благо» – з одного боку, життя однієї людини, яке можна купити

за гроші, – з іншого. Що ж перемаже? Чому нададуть перевагу поставлені перед вибором люди?

Аналізуючи суспільство ХХ століття, драматург дійшов висновку, що його невід’ємною частиною і рушійною силою були гроші. Вони стояли вище духовних і моральних якостей людини. На перший погляд здавалося, що саме людина і її життя – ось головна проблема суспільства і ніякі мільярди не могли перешкодити існуванню особистості. Але Ф. Дюрренматт показав іншу сторону проблеми, коли життя людини купувалося і продавалося за мільярд.

Список використаних джерел

1. Волощук Є. У пошуках утраченого гуманізму: нарис про драматургію Ф. Дюрренматта / Євгенія Волощук // Вікно в світ. Зарубіжна література: наукові дослідження, історія, методика викладання. – К. : Незалежний центр наукових досліджень зарубіжної літератури в Україні, 2002. – № 1. – С. 87–98.
2. Давиденко Г.Й. История зарубежной литературы ХХ века // Проблема цены жизни отдельного человека, искупления долгов прошлого в драме «Визит старой дамы» [Электронный ресурс]. – Режим доступа. – URL: http://uchebnikonline.ru/literatura/istoriya_zarubizhnoyi_literaturi_xx.
3. Затонский Д. В наше время. О зарубежной литературе ХХ в. / Дмитрий Затонский. – М. : Сов. писатель, 1979. – 431 с.
4. Ильин И. П. Постмодернизм: словарь терминов / И. П. Ильин. – М. : ИНИОН РАН – INTRADA, 2001. – 384 с. – Библиография: с. 357 – 369. – Именной указ.: с. 370 – 374. – Предм. указ.: с. 375 – 382.
5. Кучер З. І Особливості поетики та проблематика прози Ф. Дюрренматта : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04 – л-ра зарубіж. країн / Кучер Зоя Іванівна ; Дніпропетровський нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2003. – 169 с.
6. Симонян Л. О драматургии парадоксов (Фридрих Дюрренматт в «ИЛ») // Иностранная литература. – 1967. – № 9. – С. 234–235
7. Bänziger H. Frisch und Dürrenmatt / Hans Bänziger. – 7., neubearb. Aufl. – Bern ; München u.a. : Francke Verlag, 1976. – 312 S.

Summary

The aim of the article is to reveal the features of postmodernism in the works of Friedrich Dürrenmatt. During the research there were found out following factors which had an impact on the oeuvre of Dürrenmatt: World War II and the postwar period, the neutrality position of Switzerland.

Key words: *postmodernism, literature, play, paradox, grotesque.*

СВОЄРІДНІСТЬ ЖАНРУ ХУДОЖНЬОЇ БІОГРАФІЇ В ТВОРЧОСТІ В. ВУЛФ

У статті висвітлюється своєрідність втілення біографічного жанру в творчості Вірджинії Вулф. На основі аналізу роману «Орландо» розкрито ключове розуміння доли митця й особливостей розвитку англійської літератури від слизаветинської доби до початку ХХ ст.

Ключові слова: жанр, художня біографія, творчий процес, літературний процес, гра, іронія.

Жанр художньої біографії займає важливе місце в творчій спадщині Вірджинії Вулф. Її перу належить три книги, які в різних аспектах проблематики і поетики по-новаторському продовжують і суттєво розвивають суттєву для британської літератури традицію біографічного наративу. Першу з них – «Флаш» (Flush, 1933) – можна інтерпретувати як іронічну “біографію”. У ній домінує експліцитно виражений умовно-символічний принцип поетики, оскільки розповідь у цьому творі організовано в наративній перспективі пса спанієля на ім’я Флаш, який належав відомим вікторіанським поетам Роберту Браунінгу і його сестрі Елізабет Баррет Браунінг.

Цілком відмінною від попередньої і витриманою в класичних традиціях художньої біографії є книжка «Роджер Фрай: Біографія» (Roger Fry: A Biography, 1940). У ній письменниця створює біографію добре знайомої їй творчої особистості – письменника, літературного критика, члена гуртка «Блумсбері» Роджера Фрая. Але й у цій нібито традиційній біографії В. Вулф активно використовує такі художні елементи, як гра, іронія, пародіювання стилю тощо.

Найбільш оригінальною з «біографій» В. Вулф є книжка «Орландо: Біографія» (Orlando: A Biography, 1928). Це – фантастична історія життя прекрасного аристократичного юнака Орландо, що триває більше трьох століть. За жанром це умовно-символічний роман-біографія, стрижнем наративу в якому виступає свідомість одного персонажа. У романі автор подає у часі еволюцію його особистості, оповідь ведеться у перспективі героя і паралельно у перспективі автора, який має доступ у свідомість персонажа. У тексті завжди помічаємо присутність наратора-біо-

графа, який абстрагується від внутрішнього світу Орландо, ніби «з боку» пише його біографію. Це очевидно в сцені представлення персонажа з точки зору наратора: «Orlando stood now in the midst of the yellow body of an heraldic leopard. When he put his hand on the window sill to push the window open, it was instantly coloured red, blue, and yellow like a butterfly's wing. Thus, those who like symbols, and have a turn for the deciphering of them, might observe that though the shapely legs, the handsome body, and the well-set shoulders were all of them decorated with various tints of heraldic light...» [5, p.10].

Далі наратор неодноразово паралельно переходить на точку зору героя, використовуючи невластиву пряму мову і внутрішні монологи, що є особливо помітним у використанні великої кількості питальних і окличних речень, ніби Орландо постійно задається питаннями про сутність явищ, речей, людей, які його оточують: «He held a pen in his hand, but he was not writing. He seemed in the act of rolling some thought up and down...He did not see Orlando. For all his hurry, Orlando stopped dead. Was this a poet? Was he writing poetry? 'Tell me,' he wanted to say, 'everything in the whole world...'» [5, p. 15].

Як зазначають дослідники [3; 4], в образі Орландо узагальнюються процеси розвитку англійської літератури. Орландо спочатку письменник, потім (після фантастичного перетворення на особу жіночої статі) письменниця, пише наскрізний твір свого життя під назвою «The Oak Tree». Думки Орландо стосовно ролі творчості, поезії і літератури для людини і суспільства сконцентровані у його (її) внутрішньому просторі. Через індивідуальне складається картина колективної свідомості англійського суспільства з відображенням естетичних цінностей різних епох.

У XVI столітті стиль Орландо як письменника не надто досконалий, він пише про конкретні речі, розкриває типові для його епохи теми у традиційних жанрах: «Orlando had written no more perhaps than twenty tragedies and a dozen histories and a score of sonnets...» [5, p. 16].

З розвитком історії і літературного процесу в Англії погляди Орландо на літературу еволюціонують. Особливо помітним пошук оновлення літературної традиції і адекватних форм зображення природи і життя стає, коли Орландо перетворюється на жінку у XVIII столітті. Д.А. Боксвелл [4] вбачає у такому перетворенні вираження феміністичної позиції В. Вулф і пов'язує такі експерименти з теорією карнавалізації [4, с. 309].

У XIX-XX століттях Орландо-жінка знову починає писати, але центральним концептом стає «Життя», способи його художнього втілення, як його відбиває людська свідомість: «Life, it has been agreed by everyone who see opinion is worth consulting, is the only fit subject for novelist or biographer; life, the same authorities have decided, has nothing whatever to do with sittings till in a chair and thinking» [5, p. 188-189]. Література повністю змінює ракурс зображення, Орландо доводить необхідність оновлення традиції: «She had thought of literature all these years ... as something wild as the wind, hot as fire, swift as lightning; something errant, incalculable, abrupt...» [5, p. 197].

Відомий дослідник у галузі жанрології Н. Копистянська зазначає, у творі можуть функціонувати два види простору – “свій” і “чужий”. Під “своїм” простором дослідниця розуміє зовнішнє оточення персонажа, яке останній позитивно сприймає і живе з ним у гармонії; “чужий” простір – ворожий для персонажа, свідомість якого тоді знаходиться у конфлікті із зовнішнім світом [1, с. 89]. Зовнішній простір у романі – простір історичної епохи, куди потрапляє Орландо. Будучи чоловічої статі, Орландо комфортно себе почуває у суспільстві, де домінує патріархальна літературна традиція в XVI столітті і до XVIII століття. У “чужий” їй простір Орландо-письменниці потрапляє у XIX столітті, в часи королеви Вікторії. Вона не сприймає ідею шлюбу, яка в ті часи перетворюється на культ, де жінці відводиться скромна роль. Зокрема, також у цю добу непростою була доля жінок-письменниць, відтак і творчість Орландо не сприймають: «...shfeltchilly» [5, p. 164]; «she could feel herself poisoned through and through» [5, p. 171]; «But the spirit of the nineteenth century was antipathetic to her in the extreme» [5, p. 172].

Отже, вивчення особливостей художньої біографії і творчості В. Вулф дає змогу поглибити уявлення як про індивідуальний стиль письменниці, так і про закономірності творчого процесу в літературі доби модерну. Прояви синтетизму, поєднання в структурі твору про митця соціально-історичних і художньо-естетичних проблем засвідчують ефективність творчих пошуків у романному жанрі першої половини XX століття, розширення його жанрової палітри. Для В. Вулф художня біографія стає полем значущих новаторських експериментів над сюжетно-композиційною, хронотопною і наративною структурою роману, що сприяло модернізації в плані поглиблення й урізноманітнення умовно-символічної парадигми художньої прози.

Список використанихджерел

1. Копыстьянская Н.Х. Функциональность «чужого» пространства в поэтике литературы произведения. – StylistykaXI, Opole, 2002. – С. 89-100.
2. Лисюк Н.А. Міфологічний хронотоп. – К. : Український фітосоціологічний центр, 2006. – 200 с.
3. Blackstone B. Virginia Woolf. A Commentary. – London : The Hogarth press, 1972. – 255 p.
4. Voxwell D.A. (Dis)orienting spectacle: The politics of “Orlando’s” sapphic camp // Twentieth century lit. – Hempstead, 1998. – Vol. 44, № 3. – P. 306-327.
5. Woolf V. Orlando. – London : Penguin Popular Classics, 1998. – 232 p.

Summary

The article deals with the uniqueness embodiment biographical genre in the works of Virginia Woolf. It is based on the analysis of the novel “Orlando”, where the understanding the artist’s fate and features of English literature from the Elizabethan era to the early twentieth century reveal.

Key words: *genre, fiction biography, literary process, irony.*

ОСОБЛИВОСТІ НЕОРОМАНТИЗМУ В ТВОРЧОСТІ ДЖ. Р. КІПЛІНГА

У статті здійснюється спроба виявити особливості неоромантизму в творчості Дж. Р. Кіплінга, зокрема через зіставлення поетичних і епічних творів автора на колоніальну тему.

Ключові слова: художня проза, неоромантизм, романтизм, традиція, колоніальна література.

Творчість Редьярда Кіплінга відноситься до неоромантичної «літератури дії», що відрізняється від творчості таких неоромантиків, як Роберт Стівенсон та Джозеф Конрад, тим, що відверто, експліцитно виражає імперіалістичну ідеологію Великої Британії епохи колоніальної експансії.

Кіплінгу вдалося зберегти чи, вірніше, відновити одну із основних романтичних установок, згідно якої „мистецтво тільки тоді стає значним, коли воно певним чином виходить за межі мистецтва й стає життям” [5, с.505]. Нудному детермінізму натуралістів та хиткому містичному сприйняттю декадентів він протиставив творчість, яка була активною по відношенню до дійсності. Слідом за романтиками першої половини дев’ятнадцятого століття Кіплінг запропонував читачам „безпосередню програму поведінки”, ідеальну модель, на яку слід орієнтуватися в повсякденній діяльності і яка знайшла собі багато прибічників, які побажали стати схожими на кіплінгівських персонажів [5, с. 506]. Програма розпочала свою реалізацію в конкретних діях та поступках: як свідчить англійський поет та романіст Р. Грейвз, що аж до початку Першої світової війни більшість британських офіцерів старанно імітували стиль життя та мови мужніх героїв „залізного Редьярда”, а оспіваним ним англо-індійці з усіх сил старалися відповідати своєму „неоромантичному” зображенню, яке лестило їхній провінційній самозакоханості.

Ця початкова установка виконувалась в ранній творчості Кіплінга на матеріалі, який раніше б вважався мало придатним для істинно „високого” мистецтва. Його оповідання й балади, які були присвячені Індії, широко розсунули границі канонічної літературності, й ошалілому читачеві відкрився в них незвичайний світ, де екзотика й героїка проступали крізь густу, жорстко виписану „ни-

зову” буденність. Замість умовно-театрального, прекрасного Сходу в літературу увійшов Схід брудний, запилений, кривавий, страшний – Схід, який заставив усіх повірити в свою реальність. Змістилася міра умовності, перенісся кут зору, романтика вселилась в буденність й отримала чарівність правдивості [3, с.286].

Незвичайними здавались сучасникам і кіплінгівські герої, які зовсім не мали ореолу зовнішньої винятковості. Це були люди, на перший погляд, незначні та неяскаві, дрібні чиновники колоніальних відомств, інженери та лікарі, поліцейські та телеграфісти, будівельники та агрономи, залізничники та клерки. Інколи хронікер-очевидець, як журналіст лаконічний та точний в деталях, а інколи вони й самі, без посередників, без особливого вміння та наміру розповідали прості випадки з життя із достовірною інтонацією бувалої людини, яка бачила все своїми очима. Кожен із них терпеливо й настирливо займався справою, прагнучи принести користь підкореній державі, самовіддано прокладав дороги, лікував, охороняв, будував – одним словом, ніс, стиснувши зуби, ніс хрест свого обов’язку. Правда, не всім вистачало стійкості й волі, щоб витримати постійне напруження – одні сходили з розуму й гинули, як гине герой оповідання „Кінець шляху”, інші назавжди вибивались із колії („Берегти як доказ”). Інколи нерви здавали й в найстійкіших. Втрачає ж глузд один із улюблених кіплінгівських героїв, бравий Ортеріс („Безумство рядового Ортеріса”), і ось й служба не приносить йому радості, і ось він уже готовий послати подалі це „прокляте життя солдата”. Але в усіх своїх трударях й службовцях, в тих, хто впав у відчай і в тих, хто переборов цю межу, Кіплінг знаходить залишки людяності – незламної напекір страшному тиску середовища й обставин. Солдатська проза Кіплінга, говорячи словами І. Бабеля, „точна, як військово донесення чи банківський чек”, і ця діловита точність заворожувала сучасників, перешкоджаючи їм розгледіти під натуралістичною оболонкою таких новел, як „Дочка полку”, сентиментальний неоромантичний міф, який представляв взірцевого слугу-наймита у якості зосередження усіх людських достоїнств [2, с. 17]. В дійсності, кіплінгівські мушкетери не менш далекі від реальності, ніж герої Дюма, а кодекс солдатської честі, який вони сповідували, намагається виправдати будь-які злодіяння та звірства. Протиставляючи вульгарності буржуазії повне небезпек життя „справжніх мужчин”, Кіплінг, сам того не підозрюючи, опинився біля витоків пропагандистської міфотворчості, яка в двадцятому столітті принесла світові незліченні біди. Правда, існування у Кіплінга Томі Аткінса далеко не сяєче й швидше трагічне, ніж веселе; війна для

нього – не переможний гомін фанфар, а важка робота, яка спустошує душу. Але, не дивлячись на це, Кіплінг відкрито милується своїми героями, захоплюється їхньою готовністю принести в жертву себе заради суспільної справи, їхньою відвагою й вдачею, їхнім розумінням обов'язку й дисципліни – самим їхнім стоїчним ставленням до життя, а від схожого захоплення уже й зовсім недалеко до плакатного прославлення „грізних орлів” [6, с.109].

Виникнувши у прозі, солдатська тема швидко перекочувала до поезії Кіплінга. Коли в 1890 році молодий письменник, який залишив на деякий час Індію й встигнув здійснити подорож до Китаю, Японії та Америки (1889), почав завойовувати літературний Лондон, увагу читаючої Англії одразу привернули його віршовані спроби, в яких у якості ліричного героя виступив вже знайомий нам Томі Аткинс. Майстерно стилізовані під просторіччя ритмічно різнобарвні „казармені балади” (саме таку назву отримала збірка солдатських віршів Кіплінга, яка побачила світ у 1892 році) особливо вигідно виділялись на фоні манірності кінця століття. В „залізному вірші” Кіплінга злилися воєдино досить різні – високі й низькі –традиції: романтичній баладі була зроблена сильна ін'єкція майданної мови, жанр поетико-драматичного монологу, який досить успішно розвивав Р. Браунінг, збагатився новими різновидами, ритміка прерафаелітів – групи поетів на чолі з Д. Г. Росетті, які оголосили своїм ідеалом красу високої духовності та неупередженість почуттів, – знайшла одночасно й опору, й заперечення в неправильній, проте виразній та гнучкій строфіці м'юзикольної пісеньки й солдатської частівки. Саме слово погрубшало, отримало майже матеріальне значення, а маршові та романсові інтонації показали оригінальну точність його значення [4, с.67].

Чеканні формули кіплінгівського вірша імітують душевний досвід людини, яка „пройшла крізь пекло” й знає собі справжню ціну. Точка зору ліричного героя балад єдина й абсолютна: це він розказує нам про зневажливі поразки й славні перемоги, оплакує загиблих товаришів, обурюється на бездарних командирів, прислухається до „поклику Сходу” й згадає попередніх подруг. Вибір єдиного оповідаючого „я” для тексту обумовив як очевидний успіх, так і не менш очевидні недоліки солдатської лірики Кіплінга. В тих випадках, коли в основі балади лежить проста загальнолюдська емоція: кохання, жах, обурення, сум, – й монологізм повністю виправданий, але варто поету замкнутися в колі лише казармених уявлень й повністю ототожнити себе зі своїм героєм, найманцем-професіоналом, як згодом його вірші перетворюються на апологію жорстокості, насильства, бездушності. Так, навіть найзавзятіших

шанувальників Кіплінга засмутила його балада „Здобич”, де поет вустами Томі Аткинса відкрито оправдовував розбій та мародерство.

Таким чином, неоромантизм у творчості Кіплінга має широкий спектр художніх проявів. Якщо в ліриці Кіплінг безпосередньо виражає свою моральну точку зору, то у прозі він, широко користуючись маскою оповідача, створює особливу поетичну мову, яка покликає передати множинність точок зору. Однак часто персонаж є рупором ідей автора, а «істинною» особистістю постає у нього лише той, хто, як Мауглі, зрозумів і втілює у собі певну соціальну роль, засвоїв непохитні скрижалі суспільного Закону й повністю злився з ними.

Список використаних джерел

1. Белов С.Б. Бойня номер „X”: Лит. Англии и США о войне и военной идеологии / С.Б. Белов. – М. : Сов. писатель, 1991. – 366 с.
2. Дьяконова Н., Долинин А. О Редьярде Киплинге / Н. Дьяконова, А. Долинин // Киплинг Р. Избранное. – Ленинград : Искусство, 1980. – С. 3-26.
3. Ивашева В.В. Литература Великобритании XX века / В.В. Ивашева. – М. : Высш. шк., 1984. – 488 с.
4. Ионкис Г.Э. Английская поэзия XX века / Г.Э. Ионкис. – М. : Высш. шк., 1980. – 200 с.
5. Свенцицкая О. Редьярд Киплинг / Ольга Свенцицкая // Антология мировой детской литературы. – М. : Детская литература, 2002. – Т.3. – С. 504-507.
6. Стріха М. Кіплінг реальний і вигаданий / Максим Стріха // Всесвіт. – К., 1989. – № 5. – С.108-110.

Summary

The paper attempts to identify the characteristics of neoromanticism in the works of Joseph Rudyard Kipling, particularly through comparison poetic and epic works of the author in colonial theme.

Key words: *fiction, neoromanticism, romanticism, tradition, colonial literature.*

ТЕМА КОХАННЯ У ЦИКЛ «ПІСНІ І СОНЕТИ» ДЖОНА ДОННА

У статті аналізується тема кохання в поезіях англійського поета XVII століття Джона Донна у традиціях бароко, розглядаються паралелі з творчим доробком античних поетів щодо розробки даної теми.

Ключові слова: *бароко, античні традиції, сонет, пісня, поетичний цикл, Овідій, Д. Донн.*

До вашої уваги (в рамках нашого дослідження «Антична складова в англійській поезії XVII століття») пропонується розгляд особливостей розробки теми кохання англійським поетом XVII століття Джоном Донном у бароковому переосмисленні, наслідування ним у своїй творчості античних традицій. Він звертався до багатьох жанрів, таких, як сатира, елегія, сонет, послання та пісня. Серед його творчого здобутку відомою є збірка ліричних віршів про кохання «Пісні і сонети» (1590).

Саме у 90-і роки Донн звернувся до жанру любовної лірики. Але він не полишав тему кохання й у перших десятиріччях XVII століття. Після смерті поета, укладачі збрали їх в один цикл, який за аналогією із популярною в XVI столітті збіркою Р. Тотела назвали «Піснями і сонетами». В мові тієї епохи слово «сонет», крім його загальноприйнятого значення, часто вживався також у значенні «вірш про любов» [3, с. 6]. У цьому значенні використали його і упорядники книги Донна.

У збірці Донна «Пісні і сонети», наявне надзвичайне різноманіття настроїв і ситуацій, відтворених уявою поета. «Блоха», перший вірш циклу з видань 1635 року, дотепно переосмислює поширений в еротичній поезії XVI століття мотив: поет задрить блосі, що торкається тіла його коханої. Донн же примушує блоху кусати не тільки дівчину, але і героя, роблячи докучливу комаху символом їхнього плотського союзу: *«Взгляни и рассуди: вот блошка / Куснула, крови выпила неможко, / Сперва – моей, потом – твоей, / И наша кровь перемешалась в ней.»* (Переклад Г. М. Кружкова) [2, с. 87].

Іншими словами, блоха передала бажання єднання закоханих; вони кохають один одного, отже, мають бути разом.

Вірш «Доброго ранку» набагато серйозніший. Поет розкажує в ньому про те, як закохані, прокинувшись удосвіта, усвідомлюють силу відчуття, яке створює для них особливий світ, що протистоїть усьому Всесвіту.

У «Пісні», грайливо доводиться, що на світі немає вірних жінок: «*Одрыхлеешь, станешь сед / И поймешь, объездив свет: / Много разных / Дев прекрасных, / Но меж ними верных нет.*» (Переклад Г. М. Кружкова) [2, с. 75–76]. За настроєм вона близька до елегії у дусі Овідія «Жіноча вірність». У вірші «Подвиг» (в одному з рукописів – «Платонічна любов»), вихваляється високий союз душ закоханих, що забувають про тілесний первень відчуття: «*Но коль к возвышенной душе / Охвачен ты любовью...*» (Переклад Д. В. Щедровицького) [2, с. 76–77].

У віршах Донна повністю відсутній будь-який сюжетний початок, який би скріплював їх. Немає в них і героя в звичному для того часу значенні. Та і сам Донн, мабуть, не сприймав дані вірші як єдиний поетичний цикл. Але вони пов'язані багатозначною єдністю авторської позиції. Основна тема «Пісень і сонетів» – місце любові в світі, підлеглому змінам і смерті, у всесвіті, де царює час, що «вийшов з пазів».

«Пісні і сонети», на думку Ю. В. Віппера, є серією різноманітних замальовок, свого роду моментальних знімків, що «фіксують широку гаму відчуттів, позбавлених єдиного центру» [1, с. 94]. Герой циклу, пізнаючи різні аспекти любові безуспішно шукає душевної рівноваги. Потрапляючи у все нові й нові ситуації, він наче безперервно змінює маски, за якими не так-то просто вгадати його істинну особу. Всі ці моменти свідчать саме про барокове уявлення про світ і місце людини в ньому. Підкреслимо, що герой не тожний автору, в його намір зовсім не входило відкрити себе. Адже лірична сповідь, відверте виявлення почуттів – характерні риси більш пізніх епох, перш за все романтизму, і до «Пісень і сонетів» вони не мають жодного відношення.

При першому знайомстві із циклом може виникнути враження, що він взагалі не піддається ніякій внутрішній класифікації. Така думка, як на мене, оманлива, хоча, звичайно ж, будь-яке розчленування навмисно спрощує всю строкату складність досвіду любові, розкрити в «Піснях і сонетах».

Дослідники, звичайно, ділять вірші циклу на три групи. Проте не всі вірші «Пісень і сонетів» вміщуються в них («Вечірня в день Св. Люції»), а деякі («Алхімія любові») займають як би проміжне положення. І все ж такий розподіл зручний, оскільки він враховує три головні літературні традиції, якими керувався Донн.

Перша з них – вже знайома традиція Овідія. Таких віршів досить багато, і вони вельми різноманітні за характером. Є тут і грайливо-цинічна проповідь законності «природних» для молодого гувльвіси бажань (так, наприклад, це присутнє у вірші «Спільність»):

*Итак, бери любую ты,
Как мы с ветвей берем плоды:
Съешь эту и возьмишь за ту;
Ведь перемена блюд – не грех,
И все швырнут пустой орех,
Когда ядро уже во рту.* (Перклад С. Л. Козлова) [2, с. 83–84]

Є в Донна і жартівливе звернення до Амура з проханням про заступництво юнацьким проказам героя («Лихварство Амура»), і навіть написаний від особи жінки монолог, що відстоює і її права на повну свободу стосунків із чоловіками («Скута любов»), і багато чого іншого в такому ж ключі.

Герой «Алхімії любові» порівнює пристрасть з мильними міхурцями і не радить шукати розуму в жінках, бо в кращому разі вони наділяють лише ніжністю і дотепністю [3, с. 7]. В іншому ж (ще більш відвертому) вірші «Прощання з любов'ю» герой сміється над юнацькою ідеалізацією любові, стверджуючи, що в ній немає нічого, крім хоті, наситившись якою, людина впадає в смуток:

*Так жаждущий гостинца
Ребенок, видя пряничного принца,
Готов его украсть,
Но через день желание забыто,
И не внушает больше аппетита
Обгрызанная эта сладость;
Влюбленный,
Еще вчера безумно исступленный,
Добившись цели, скучен и не рад,
Какой-то меланхолией объят.* (Переклад Г. М. Кружкова)

[2, с. 97–98]

Отже, любовна лірика знайшла нове переосмислення в поезії Джона Донна. Елементи бароко відчутні в поезії Донна через мотиви смерті, жахів, таємниць. «Пісні та сонети» це – енциклопедія кохання, в яких дійовими особами є поет та його кохана. Новаторством Донна є те, що він починає писати про жінку не як про ідеальне створіння, а як про реальну людину. Він знімає з коханої ореол недоступності і ставить її в центр земних переживань, що, безумовно, зближує зображення жінки Донном з баченням античних поетів, особливо Овідія.

Список використаних джерел

1. Виппер Ю. Б. Творческие судьбы и история: (О западноевропейских литературах XVI-первой половины XIX века) / Ю.Б. Виппер. – М.: Художественная литература, 1990. – 317 с.
2. Горбунов А. Н. Английская лирика первой половины XVII века / Под ред. А. Н. Горбунова. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 347 с.
3. Дроздовський Д. І. Ліричний герой в поезіях Джона Донна / Д. І. Дроздовський. – Київ, 2015. – 12 с.

Summary

The article examines the theme of love in poetry of the English poet John Donne of the seventeenth century in the tradition of baroque, considers parallels to the development of this theme in the works of the ancient poets.

Keywords: *baroque, ancient traditions, sonnet, song, poetry cycle, Ovid, D. Donne.*

ІСТОРИЧНА І ХУДОЖНЯ ДІЙСНІСТЬ У РОМАНІ «ХРОНІКА ЧАСІВ КАРЛА ІХ» П. МЕРІМЕ

У статті на матеріалі роману П. Меріме «Хроніка часів Карла ІХ» зроблено спробу визначити своєрідність історичної прози письменника, зокрема осмислити проблему співвідношення історичної правди і художнього вимислу.

Ключові слова: історичний роман, історична деталь, художній вимисел, історична дійсність, характер героя.

Історичний роман, як стверджують автори літературознавчого словника-довідника, – це роман, „побудований на історичному сюжеті, відтворює у художній формі якусь епоху, певний період історії”. У ньому „історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт – з художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел уміщений в межі зображувальної епохи” [3, с. 596]. Автор історичного роману в зображенні історичних подій та постатей прагне до точності й достовірності, користуючись при цьому даними науки.

Метою нашої статті є дослідження специфіки взаємодії історичної правди та художнього вимислу, аналіз трансформації історичної реальності в художню дійсність на матеріалі роману П. Меріме «Хроніка часів Карла ІХ».

У своєму романі Меріме звертається до важливого моменту національної історії, і це звернення аж ніяк не данина романтичним пристрастям щодо минулого. Осмислюючи події далекого минулого, Меріме не підганяв їх під сучасність, а шукав у них ключ до закономірностей епохи, яка його цікавила, і тим самим прагнув до відкриття більш широких історичних узагальнень. У роки Реставрації Меріме захоплювався зображенням великих суспільних катаклізмів відтворенням широких соціальних полотен, розробкою історичних сюжетів, його увагу привертала великі, монументальні жанри. З'єднання «вільної оповіді» з «жанровою грою» характерно і для «Хроніки».

В романі письменник «вживається» у психологію, звичай співвітчизників, котрі жили у XVI ст. Меріме не прийняв тієї форми

історичного роману, що її розробили романтики. Він і тут експериментує з жанром у пошуках оповіді, яка б найбільш адекватно відображала дійсність. Нагадаємо, що у першому виданні книга називалася «1572. Хроніка часів Карла IX», тобто слово «хроніка» стосувалося не назви, а підзаголовку, ніби визначаючи жанр твору. Меріме бореться із «романністю», наприклад, у відомому розділі 8 «Розмова між читачем і автором», де перериває романну оповідь задля естетичної суперечки. Такими самими є і фінальні фрази: «Чи втішиться Бернар? Чи з'явиться новий коханець у Діани? Це я полишаю на розсуд читачів, — таким чином, кожен із них отримує можливість завершити роман, як йому більше до вподоби» [4, с. 344].

Меріме не захоплює історичний процес сам по собі, як не хвилюють його й абстрактні моральні ідеї. Його цікавить «зображення людини» [4, с. 149]. Погляд Меріме на людину історичний. Він був впевнений, що «до вчинків людей, котрі жили в XVI столітті, не можна підходити з міркою XIX» [4, с. 150]. Крізь долю Бернара де Мержі розглядаються найзначніші події епохи, а протистояння католиків і гугенотів, що призвело до Варфоломійської ночі та релігійних воєн, відображається в історії кохання цього протестанта до католички Діани де Тюржі (кохання для Меріме, на відміну від інших історичних романістів, не має незмінного, позаісторичного характеру, а набуває рис, властивих для зображуваної епохи). Те ж протистояння стає джерелом родинної трагедії де Мержі: брати Бернар та Жорж опиняються в різних релігійних таборах, і куля, випущена рукою Бернара, обриває життя Жоржа. Історичні персонажі, в тому числі й король Карл IX, зображені письменником як приватні особи. Меріме сперечається з традицією потрактовувати різанину гугенотів у ніч з 23 на 24 липня 1572 р. як наслідок ретельно підготованої змови, представленою в знаменитій трагедії М. Ж. Шеньє «Карл IX» (1789), у драматичній хроніці Ш. Ремюза «Варфоломійська ніч» (1826), в історичних працях того часу. Не думки чи бажання окремих особистостей, а загальний стан національної свідомості, звичаїв народу визначає хід історичних подій – таким є висновок Меріме, що засвідчує про розвиток письменником романтичного історизму в напрямі, який дуже близько наближається до реалізму.

Про історизм Меріме-художника, про його прагнення до об'єктивного, неупередженого зображення явищ минулого наочно говорить передмова до роману – один з примітних естетичних документів в історії становлення реалістичної літератури Франції.

У передмові до роману автор каже: «В історії я люблю тільки анекдоти, серед анекдотів же волю до тих, які містять, як мені видається, справжню картину вдач і характерів даної епохи» [4, с. 149]. На думку Меріме, багатотомні твори професійних офіційних істориків мають набагато меншу цінність, ніж спогади і записки очевидців, пересічних людей, безпосередньо відтворюють картину вдач і характерів даної епохи. «Я охоче б віддав Фуکیدіда, – зізнається Меріме, – за справжні мемуари Аспазія або якого-небудь Періклова раба, бо тільки мемуари, які являють собою невимушену бесіду автора з читачем, дають нам те зображення людини, яке цікавить і займає мене» [1, с. 269]. Отже, своє основне завдання письменник бачить у тому, щоб правдиво показати приватне життя людей минулого, створити «справжню картину вдач і характерів даної епохи», спираючись при цьому на «анекдот», тобто на документальні свідчення сучасників, що відобразили у виразних деталях вигляд і життєдіяльність людей минулих епох.

Відповідно до поетики традиційного романтичного історичного роману події минулого осмислюються Меріме в зіставленні з сучасним життям. На це письменник також звертає увагу в передмові до роману. Проблема громадянських зіткнень на релігійному ґрунті була актуальною наприкінці 1820-х років, а нагадування про Варфоломійську ніч могло служити цілком доречним в цих обставинах «уроком історії».

Зіставлення історії та сучасного життя далеко не завжди приводять Меріме до висновків на користь останнього. Так, розмірковуючи про характерні для XVI століття уявлення про честь, злочин, сміливість, він зазначає, «як виродилися енергійні пристрасті в наші дні». Цей мотив дуже скоро отримає розвиток у його новелах про сучасну людину, в історичному ж романі акцент робиться на зображенні вдач XVI століття і відповідних їм характерів, відзначених динамічністю, активністю, фізичною силою і доблестю, що не скуті довгими роздумами або сумнівами.

Меріме відкрито говорить про свої творчі принципи не тільки в передмові, але й у згаданому восьмому розділі. Він відкрито висміює прагнення романтиків висувати на перший план зображення видатних історичних особистостей, ретельний опис їхньої поведінки, здогадки щодо глибокодумних висловів, проголошуваних ними у вирішальні історичні хвилини. На думку Меріме, такі потуги ведуть тільки до фальші, до нагромодження умовних домислів. Справжні причини історичних зрушень треба шукати, вивчаючи моральне життя країни в цілому, умонастрої різних соціальних верств суспільства. Ось чому Меріме в «Хроніці» детально

описує звичаї придворного дворянства, представників католицької церкви, верхівку гугенотського табору і його священнослужителів, поведінку німецьких рейтарів, образ думки простих солдатів. Але в «Хроніці» немає ні Катерини Медичі, ні Гизів, ні інших визначних політичних фігур того часу. У ній тільки мигцем згаданий майбутній Генріх IV і в своєрідному, сміливо взятому ракурсі, в момент, коли він як би захоплений зненацька, зображує Карла IX [1, с. 274].

Своєрідність естетичної концепції автора, сформульованій і в передмові і у восьмому розділі, визначає принципи реалістичного зображення дійових осіб, відбору історичного матеріалу, композиційного рішення роману. Письменникові нерідко достатньо однієї деталі, щоб по-особливому організувати епізод роману. Так, наприклад, у розділі «Полювання» письменник дає уявлення про королівське полювання, лише побіжно згадуючи про багаті шати кавалерів і дам, про гарячого андалузського коня графині Діани де Тюржі, про звуки рогу, про собак. Головним у цьому розділі виявляється лише один короткий епізод, де зображується, як король вбиває оленя – і читачеві стають ясні і побут, і звичаї, і психологія дійових осіб, а також історичні події епохи. Отже, цей розділ, який начебто не має прямого відношення до політичних задумів Карла IX, якраз і містить важливу деталь: король, перш ніж вбити загнаного оленя, підбирається до нього ззаду і підрізає у нього жили, встромляє ніж в бік оленя, закричавши «парпайю» (слово, яким католики презирливо називали гугенотів). З цієї сцени ми дізнаємося про зрадницьку, цинічну і жорстоку вдачу короля, і, якоюсь мірою, про ставлення автора до коронованого персонажу. Цей епізод до того ж є символічним прообразом полювання на гугенотів в ніч св. Варфоломія. Так, персонаж, показаний у дії, діалозі, вчинку, здається більш значущим, ніж всі розгорнуті характеристики і його описи.

Меріме залишається вірний життєвій правді не тільки в деталях, але і в загальному осмисленні історичного матеріалу, зображеному у «Хроніці». Діяння історичних осіб, приватне життя вигаданих персонажів – все, що відбувається в романі, – утворює складний композиційний вузол, тісно пов'язаний з подіями даної епохи.

Виходячи з вищезазначеного, можемо зробити висновки, що співвідношення історичної правди та художнього домислу – визначальна ознака історичної прози. Ми погоджуємося з думкою М.П. Ільницького, що закони створеної письменником художньої дійсності, у вир сприйняття якої потрапляє читач під час спілку-

вання з текстом, як правило, не тотожні закономірностям реальності, однак іноді вони багато в чому «збігаються». Матеріал для творів митці переважно черпають із реального життя, тому художній світ завжди певною мірою нагадує реальний. Модифікація художнього простору пов'язана, у першу чергу, з авторським задумом, а також з тією ідеєю, яку письменник прагнув передати читачам.

Цінність історичного твору, зокрема історичного роману «Хроніка часів Карла IX», полягає у «художній трансформації письменником історії, відомого факту через сюжет, картини й образи, людські долі, як окреслені персонажі, як виписано їх характери, відтворено обставини життя» [2, с. 206]. При цьому художня правда як самостійне образне дослідження відтворення дійсності – основна функція письменника. Ми дійшли висновку, що П. Меріме є віртуозом художньої трансформації історії. Разом із тим завдяки поетичній фантазії письменник проникає в глибини людської душі, використовуючи історичну документацію, опрацьовує її відповідно до загального задуму твору, його внутрішньої логіки, характеру персонажів.

Список використаних джерел

1. Вишпер Ю.Б. Творческие судьбы и история. (О западноевропейских литературах XVI – первой половины XIX века): Сборник статей / Ю.Б. Вишпер. – М. : Худож. литература, 1990. – 262–284 с.
2. Ільницький М.П. Людина в історії (сучасний український історичний роман): Монографія / М.П. Ільницький. – К. : Дніпро, 1989. – 356 с.
3. Літературознавчий словник-довідник [за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І Коваліва та ін.]. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 752 с.
4. Меріме П. Собр. соч.: в 6 т. / П. Меріме. – М. : Правда, 1963. – Т. 1. –149-346 с.

Summary

This article after the novel of P. Merimee «A Chronicle of the Reign of Charles IX » attempt to determine the identity of writer's historical prose, to comprehend the problem of correlation of historical truth and literary fiction.

Key words: *historical romance, historical detail, fiction, historical reality, the nature of the hero.*

ПРОБЛЕМА ТОТАЛІТАРИЗМУ У РОМАНІ Є. ЗАМЯТІНА «МИ»

У статті аналізується проблема тоталітаризму у романі «Ми». Основна тема – зображення духовної деградації людини в умовах насильства, зображення загальної структури тоталітарної держави, яка стала надзвичайно небезпечною для людства і суспільства. Головна ідея полягає у показі протесту проти тиранії, застереження від деградування, заклику до відновлення свободи у суспільстві та духовного пробудження особистості.

Ключові слова: антиутопія, тоталітаризм, тиранія, Єдина Держава, хронотоп.

Євген Замятін – видатний російський письменник, який значно вплинув на європейську літературу ХХ століття через роман «Ми», одну з перших антиутопій у новітній літературі.

Саме цей роман прославив ім'я автора на весь світ та досить точно показав той «дивний рух», про який говорив письменник. До того ж роман «Ми» відкрив нову сторінку у літературі завдяки своїй жанровій своєрідності. Його поява вплинула на створення та вихід знаменитих романів-антиутопій зарубіжних авторів, які наслідували Є. Замятіна. Зокрема, він став своєрідною предтечею антиутопій англійських авторів, таких як О. Хакслі «Цей дивовижний світ» і Дж. Оруелла («1984»).

Роман «Ми» був написаний у 1921 році, коли вже було зрозуміло, що влада в Росії закріпилася в руках більшовиків. Над цим романом письменник працював у роки Громадянської війни. Вперше виданий на Заході, він був сприйнятий як картина тоталітарної системи, на яку вже тоді перетворилася країна і перспективи поглиблення якої ставали все очевиднішими і загрозливішими.

Є. Замятін вів розповідь від першої особи, яка названа у романі «Д-503». Суттєво також і те, що твір побудований у формі нотаток-конспектів, щоденникових записів героя, що створює особливий стиль достовірності і сприяє читацькій довірливості.

Жанрову специфіку роману Є. Замятіна спричиняє особливий, умовно-фантастичний хронотоп, що моделює позбавлений матеріальних проблем світ майбутнього. Людина в утопічному світі не має ні фізіологічних, ні морально-духовних проблем, що досяга-

ється шляхом ліквідації індивідуальних свобод. Суспільство досягло матеріального максимуму та зупинилося у своєму розвитку, опинившись у духовному та соціальному ступорі. Герой роману «Д-503» як один із кращих науковців фантастичної країни працює над створенням «ІНТЕГРАЛА», космічного снаряда, здатного досягти інших світів та донести до них знання про абсолютну державу. *“Вам предстоит благодетельному игу разума подчинить неведомые существа, обитающие на иных планетах – быть может, ещё в диком состоянии свободы. Если они не поймут, что мы несём им математически безошибочное счастье, наш долг заставить их быть счастливыми”* [2, с.307].

Стильовою домінантою роману є монологічне мовлення, що відтворює жанровий зміст твору – право людини на вільний життєвий вибір. Просторова дискретність впливає на наративний час та дає змогу акцентувати увагу на глибинних переживаннях персонажа, поступально відтворюючи зародження самосвідомості. Нотатки Д-503 – рефлексія, спроба усвідомлення себе в соціумі. Герой мав на меті створити об’єктивно-оповідний зразок епічної творчості, однак у процесі “появи душі” записи набувають суб’єктивно-ліричної форми і стають щоденником [4].

Роман містить елементи сатири. Він описує суспільство жорстокого тоталітарного контролю над особистістю, це проявляється, зокрема, в тому, що імена та прізвища замінені літерами і номерами, а держава контролює всі сфери діяльності людини, навіть інтимне життя.

Громадяни Єдиної Держави мешкають у прозорих будинках, щоб колектив та агенти державного «Бюро Охоронителів» завжди могли бачити, чим вони займаються. Всі жителі одягають уніформу, на яку нанесені їхні імена. Мати дітей дозволяється лише тим людям, які відповідають нормам, встановленим евгенічною комісією [5, с. 16].

За словами самого автора, роман «Ми» – «сигнал об опасости, угрожающей человеку и человечеству от власти машин и государства...» [Цит. за: 1, с. 243]. Поява тоталітарних режимів викликала у Замятіна серйозні сумніви щодо можливості існування, нехай і у далекому майбутньому ідеального суспільства, підірвало віру в розсудливі витoki людської природи загалом. Письменник першим відчув страшну загрозу майбутньої тиранії. Він зрозумів, що коли людина «в єдиному потоці» втратила себе, свою волю, свою індивідуальність, – це може призвести до загальної трагедії суспільства. Обдарований унікальною здатністю до передбачення, Є. Замятін зрозумів, яку небезпеку приховувало в собі нівелювання

особистості, надмірна жорстокість, руйнування класичної культури та інших тисячолітніх традицій.

Дуже важливою характеристикою Єдиної Держави стає *мотив машини*, механізму, числа. Йдеться не про техніку та роль у державі майбутнього – сама по собі техніка Єдиної Держави нічим особливим не примітна – йдеться про неприродне, штучне, механістичне походження «нового світу». Цей мотив перегукується з образом Зеленої Стіни.

Стіна – невід’ємний атрибут Єдиної Держави та її «безумовна» цінність («велика, божественно-обмежена мудрість стін, перешкод»), яка перетворює її у місто, де немає парків, садів, дерев, де і квіти, і трав’янисте покриття, і птахи, які утворилися в стіні, і хмари, і туман сприймаються як щось «чуже», яке вносить розлад у стосунки людини з тим штучним навколишнім середовищем, у якому вона живе, де навіть «хліби» стали нафтовими [3, с. 7].

Отже, перед нами тоталітарна держава, на жаль, не така вже й віддалена від реальних прикладів, що мали місце у житті людства в ХХ ст. Справа в тому, що автор у своїх прогнозах не помилився: щось подібне дійсно було у Радянському Союзі та в інших державах із тоталітарними режимами, де панувало зверхнє ставлення держави до особистості, примусовий колективізм та придушення легальної діяльності опозиції [1, с. 243].

Таким чином, письменник у своєму романі відобразив майбутнє тоталітарної держави, таким, яким він його бачив крізь призму своїх власних думок щодо проблем, які хвилювали людство. На жаль, подальші події, що відбулися в Росії та у світі, показали, що занепокоєння письменника були виправданими: радянські люди пережили і сталінські репресії, і епоху «холодної війни», і так звані «застій». Залишається лише сподіватися, що жорстокий урок минулого буде сприйнятий відповідним чином, і ситуація, описана прозаїком у романі «Ми», не буде мати аналогів у подальшому.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак. Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: 2-ге вид. перероб. та доп. / Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
2. Замятин Е. Избранное / Замятин Е. – М.: Правда, 1989. – 462 с.
3. Замятин Е. И. Избранные произведения / Сост., вступ., ст., коммент. Е.Б. Скороспеловой. – М.: Сов. Россия, 1990. – 544 с.
4. Мун Чжун Ил. Жанровая проблематика и поэтика романа Е. Замятина “Мы”: дис. ...канд. филол. наук : 10.01.02 / Мун Чжун Ил. – М., 2007. – 142 с.

-
-
5. Мы. Повести. Рассказы / Е. И. Замятин. – М. : Дрофа, 2006. – 365, [3] с.
 6. Скалон Н. Р. Будущее стало настоящим : (Роман Е. Замятина «Мы» в лит.-филос.контексте): Учеб.пособие / Н. Р. Скалон. – Тюмень: Экспресс, 2004. – 114 с.

Summary

The article analyzes the problem of totalitarianism in his novel “We”. The main theme of the novel is the spiritual degradation of person in conditions of violence, the image of general structure of the totalitarian state that has become extremely dangerous for humanity and society. The main idea was to show protest against tyranny, warning of degradation, calling for the restoration of freedom in society and the spiritual awakening of the individual.

Keywords: *dystopia, totalitarianism, tyranny, One State, chronotope.*

ЛОНДОН ЯК ВТІЛЕННЯ ТЕМИ БІБЛІОТЕКИ В РОМАНІ «ПРОЦЕС ЕЛІЗАБЕТ КРІ» П. АКРОЙДА

Стаття має за мету розкрити складову теми бібліотеки в романі Пітера Акройда «Процес Елізабет Крі», а саме, пояснити роль та зв'язок мегаполісу з місцем, куди часто зверталися персонажі твору – Британським Музеєм.

Ключові слова: П. Акройд, інтертекстуальність, Лондон, урбанізм.

Сучасний мегаполіс, подібно до музею, збирає на невеликому просторі все розмаїття культур: різні етноси, мови, звичаї, костюми, кухні і т.п. Історичне місто вмещає в себе більшу за розміром і багатством колекцію зразків культури, ніж де б то не було. Різноманітність «експонатів» та їх безліч роблять сильний вплив на свідомість городянина. Для міста формулюється таке завдання: поставити головні проблеми людини в центр всієї його діяльності, з'єднати розрізнені фрагменти людської особистості, перетворивши штучно розчленовану людину в повноцінну істоту, виправивши шкоди, завдані професійним розподілом, соціальною сегрегацією, надмірним розвитком окремих функцій, відсутністю органічного партнерства і вищих цілей. Головна місія міста: створення видимої регіональної та громадської структури, яка допомогла б людині знайти мир зі своїм внутрішнім «я» і зовнішнім середовищем, поєднаним з образами турботи і любові. Місто має знову перетворитися з розрізнених шматочків мозаїки, фрагментів на єдине ціле, щоб допомогти людині знову знайти себе.

Ту ж функцію подолання фрагментарності сучасного існування несе в собі образ Лондона в Акройда. Пітер Акройд дуже любить Лондон. За визнанням самого письменника, все, що він робить у житті, так чи інакше зв'язано з відтворенням Лондона, в якому він народився і провів усе життя. Ця любов до міста й енциклопедичні знання про нього дозволили письменникові створити дивовижний твір – біографію Лондона. Для Акройда Лондон – це живий організм, вічно мінливий, але незмінний по суті, величезний, але немислимий без найменшої деталі, що живе сьогоднішнім днем, але

ніколи не забуває своєї багатовікової історії [1, 132]. Його цікавить текст «нормального», повсякденного мегаполісу, який розширює поняття прогулянки містом до метафори читання. Під «читанням» розуміється інтерпретація візуального тексту міста. Акройд уподібнює місто Лондон тексту, а прогулянки ним – процесу читання.

У романі «Процес Елізабет Крі» яскраво прослідковується тема бібліотеки як Всесвіту. Бібліотека розглядається як простір, що організовує смисл. Втілення основної інтриги роману полягає у блуканні в цьому лабіринті-бібліотеці. Бібліотека Британського музею постає як втілення концепції «світ як текст». Таким ж і постає для читача сам Лондон. Всі герої, ніби, блукають містом, локація всіх подій заплутує навіть досвідчених поліцейських та детективів, і в розв'язці цієї історії виходом з лабіринту Лондона виявляється саме читальний зал Британського музею. Фінал 48-ї глави прямо свідчить про це, адже усім, хто так чи інакше був причетний до історії Голема із Лаймхаузу, за власною волею чи ні, доводилося тут бути – Карлові Марксу, Джорджу Гіссінгу, Денові Ліно і, звичайно, Джону Крі. Читальний зал стає емблемою взаємної невіддільності інтелекту й духовності, справжнього джерела духу міста, звуки якого «встановлюють шепітливе відлуння, подібне до голосів у тумані Лондона» [2, с. 47].

Акройд дійсно «лондонський» письменник, оскільки більшість з його головних робіт, як от документальні історичні книги, так і художні оповіді, тісно пов'язані з містом, яке з'являється в них у якості об'єкту дослідження, теми, оточення, або, принаймні, в якості важливого соціально-топографічного фону. В усіх «лондонських» творах Акройд намагається дослідити інтертекстуальний і дискурсивний характер міста протягом свого розвитку. Таким чином, його історичний та літературний Лондон існує у гармонії окремих текстів і голосів у рамках некогерентної поліфонії його дискурсивного розташування.

У той же час, історична нарація Акройда зовні слідує традиції англійського роману XIX століття (В. Скотт). Вона ґрунтується на справжніх історичних подіях: мала місце серія жахливих убивств у Лондоні, здійснених маніяком, відомим під прізвиськом Джека Різника. Те, що вбивства не були розкриті, дало можливість безлічі авторів запропонувати власні версії особистості Різника, а Пітеру Акройду створити варіант постмодерністської криптоісторії, ілюзію розкриття таємниці всесвітньо відомого злочину. Цілий ряд прийомів пов'язує роман Акройда з традицією Вальтера Скотта. Перший прийом – це відтворення атмосфери. Акройд використовує весь арсенал текстів, щоб створити атмосферу Лондона XIX

століття. І це один з головних прийомів, за допомогою якого створюється історичний колорит. Пітер Акройд відомий насамперед як письменник, який у багатьох романах відтворює вигляд історичного Лондона.

Зі сторінок роману перед нами постає зловісний, похмурий Лондон, притулок таємничих сил, місто кроків і спалахів у темряві, місто кам'яних нагромаджень, сумних провулків і наглухо замкнених дверей. Лондон зловісно присутній у романі під час здійснення усіх вбивств. Другий прийом, як і у В. Скотта, роман літератури. Образ Лондона ХІХ століття відтворюється на основі попередніх текстів авторів, що згадуються в романі: Діккенса, Гіссінга та ін. Але головний прийом Акройда – це стилізація, яка численними нитками пов'язує твір з величезним корпусом текстів ХІХ століття, таким чином, відправляючи читача до бібліотеки.

Отже, мегаполіс в романі «Процес Елізабет Крі» постає як цілісна структура, яка існує в вічності, як живий організм, який постійно обновлюється і залишається незмінним. В образі Лондона підкреслюється зв'язок часів, особлива роль простору в історії та утверджується роль міста як символу англійської культури. Висновок, що історія і суспільство є тим, що може бути «прочитане» як текст, призводить до сприйняття людської культури як єдиного інтертексту. Звідси і такий улюблений постмодерністами образ бібліотеки. Місто у цьому творі перетворюється на текст чи збірку текстів, на бібліотеку. Сам Пітер Акройд сказав: «Лондонська бібліотека грає центральну роль в моїх дослідженнях, вона безцінна» [3].

Список використаних джерел

1. Ибрагимова Х. Биографический жанр в английской литературе XX века (на материале романа-биографии Питера Акройда «Лондон») // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – Том 26 (65), №1, ч. 1. – С. 132
2. Ackroyd P. Dan Leno and the Limehouse Golem / P. Ackroyd. – London : Vintage, 1994. – 288 p.
3. Peter Ackroyd. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.londonlibrary.co.uk/84-long-quotations/1415-peter-ackroyd>

Summary

The article aims to reveal the component of the library theme in Peter Ackroyd's novel «The Trial of Elizabeth Cree», namely, to explain the role and connection of the metropolis with the place where characters of the novel often referred, i. e. The British Museum.

Key words: P. Ackroyd, intertextuality, London, urbanism.

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ ТА АВТОРІВ

МОВОЗНАВСТВО

Англійська мова

Барбанюк О.О., кандидат філологічних наук, старший викладач

Хитрук В.О., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Галайбіда О.В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови

Галицька А.О., магістрант факультету іноземної філології

Криштоф А.В., магістрант факультету іноземної філології

Главацька О.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Банішевська О. А., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Махович І. А., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Павлів О.О., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Столяренко О.О., магістрант факультету іноземної філології

Федорович А.В., магістрант факультету іноземної філології

Шпидюк А.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Кеба Т.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Борис З.Я., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Побуринна М.С., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Кришталюк А.А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови

Кунцьо О.І., магістрант факультету іноземної філології

Новосад А.Р., магістрант факультету іноземної філології

Литвинюк О.М., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської мови

Густяк Н. О., студентка 4 курсу факультету іноземної філології
Процюк В.Ю., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Петрова Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови

Білоус Г.М., студентка 5 курсу факультету іноземної філології
Грицина А.А., студентка 5 курсу факультету іноземної філології
Кушнір В.І., студент 5 курсу факультету іноземної філології
Цвігун І.О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології
Щур О.І., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Хоптяр А.О., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської мови

Величко А. О., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Уманець А.В., кандидат філологічних наук, професор кафедри іноземних мов, завідувач кафедри

Онофрійчук І.В., магістрант факультету іноземної філології.

Німецька мова

Боднарчук Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької мови

Вінярська Д.Ю. – магістрант факультету іноземної філології
Гончарук М.М., студент 5 курсу факультету іноземної філології
Квашак В.В., магістрант факультету іноземної філології
Радзейовська М.О., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Добринчук О.О., кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри німецької мови

Погребнік Ю.О., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Калинюк Т.В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри німецької мови

Романюк К. М., студентка 3 курсу факультету іноземної філології

Шинкарук І. М., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Казимір В. О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови

Дячук М. П., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Когут В. В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Ткачук В.А., магістрант факультету іноземної філології

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Голубішко І.Ю., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Гедзь Т.В., студентка 5 курсу факультету іноземної філології

Єдинак Н.В., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Іваннікова К.І., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Кеба О.В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Боднарюк Н.С., магістрант факультету іноземної філології

Гай Я.В., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Глуховата А. В., магістрант факультету іноземної філології

Дячок М. М., магістрант факультету іноземної філології

Поліщук А.В., студентка 4 курсу факультету іноземної філології

Лаврова А.О., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов і зарубіжної літератури

Чопик Н.П., магістрант факультету іноземної філології

ДЛЯ ЗАМІТОК

ДЛЯ ЗАМІТОК

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

Англійська мова

О.А. Банішевська

Етапи формування компетентності в іншомовному діалогічному мовленні 3

Г.М. Білоус

Лексико-семантична асиміляція іспанських запозичень в американському варіанті англійської мови 6

З.Я. Борис

Особливості лінгвокультурного типу «неординарний англієць» в романі Генрі Джеймса «Жіночий портрет» 10

А.О. Величко

Вербальний простір концепту “Search for truth” в оповіданнях В. Вульф 14

А.О. Галицька

Лінгвостилістичні особливості пейзажних описів у романі Т. Гарді “Під деревом зеленим” 17

А.А. Грицина

Хронологія надходження французьких правових термінів в англійську мову 21

Н.О. Гусяк

«Особливості навчання англійського писемного мовлення учнів у ЗОШ» 24

А.В. Криштоф

Verbalization of the concept “Death” in poetical language of Emily Dickinson 28

О.І. Кунцьо

Лінгвокогнітивне осмислення художнього образу 31

В.І. Кушнір

Словотворча маніфестація категорії «містичне» в англійській готичній прозі 35

І.А. Махович

Застосування інтелектуальних карт для формування іншомовної комунікативної компетентності 39

<hr/> <hr/>	
<i>А.Р. Новосад</i>	
Силова динаміка як когнітивний спосіб дискурсивного осмислення подій.	41
<i>І.В. Онофрійчук</i>	
Концепт в основі мовної картини світу.	44
<i>О.О. Павлів</i>	
Фактори впливу на формування компетентності школярів у читанні	47
<i>М.С. Побуринна</i>	
Особливості лінгвокультурного типу «американець» у романі Г. Джеймса «Жіночий портрет»	49
<i>В.Ю. Процюк</i>	
Лексико-семантичні зміни у вокабулярі сучасної англійської мови під впливом Інтернету та комп'ютерних технологій	53
<i>О.О. Столяренко</i>	
Англійські неонімації особи сфери інтернет	58
<i>А.В. Федорович</i>	
Формування методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови	60
<i>В.О. Хитрук</i>	
Етнокультурний складник у структурі англійських фразеологічних одиниць	63
<i>І.О. Цвігун</i>	
Особливості літературної норми національних варіантів англійської мови	66
<i>А.В. Шпидюк</i>	
Забезпечення мотивації навчальної діяльності учнів на уроці англійської мови як другої іноземної	70
<i>О.І. Щур</i>	
Семіотичні функції власної назви у поетичному творі	72

Німецька мова

<i>Д.Ю. Вінярська</i>	
Особливості комунікативно-діяльнісного підходу в контексті роботи в малих групах на заняттях з німецької мови у ВНЗ	75

М.М. Гончарук	
Die linguistischen Besonderheiten der Textsorte "Glosse"	79
М.П. Дячук	
Концепт «Праця» як відображення мовної картини світу в пареміях сучасної німецької мови	82
В.В. Квашак	
Особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій для формування мовної компетентності студентів	84
В.В. Козут	
Концепт «щастя» в німецькомовному просторі як відображення ментальності світу	88
Ю.О. Погребнік	
Практичне застосування аудіовізуальних форм на уроках німецької мови у 7 класі	91
М.О. Радзейовська	
Die Rolle der Kollokationen im Fremdsprachenerwerb	95
К.М. Романюк	
Phraseologische Reihen in der Wirtschaftssprache	98
В.А. Ткачук	
Джерела поповнення ептонімного фонду сучасної німецької мови	102
І.М. Шинкарук	
Формування лінгвокраїнознавчої компетенції учнів ЗОШ засобами німецької фразеології	106

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Н.С. Боднарюк	
Поетико-стильові особливості романів В. Голдінга 1950-х – поч. 1960-х років	110
Я.В. Гай	
Функціональна роль прецедентних імен у романах-антиутопіях ХХ ст.	114
Т.В. Гедзь	
Про деякі ознаки постмодернізму у п'єсі Фрідріха Дюрренматта «Гостина старої дами»	118

<i>А.В. Глуховата</i>	
Своєрідність жанру художньої біографії в творчості В. Вулф	123
<i>М.М. Дячок</i>	
Особливості неоромантизму в творчості Дж. Р. Кіплінга	127
<i>Н.В. Єдинак</i>	
Тема кохання у цикл «пісні і сонети» Джона Донна	131
<i>К.І. Іваннікова</i>	
Історична і художня дійсність у романі «Хроніка часів Карла IX» П. Меріме	135
<i>А.В. Поліщук</i>	
Проблема тоталітаризму у романі Є. Замятіна «Ми»	140
<i>Н.П. Чопик</i>	
Лондон як втілення теми бібліотеки в романі «Процес Елізабет Крі» П. Акройда	144
Відомості про наукових керівників та авторів	147

Наукове видання

Збірник наукових праць студентів та магістрантів
факультету іноземної філології Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка

Випуск 9

Редактор
Комп'ютерне верстання

А. С. Панькова
В. О. Фаріона

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 9,07.
Тираж 100 пр. Зам. № 643.

Видавництво «Аксиома»,
пров. Північний, 5, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Тел./факс: (03849) 3-90-06. E-mail: aksiomakp@rambler.ru.
Друк ПП «Аксиома».
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1808 від 26.05.2004.